

Kerttuli Heikkilä

ROKOTUS VAI EI?

6 PELON POLITIIKKA SIKAINFLUENSSAROKOTUKSISTA UUTISOINNILLA

Pro gradu -tutkielma

Kansainväliset suhteet

Kevät 2012

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Rokotus vai ei? ó Pelon politiikkaa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnilla

Tekijä: Kerttuli Heikkilä

Koulutusohjelma/oppiaine: Kansainväliset suhteet

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 112

Vuosi: Kevät 2012

Tiivistelmä:

Keväällä 2009 uusi, uhkaava H1N1-influenssavirus, jota pian alettiin kutsua sikainfluenssaksi, levisi Meksikosta maailmalle tartuttaen tuhansia ja tappaen satoja ihmisiä eri puolilla maailmaa. Siitä alkoi nopeasti leviävän taudin ja sikainfluenssarokotusten kilpajuoksu. Pandemian aikana keskustelua herätti median jatkuva, uhkakuvia luova uutisointi, joka syksyyn 2009 mennessä synnytti todellisen sikainfluenssapaniikin kansan keskuudessa.

Tutkielmani tavoite on selvittää, miten media osallistui sikainfluenssapaniikin syntyyn Suomessa. Tutkimusaineistokseni olen valinnut Helsingin Sanomien sikainfluenssarokotuksia käsittelevät artikkelit vuoden ajalta taudin puhkeamisesta lähtien. Analyysimetodinä käytän aineisto- ja teorialähtöisen sisällönanalyysin sekä sisällön erittelyn yhdistelmää, jonka avulla luon uutta teoriaa olemassa olevan rinnalle.

Teoreettinen viitekehýkseni pohjautuu poststrukturalismin ja sosiaalisen konstruktivismin tapaan luoda todellisuutta kielen välityksellä. Tarkastelen aineistoani tarkemmin biopolitiikan ja sen alateoriaksi määrittelemäni pelon politiikan avulla. Yksi tapa toteuttaa pelon politiikkaa uutisoinnissa ovat Sara Ahmedin neljä pelon strategiaa, joita ovat öfaktojenö eli numeroiden käyttö, fetissiobjektien eli tarkistamattomien faktojen esittäminen, naisista ja lapsista huolehtiminen sekä myönteinen ja rauhoitteleva puhetapa.

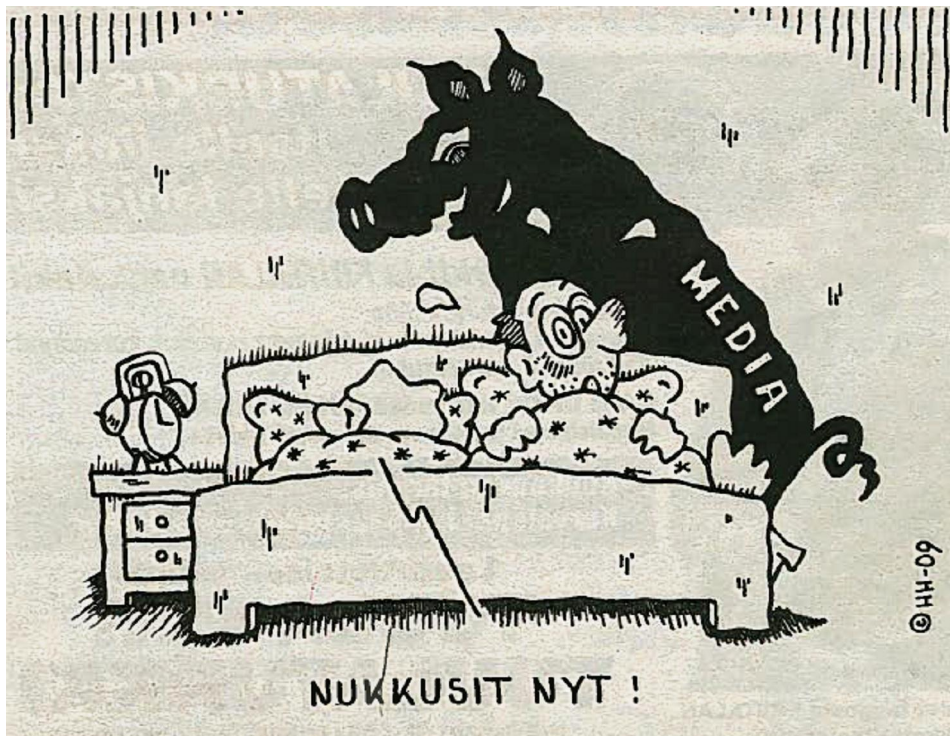
Analyysin avulla löysin aineistostani Ahmedin pelon strategioiden lisäksi viisi muuta pelon tuottamisen tapaa. Näitä uusia pelon strategioita ovat ajallisten ilmausten esittäminen, asiantuntijoiden käyttö lähteenä, epämääräinen ilmaisu, sanamuodot sekä kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta tiedottaminen. Myös pelon strategioiden toistoa ja suurta uutismäärää voidaan pitää keinona luoda pelon ilmapiiriä.

Tutkielmani perusteella voin todeta, että Helsingin Sanomat oli joko tietoisesti tai tiedostamattaan osallisena sikainfluenssapaniikin syntyyn hyödyntäen runsaasti eri pelon strategioita. Pelon ilmapiirin luomiseen osallistuivat myös median lähteinä käyttämät asiantuntijat sekä poliittiset ja taloudelliset toimijat. Uutisoinnin välityksellä harjoitetun pelon politiikan tavoitteena oli mahdollisimman monien ihmishenkien ja sairauspoissaolojen säästäminen ja siten talouselämän tukeminen.

Avainsanat: A(H1N1)-virus, pandemiat, uutisointi, pelko, biopolitiikka, sisällönanalyysi

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi_x_

(Harri Hietala Oulu-lehdessä 4.11.2009)

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	6
1.1.	Tutkielman aihe ja taustaa.....	6
1.2.	Tutkielman lähtökohdat ja tutkimusongelma	10
1.3.	Aineisto ja analyysimenetelmä.....	12
1.4.	Ongelmia ja haasteita	15
2.	PANDEMIAT TUTKIMUSKOHTENA	17
2.1.	Yleistä	17
2.2.	Median ja yleisön reagointi 2000-luvun influenssaepidemioihin.....	18
2.3.	Muut taudit, tautien historia ja turvallistaminen.....	21
3.	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	27
3.1.	Yleisiä lähtökohtia	27
3.2.	Biopolitiikka	28
3.2.1.	Biopolitiikan käsitteiden määrittelyä	28
3.2.2.	Positiivista ja negatiivista biopolitiikkaa	30
3.2.3.	Taudeilla hallinta	32
3.2.4.	Turvallisuus ja turvattomuus	35
3.3.	Pelon politiikka.....	37
3.3.1.	Pelon politiikan määrittelyä.....	37
3.3.2.	Tulevaisuuden uhkakuvat.....	40
3.3.3.	Pelolla hallinta biopolitiikan keinona	42
3.3.4.	Ahmedin pelon strategiat	43
3.4.	Mediatutkimus kansainvälisissä suhteissa	45
4.	ANALYYSIMENETELMÄ.....	49

5.	PELON ILMAPIIRIN MUODOSTUMINEN HELSINGIN SANOMISSA	54
5.1.	Yhdeksän pelon strategiaa.....	54
5.2.	Uutisoinnin päälinjat ja pelon strategiat pandemian eri vaiheissa.....	59
5.2.1.	Pandemia syntyy ja alkaa levitä.....	59
5.2.2.	Sikainfluenssa saapuu Suomeen ja rokotukset viipyvät	67
5.2.3.	Joukkorokotukset alkavat ja paniikki yltyy.....	72
5.2.4.	Pandemia hiipuu ja rokotusinto lopahtaa	77
5.3.	Sanamuodot ó yleisin pelon strategia	79
5.4.	Uutisointi kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta ja kehitysmaiden kohtalo	85
6.	LOPPUPÄÄTELMÄT	90
	LÄHTEET	103

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman aihe ja taustaa

Maaliskuun lopulla 2009 Meksikossa puhkesi uusi H1N1-virusepidemia, joka tappoi taudin ilmaantumisen jälkeen muutamassa viikossa satoja meksikolaisia, jotka eivät olleet uudesta taudista tietämättöminä hakeutuneet hoitoon ajoissa. Samoihin aikoihin H1N1-virusta havaittiin myös Texasin ja New Mexicon osavaltioissa USA:ssa, mistä viruksen arveltiin olevan alun perin lähtöisin. Epidemian tultua koko maailman tietoon kului vain muutama viikko ennen kuin tauti oli levinnyt kaikille mantereille. Suomeen tauti saapui vain reilun kuukauden epidemian puhkeamisen jälkeen, toukokuussa 2009 (Helsingin Sanomat [myöhemmin HS aineistoa tarkoittaessani] 13.5.2009). Lopulta 11. kesäkuuta 2009 Maailman terveysjärjestö WHO nosti sikainfluenssan kuusiportaisella taudinluokitusasteikollaan ylimmälle tasolle julistaen taudin *pandemiaksi*, maailman laajuiseksi epidemiaksi (Yle 2009b).

Uuden H1N1-viruksen todettiin olevan yhdistelmä linnuilla, sioilla ja ihmisillä ilmenneistä virustyypeistä ja siten viruksen aiheuttamaa tautia alettiin kutsua sikainfluenssaksi erotuksena vuoden 2006 lintuinfluenssaepidemiaan. Tästä seurasi alkuun hankaluuksia sikataloudelle ja epidemian nimi ehdotettiin vaihdettavaksi öuudeksi influenssaksiö, meksikolaiseksi influenssaksi tai pohjoisamerikkalaiseksi flunssaksi, mutta sikainfluenssa-nimi oli jo vakiintunut käyttöön. Maailman terveysjärjestö WHO päätyi kuitenkin käyttämään taudista sen tieteellistä nimeä influenssa A(H1N1) virheellisten käsitysten välttämiseksi. (Helsingin Sanomat 2009a.) Tutkielmassani käytän taudista nimityksiä sikainfluenssa ja H1N1-virus, koska ne esiintyvät yleisesti Helsingin sanomista kokoamassani aineistossa.

Huhtikuusta 2009 vuoden 2010 alkuun saakka media välitti lähes päivittäin uutisia nopeasti leviävästä taudista ja raportoi tarkkaan maakohtaisesti sikainfluenssaan sairastuneiden ja kuolleiden ihmisten lukumääriä. Median käyttämien lähteiden vaihdellessa myös varmistettujen ja arvioitujen tapausten määrä vaihteli suuresti. Pandemiaa alettiin pian verrata

vuosien 1918-1919 espanjantautiin, joka tappoi noin 40 miljoonaa ihmistä maailmanlaajuisesti (Helsingin Sanomat 26.4.2009). Synkimpien ennusteiden mukaan kehittyneen lentoliikenteen avulla uusi pandemia leviäisi vielä paljon nopeammin ja laajemmalle ja tappaisi moninkertaisen määrän ihmisiä (Mc Neill 2004, 14). Rokotetta ei millään saataisi kehitettyä ja jaettua tarpeeksi nopeasti koko maailman väestölle. Lisäksi virus ehtisi muuntua jo moneen kertaan ennen rokotteen valmistumista ja vähintäänkin ennen maailmanlaajuisen joukkorokotusten loppuun saattamista.

Eri maat reagoivat H1N1-pandemiaan hieman eri tavoin, mutta kaikkialla uusi virus aiheutti monenlaisia tunteita, kuten pelkoa: Meksikossa kymmeniä tappaneen sikainfluenssan pelättiin leviävän (HS 26.4.2009). Ahmedin (2003, 192) mukaan *pelko* on tulevaisuuteen suuntautuva tunne siitä, että omalle kohdalle voi tulevaisuudessa osua sellaista kipua ja haittaa, joka ei ole vielä toteutunut. Pelko on siis kivun tai vahingon ennakoitua. Sikainfluenssan aiheuttamat pelot tarkoittivat yksityisen ihmisen kohdalla pelkoa vakavasta sairastumisesta tai jopa kuolemasta. Valtioiden johtajien pelot kohdistuivat lähinnä kansalaisten sairastumisen aiheuttamiin seurauksiin valtion kansantaloudelle ja turvallisuudelle. Oli pelon aiheuttaja sitten mikä hyvänsä, pelonsekaisten tunteiden ajamina monet maat ryhtyivät radikaaleihin toimenpiteisiin sikainfluenssan leviämisen torjumiseksi.

Meksikossa ja myöhemmin muissakin maissa suljettiin väliaikaisesti kouluja ja muita julkisia rakennuksia, peruttiin joukkotapahtumia, kuten rock-konsertteja, ja yleisöltä estettiin pääsy jalkapallo-otteluihin. Meksikon viranomaiset käytännössä sulki maan kahden viikon ajaksi: auki olivat ainoastaan supermarketit, apteekit, pankit ja muutamat ravintolat, jotka myivät ruokaa vain mukaan. Julkisiin kulkuvälineisiin ei päässyt ilman hengityssuojaimia. Pandemian alkuvaiheen epätietoisuudessa tuntemattomaan ja tappavalta vaikuttavaan tautiin ylireagoitiin monin eri tavoin. Esimerkiksi Meksikon pääkaupungin Méxicon kaduilla hengityssuojaimia myytiin ylihintaan ja osa meksikolaisista televisioyhtiöistä kielsi jopa suutelukohtausten esittämisen sarjoissaan. (HS 26.4.63.5.2009.)

Voimakkaimmin reagoivat kuitenkin Aasian maat, joilla oli hyvin muistissa suhteellisen tuoreet SARS- ja lintuinfluenssaepidemiät. Esimerkiksi Kiina sulki karanteeniin kokonaisia hotelleja, joissa oli ilmennyt tartuntatapauksia (HS 28.4. ja 3.5.2009). Tämä herätti laajaa

kritiikkiä maissa, joiden kansalaisia jäi loukkuun eristettyihin hotelleihin. Kiina perui myös Meksikon lentojaan ja kielsi Meksikosta tulevien lentojen saapumisen maahan, minkä vuoksi Meksiko syytti Kiinaa kansalaistensa syrjimisestä. Egypti oli puolestaan valmis teurastamaan maansa kaikki siat, vaikka taudin ei ollut todettu leviävän sianlihaa syömällä (HS 3. ja 4.5.2009). Tämän kaltaisten toimien katsottiin toisaalta olevan paniikin lietsomista ja ylireagointia, toisaalta taas riittämättömiä taudin leviämisen estämiseen ó tauti leviäisi ihmisen toimista huolimatta, jos se oli levitäkseen.

Suomessa poliittisen johdon suhtautuminen tautiin oli suhteellisen rauhallista, mutta mediaryöpytys ó useiden länsimaiden tapaan ó sitäkin valtavampi. Sikainfluenssaa ja sen etenemistä seuraava uutismylläkkä alkoi huhtikuun 2009 lopulla ja kesti lähes vuoden ajan. Alkuun uutisointi keskittyi raportoimaan maakohtaisesti taudin leviämisestä, tautiin sairastuneiden ja kuolleiden määristä sekä hyvin radikaaleistakin pandemian torjuntamenetelmistä. Myös H1N1-rokotteen kehittämistä ja jakelua eri kohtemaihin seurattiin tarkasti. Suomessa ensimmäiset sikainfluenssatartunnan saaneet raportoitiin toukokuussa 2009 (HS 13.5.2009) Sen myötä Suomen tilaamaan, ja myöhemmin ongelmia aiheuttaneen, Pandemrix-rokotteen saapumista maahan odotettiin hartaasti.

Alkukesästä pessimistisimpien ennusteiden mukaan jopa joka kolmannen suomalaisen ennustettiin sairastuvan (Yle 2009a). Myös Suomessa otettiin käyttöön suhteellisen voimakkaita keinoja taudin leviämisen estämiseksi ja ihmetystä aiheuttivat ainakin kätteleminen kieltävät kyltit ja lukuisat käsidesipuollot julkisissa tiloissa (HS 26.8.2009). Myöhemmin kesällä ja syksyllä 2009, kun tauti oli levinnyt lähes kaikkiin maailman maihin, keskustelu siirtyi taudin maahan saapumisen estämisestä sen leviämisen minimointiin, jota toteutettiin erinäisin hygieniavalistuskampanjoiden avulla, sairastuneiden hoitamisesta tiedottamalla sekä joukkorokotusten aloittamisella.

Ensimmäiset Suomessa sattuneet nuoren naisen ja 8-vuotiaan tytön kuolemiin johtaneet sikainfluenssatartunnat saivat aikaan valtavan ryntäyksen joukkorokotuspaikoille (HS 27.10. ja 5.11.2009). Uutiset välittivät kuvia tunteja ulkona pakkasessa jonottavista ihmisistä ja viranomaisten toimia arvosteltiin ankarasti (HS 6.11.2009). Taudin ennusteen lievenemisen seurauksena median huomio siirtyi taudin kontrollointiyrityksien uutisoinnista sikainfluenssarokotuskampanjan etenemisen seuraamiseen. Media toimi myös Terveiden ja

hyvinvoinnin laitoksen (THL) rokotusjärjestyksestä tiedottamisen kanavana ja samalla annettiin neuvoja jo tautiin sairastuneille. Lievin oirein sairastavia kehoitettiin jäämään kotiin, jotta terveydenhuollon pariin pääsisivät ne, jotka todella olivat hoidon tarpeessa. Lisäksi rokotusten ottamisen tärkeyttä painotettiin, kun rokotusinnostus alkoi hiipua opiskelijoiden ja nuorten aikuisten tullessa rokotusvuoroon (HS 9.12.2009). Lopulta sikainfluenssatartunnan saaneita suomalaisia kertyi kesän aikana vain parisen sataa ja joulun mennessä tautia oli potanut joitakin kymmeniä tuhansia suomalaisia.

Joulun jälkeen uutisointi vähitellen hiipui ja keväällä aihetta käsittelevät uutiset koskivat lähinnä laimentunutta rokotusintoa ja viimeisten rokotusryhmien rokotusvuoroja sekä joukkorokotusten päättymistä (HS 24.1., 26.2. ja 31.3.2010). Loppukevästä rokotusinto oli hiipunut siinä määrin, että terveysturvalliset pyrkivät median välityksellä aktivoimaan ihmisiä edelleen ottamaan sikainfluenssarokotteen painottaen vastuuta muista ja tulevaisuudesta. Kannustimena käytettiin ennustuksia sikainfluenssaepidemian toisen aallon rantautumisesta Suomeen syksyllä 2010 (HS 15.1.2010).

Syksyllä 2010 raportoitiin kuitenkin vain muutamia sikainfluenssatapauksia, mutta uuden uutiskohun aiheuttivat epäilyt lasten narkolepsiatapausten yhteydestä Pandemrix-sikainfluenssarokotteisiin. Rokotteiden ottaminen loppui käytännössä rokotteen kieltämiseen narkolepsiaepäilyjen vuoksi ja noin puolet rokotteista jäi antamatta. Sikainfluenssasta on uutisoitu harvakseltaan vielä vuoden 2011 puolellakin lähinnä rokotteen narkolepsia yhteyksien tutkimusten etenemisestä sekä arvailuista ennustetun sikainfluenssan toisen aallon saapumisesta (Helsingin Sanomat 2011a ja 2011b).

Vuoden 2009 sikainfluenssauutisointia on syytelty turhan synkkien uhkakuvien maalailusta ja paniikki-ilmapiirin luomisesta kansan keskuuteen, mistä kertoivat niin käsidesin ja hengityssuojainten hamstraaminen kuin ryntäys rokotuspaikoille. Mediaan kohdistuville syytöksille sikainfluenssapaniikin luomisesta löytyy vahvat perusteet jo Helsingin Sanomien ensimmäisiä, sikainfluenssaa koskevia uutisotsikoita vilkaistaessa: öKoko maailma yrittää pysäyttää sikainfluenssanö (HS 27.4.2009), öEri puolilla maailmaa tutkittiin oireilevia matkailijoitaö (HS 28.4.2009) ja öTuhansia uusia sikainfluenssatartuntoja tällä viikollaö (HS 30.5.2009). Myös internetin keskustelupalstoilla huomio kiinnittyy uhkaavaan sikainfluenssapandemiaan ja sen aiheuttamaan hysteriaan. Syyttävä sormi osoittaa niin

mediaa kuin lääketehaita kohti: öRaha on tärkeä motiivi, tällähän rikastuu lääketehaat ja media uutisoi siitä mistä maksetaan, jos kunnolla maksetaan.ö (Nimimerkki öeräs äitiö 10.11.2009).

Medialle on tunnetusti tyypillistä tapahtumien liioittelu ja katastrofaalisten tulevaisuuden näkymien ennustaminen. Harvemmin kuitenkaan koko kansa saadaan uutisten välityksellä myötäelämään maailman tapahtumia näin totaalisesti. Tutkielmani tarkoitus onkin selvittää, miten tällainen paniikki saatiin aikaan ja miten sen luomisessa on käytetty pelon politiikkaa. Apuna käytän feministiteoreetikko Sara Ahmedin (2004) pelon strategioita ja niiden lisäksi aineistonanalyysin avulla löytämiäni muita tapoja tuottaa pelkoa uutisoinnissa. Esimerkkinä median luomasta pelosta ja pelon strategioiden ilmenemisestä tekstissä tarkastelen Helsingin Sanomien sikainfluenssarokotuksista uutisointia vuoden ajalta pandemian alkamisesta lähtien.

1.2. Tutkielman lähtökohdat ja tutkimusongelma

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on selvittää, *miten pelon politiikka näkyy suomalaisessa valtamediassa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa*. Tässä tutkielmassa suomalaista valtamediaa edustaa Suomen levikiltään suurin sanomalehti Helsingin Sanomat (Helsingin Sanomat 2009c). Koska pyrin selvittämään tutkielmassani sitä, millä keinoin suomalainen valtamedia oli osallisena pandemian aikaisen pelon ilmapiirin luomisessa, pelon politiikka on siihen soveltuva apuväline. Pelon politiikkaan liittyen tulen tutkielmassani pohtimaan samalla myös sitä, miten koko maailmaa uhkaavasta katastrofista uutisoinnilla luodaan pelkoa ja miksi pelkoa ylipäättään halutaan luoda. Vastaukset jälkimmäisiin kysymyksiin eivät ole löydettävissä yksiselitteisesti uutisaineistostani, joten pohdinta jää hyvin yleiselle tasolle ja eri lähteistä kokoamikseni ajatuksiksi. Ensimmäiseen kysymykseen sen sijaan tulen vastaamaan yksityiskohtaisesti aineistoni ja siitä aineistonanalyysin avulla hahmottamieni pelon politiikan ilmenemismuotojen, *pelon strategioiden* avulla.

Aineistossani pelon politiikka ilmenee neljän Ahmedin pelon strategian ja viiden tämän tutkielman puitteissa esiin nousevan, uuden pelon strategian muodossa. Nämä viisi uutta

pelon strategiaa ovatkin yksi tutkielmani tärkeimmistä löydöksistä, koska niiden avulla pelon strategioita on mahdollista hahmottaa entistä laaja-alaisemmin. Neljä Ahmedin ja viisi aineiston pohjalta luomaani pelon strategiaa muodostavat laajennetun pelon strategioiden teorian, joka mahdollistaa aineiston pelon luomisen keinojen kattavamman analysoinnin. Saan siis uudesta teoriasta tukea Ahmedin teorian rinnalle varsinaiseen tutkimusongelmaani vastaamiseen. Paneudun tutkimusongelmaani Helsingin Sanomista vuoden aikana keräämäni aineiston avulla ja tapaukseksi valitsin esimerkkinä koko maailmaa kohtaavasta uhasta sikainfluenssarokotukset ja niistä uutisoinnin.

Varsinaisen tutkimusongelman lisäksi minua kiinnostaa, miten sikainfluenssadiskurssi kehittyi suomalaisessa valtamediassa ja miten se tuli turvallistaneeksi sikainfluenssan. *Turvallistaminen* on Kööpenhaminalaisen koulukunnan piirissä syntynyt turvallisuuspolitiikkaan liittyvä käsite, joka tarkoittaa jonkin elämänalueen tuomista turvallisuuden piiriin poliittisen retoriikan avulla. Esimerkiksi ajatus kätelemisen turvallisuudesta syntyi sikainfluenssa-aallon myötä. Jonkin turvallisuudeksi nimeäminen on poliittinen teko, sillä se vaikuttaa yhteisiin asioihin suhtautumiseen ja toimintaan. (Koskela 2009, 62663.) Vaikka mediaa ei yleensä nähdä suoranaisena politiikan toimijana, on sillä todellisuudessa suuri vaikutus politiikkaan nostaen esiin toisia aiheita enemmän kuin toisia, kommentoiden poliitikkojen toimia ja välittäen poliitikkojen viestejä kansalle. Oletukseni mukaan media tuli välittäneeksi uutisia sikainfluenssasta pelon politiikan sävyttäminä, jolloin se esiintyi sikainfluenssauutisoinnissaan poliittisena toimijana taudin turvallistamiseksi. Tämän oletukseni paikkansa pitävyyttä ja vastausta tutkimusongelmaan pyrin tässä tutkielmassani selvittämään poststrukturalistiseen kriittiseen tutkimusperinteeseen kuuluvan biopolitiikan ja erityisesti siihen sisältyvän pelon politiikan näkökulmasta.

Kiinnostavaa mielestäni ovat uutisten sisälle kätkeytyvät median tietoisesti tai tiedostamattaan käyttämät mekanismit, joilla tällainen pelon ilmapiiri saatiin aikaan. Teoreettisessa viitekehyksessä keskityinkin käyttämään biopolitiikan käsitteen alle mahtuvaa pelon politiikkaa ja siihen liittyviä Ahmedin pelon strategioita, joiden tarkoituksena on osoittaa nimenomaan, millä keinoin pelkoa tyypillisesti luodaan teksteissä. Ahmedin neljän pelon strategian mallin mukaisesti nostin esille tutkielmani aineistosta myös viisi uutta pelon strategiaa, joiden avulla täydensin omalta osaltani Ahmedin pelon strategioiden teoriaa.

Tutkielmani keskittyy siis hahmottamaan pelon ilmapiirin syntyä koko maailmaa uhkaavan pandemian aikana Helsingin Sanomien sikainfluenssarokotuksista uutisoinnin ja siinä esiintyvien Ahmedin sekä aineistosta esiin nousevien omien pelon strategioiden avulla. Tämän lisäksi pyrin tutkielmani avulla pohtimaan yleisellä tasolla myös sitä, miten media osallistui maailman laajuisen pandemian turvallistamiseen. Keskeisin tutkimuskysymykseni kuuluu siis: *miten pelon politiikka näkyy suomalaisessa valtamediassa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa*. Tulen tarkastelemaan tätä kysymystä pohtimalla muun muassa sitä, miten sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa luodaan pelkoa, miten ja missä määrin pelon strategioita käytetään uutisoinnissa, minkälaisia tavoitteita uutisoinnilla näyttäisi olevan ja miten uutisointi muuttuu ajan kuluessa.

1.3. Aineisto ja analyysimenetelmä

Olen valinnut pro gradu -tutkielmani aineistoksi Suomen valtamedian, Helsingin Sanomien sikainfluenssarokotuksia koskevat uutisjutut. Perustelen valintaani sillä, että niiden muodostaman laajan aineiston avulla minun on mahdollista saada selville, miten suomalainen valtamedia käyttää pelon politiikkaa ja erityisesti pelon strategioita sikainfluenssarokotuksista ja niiden etenemisestä uutisoidessaan. Ihmisten tiedot, ajatukset ja tunteet sikainfluenssasta olivat suurelta osin peräisin eri medioiden välittämistä uutisista. Helsingin Sanomat on yksi tärkeimmistä uutisia luettavassa muodossa välittävistä uutislähteistä.

Sanoma Newsin julkaisema Helsingin Sanomat on luonnollinen valinta aineistolähteeksi edustamaan suomalaista valtamediaa, koska se on levikiltään Suomen suurin sanomalehti. Sen keskilevikki vuonna 2010 oli 419 791 kappaletta ja sunnuntailevikki 474 726 (Helsingin Sanomat 2009c). Yhteensä lehdellä on noin miljoona lukijaa eli lehti tavoittaa noin 20 % suomalaisista. Suomen toiseksi suurin sanomalehti on Ilta-Sanomat huomattavasti pienemmällä, 150 351 keskilevikillään (Sanomalehtien liitto 2010). Helsingin Sanomien arvostuksesta kertoo myös sen web-sivusto runsas kävijämäärä. HS.fi on Suomen neljänneksi eniten kävijöitä tavoittava uutissivusto Iltalehden, Ilta-Sanomien ja MTV3:n sivustojen jälkeen; sen sivuilla vierailee noin 1,5 miljoonaa kävijää viikoittain (TNS Gallup 2012).

Aineistoni koostuu Helsingin Sanomien pääkirjoitus-, kotimaan ja ulkomaan uutis- sekä kaupunki- ja taloussivuilta eli toisin sanoen kaikilta aiheita käsitteleviltä sivuilta paitsi mielipidepalstoilta, kulttuuri- ja urheilusivuilta vuoden ajalta keräämistäni uutisartikkeleista. Mielipidepalstat jätin aineiston ulkopuolelle, koska minua kiinnostaa nimenomaan Suomen suurimman sanomalehden uutisointi eikä niinkään yksittäisten ihmisten mielipiteet. Kulttuuri- ja urheilusivuilla sikainfluenssasta puhuttiin yleisesti hyvin vähän ja rokotteita ei juurikaan mainittu. Rajasin aineistoni käsittelemään uutisjuttuja vuoden ajalta pandemian puhkeamisesta eli aikaväliltä 26.4.2009 ó 3.4.2010, koska vuoden ajalta kerätyssä aineistossa pelon ilmapiirin kehittyminen ja pelon strategioiden esiintyminen ehtivät tulla hyvin esille. Vuosi on sopiva aika nähdä myös tiedon lisääntymisen sekä tapahtumien etenemisen myötä tapahtuvia muutoksia yleisessä ilmapiirissä ja pandemiaa koskevissa ajatuksissa.

Valitsin aineistoni kantavaksi teemaksi sikainfluenssarokotukset, koska yleisesti sikainfluenssaa koskevia uutisjuttuja olisi ollut tarkan aineistonanalyysin kohteeksi yksinkertaisesti liikaa ja aineistoa oli siten rajattava. Niin sikainfluenssasta kuin sikainfluenssarokotuksista uutisoitiin Helsingin Sanomissa pandemian ensimmäisen puolen vuoden aikana lähes päivittäin ja parhaimpina päivinä aiheita käsitteleviä artikkeleja julkaistiin useita. Sikainfluenssarokotukset olivat myös pandemiauutisoinnin yleisin aihepiiri. Tärkein valintakriteereistäni oli kuitenkin kiinnostukseni sikainfluenssarokotuksista uutisoinnin tarkastelemiseen biopolitiikan ja erityisesti pelon politiikan näkökulmasta: rokotusuutiset edustavat erinomaisesti pelon ilmapiirin luomista uutiskirjoittelun välityksellä.

Aineistoa kerätessäni etsin aiheeseeni liittyviä artikkeleja Helsingin Sanomien arkistosta hakusanoilla ösikainfluenssaö, öH1N1ö ja örokotteetö sekä niiden yhdistelmillä eri taivutusmuodot huomioon ottaen. Haun tuloksena vuoden ajalta löytyi sikainfluenssarokotukset mainitsevia uutisartikkeleja yhteensä 182 ja sikainfluenssaa ylipäätään sivuavia artikkeleita yhteensä 505. Lisäksi sikainfluenssautisia julkaistiin Helsingin Sanomien nettisivuilla. Aineistokseni päädyin valitsemaan kaikki täysin tai osittain sikainfluenssarokotuksia käsittelevää uutisartikkeliä, joita oli yhteensä 134. Pelkkä sikainfluenssarokotusten maininta ei riittänyt aineistoon mukaan pääsyyn, koska konteksti saattoi olla hyvin kaukana varsinaisesta aiheesta. Aineistosta tuli näilläkin rajauksilla kohtuullisen runsas ja jo yksin uutisaineiston laajuus olisi riittävä syy selittämään

sikainfluenssapaniikin synnyn. Sikainfluenssasta oli tullut päivän puheenaihe ja siten se oli ihmisten mielissä ó osalla pienempänä, osalla suurempana huolenaiheena.

Analyysimenetelmäksi olen valinnut *aineistolähtöisen sisällönanalyysin*, johon liittyy piirteitä myös teoriaohjautuvasta sisällönanalyysista sekä sisällön erittelystä. Aineistolähtöisyys tarkoittaa sitä, että luokitellessani aineistoa sisällönanalyysin mukaan, alaluokat muodostuvat aineistosta nousevien teemojen pohjalta. Pääasiassa aineistolähtöiseen ja sisällönanalyttiseen tutkielmaani Ahmedin pelon strategioiden mukaelma tuo selkiyttävää teoriaohjautuvuuden näkökulmaa. Alaluokista noin puolet muodostuu siis suoraan Ahmedin pelon strategioiden mukaan ja loput alaluokista ovat aineistosta nostamiani pelon luomisen keinoja. Käytännössä joissain tapauksissa on kuitenkin vaikea tulkita, minkä pelon tuottamisen alaluokan alle mikin asia kuuluu, koska jokin asia tai asiakokonaisuus saattaa samalla aikaa edustaa montaa eri pelon strategiaa. Kvantitatiivisen sisällön erittelyn yhdistäminen kvalitatiiviseen sisällönanalyysiin mahdollistaa myöhemmin eri pelon strategioiden esiintymistiheyksien vertailun eri aikoina ja eri luokkien välillä.

Analyysi alkaa kvalitatiivisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan pelkistämällä ensin aineisto alaluokiksi siinä esiintyvien pelontuottamistapojen mukaan. Aineistosta löydetyistä, pelkoa herättävistä ilmauksista muodostetut alaluokat yhdistetään ja nimetään Ahmedin sekä aineistosta nousevien omien pelon strategioiden mukaan. Samalla hyödynnetään sisällön erittelyn kvantitatiivista tutkimusotetta laskemalla kunkin artikkelin kohdalla pelontuottamistapojen esiintymistiheyksiä. Korkeintaan virkkeen mittaiset asiakokonaisuudet lasketaan yhdeksi analyysiyksiköksi eli esiintymiskerraksi ja samassa virkkeessä esiintyvistä eri pelontuottamistavoista kukin saa oman pisteensä. Näin saatujen mahdollisimman tarkkojen tulosten perusteella voidaan nähdä, mitä tietoisia tai tiedostamattomia keinoja Helsingin Sanomat on käyttänyt pelon ilmapiirin luomisessa sikainfluenssarokotuksista uutisoidessaan. Samalla voidaan löytää vastauksia kysymyksiin siitä, miten ja missä määrin pelon politiikkaa ja erityisesti pelon strategioita on käytetty Helsingin Sanomien uutisissa sikainfluenssarokotuksista.

1.4. Ongelmia ja haasteita

Tutkielmani käsittelee siis vuosien 2009-2010 H1N1-viruksen aiheuttaman pandemian aikaista uutisointia sikainfluenssarokotuksista Helsingin Sanomissa ja pyrin kokoamani uutisaineiston pohjalta selvittämään, miten pelkoa luodaan suomalaisessa valtamediassa. Sikainfluenssa oli yksi talven 2009-2010 eniten uutisoiduimpia tapauksia ja siten myös ajankohtainen ja toistaiseksi suhteellisen vähän tutkittu aihe. Mielenkiintoni aihetta kohtaan herättivät keskustelut median liioittelevasta uutisoinnista, tarkistamattomien öfaktojen esittämisestä ja siten turhan pelon luomisesta. Huomasin myös itsessäni uutisoinnin vaikutuksia, kun jouduin joulukuussa 2009 pohtimaan omaa osallistumistani sikainfluenssarokotuksiin. Ja täytyy myöntää, että talven 2009-2010 aikana tulin pesseeksi käsiäni enemmän kuin koskaan sillä seurauksella, etten koko talvena sairastanut ainoatakaan flunssaa.

Tutkielmaani liittyy kuitenkin joitakin ongelmia ja haasteita, jotka on syytä tiedostaa. Ensinnäkin tutkielmani lähtökohta on siinä mielessä subjektiivinen, että valitsin tutkimusaiheen osittain sen itsessäni herättämien tunteiden vuoksi. Seurasin monien muiden tapaan tarkkaavaisesti sikainfluenssan leviämistä ja pyrin muun muassa parantamaan hygieniatapojani mediassa toistuvien ohjeiden mukaan. Myöhemmin taudin lieventyessä olin varmasti yhtä tuhtunut median liioittelevasta uutisoinnista kuin moni muukin. Näiden tunteiden vaikutus näkyy siis jo tutkimusasetelmassani ja osittain tutkielmani tekstissä, vaikka pyrinkin täyttämään tieteellisen tekstin objektiivisuuden vaatimukset. Toisaalta tarpeeksi läheinen suhde tutkimuskohteeseen ja aito kiinnostus tutkielman aihepiiriin tuovat myös lisäarvoa tutkimukselle.

Toisena haasteena näen sen, että tutkimusaineistoni osittain toistaa itseään. Esimerkiksi Helsingin Sanomien etusivut ja niitä vastaavat sisäsivut käsittelevät yleensä samoja aiheita lähes identtisesti, mikä näkyy erityisesti kvantitatiivisen sisällön erittelyn tuloksissa. Etusivut oli kuitenkin mielestäni tärkeä ottaa mukaan, koska niiden otsikot, ja osittain tekstikin, olivat muusta tekstistä poikkeavia. Toistoa esiintyi myös yleisesti koko pandemiasta uutisoinnin ajan, mutta toisin kuin sisällön erittelyssä, toisto ei vaikuta aineistosta saataviin laadullisen

sisällönanalyysin tuloksiin, jotka ovat tutkielmani kannalta oleellisempia. Aineiston itsensä toistaminen on myös positiivista tutkimustulosten luotettavuuden kannalta, koska se on yleensä merkki saturaatiosta eli aineiston riittävästä laajuudesta tutkitun ongelman kannalta.

Kolmanneksi haasteeksi nousee kysymys median ja politiikan suhteesta ja siitä, olisiko pelon ilmapiirin syntyä ja taudin turvallistamista voitu tarkastella paremmin jonkin muun aineiston avulla. On jokseenkin ongelmallista tutkia Helsingin Sanomia pelkoa tuottavana toimijana, koska lopulta on vaikea määrittellä, kuka Helsingin Sanomien sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa loppujen lopuksi toimii pelon ilmapiirin luoja. Toimijoita voivat olla toimittajat, lehden päätoimitus, Suomen ja muiden maiden terveysviranomaiset ja poliitikot, kansainväliset terveysviranomaiset ja järjestöt sekä taloudelliset toimijat, kuten lääkefirmat. Nämä kaikki esiintyvät aineistossa hieman erilaisissa rooleissa, mutta yhteistä näille kaikille on se, että he ovat osaltaan vaikuttamassa median välityksellä syntyneen pelon ilmapiirin muotoutumiseen.

Perinteisesti media on nähty poliitikkojen viestien välittäjinä ja on myös varmasti totta, että median ja viranomaisten yhteistyöllä on yksinkertaisesti pyritty varmistamaan tiedon perille meno ja siten myös taudin mahdollisimman tehokas torjunta. Viime aikoina mediasta on tullut kuitenkin monien tutkijoiden mukaan yhä enemmän poliitikkojen toimia vartioiva itsenäinen toimija. Vallanpitäjien sylikoirasta on tullut vallan vahtikoira (Uimonen 2009). Viime kädessä lehden toimitukset ovat vastuussa siitä, miten asiat esitetään ja minkälaisen sävyn asiantuntijoiden lausunnot saavat ja siten myös siitä, minkälaisen kuvan taudista ihmiset saavat ja miten he siihen reagoivat. Myös poliitikot saavat suuren osan tiedoistaan median välityksellä, joten uutisilla on vaikutusta heidänkin toimiinsa.

Vaikka tutkielmani sisältää monia haasteita, edellä mainitsemini argumentteihin tukeutuen tutkimusaiheeni ja aineistoni valinta ovat perusteltuja. Seuraavaksi tarkastelen tutkielmani aihetta koskevaa aiempaa tutkimusta, minkä tarkoituksena on osoittaa, että omalle tutkimukselleni on tilaa kansainvälisten suhteiden tutkimuskentällä. Sen jälkeen esittelen tutkielmani teoreettisen viitekehyksen, johon kuuluvat laajempina kokonaisuuksina biopolitiikka ja pelon politiikka sekä mediatutkimus. Ennen varsinaisia sisältöluokkia käyn vielä läpi tarkemmin myös aineistoni analyysimenetelmää.

2. PANDEMIAT TUTKIMUSKOHTENA

2.1. Yleistä

Pandemiat, kuten AIDS ja SARS sekä influenssapandemiat ja -epidemiat sekä niihin liittyvät ilmiöt ovat olleet tutkimuskohteina useilla eri tieteenaloilla. Tutkimusta on tehty muun muassa valtiotieteiden, sosiologian, viestintätieteiden ja oikeustieteiden aloilla. Kansainvälisten suhteiden alalla pandemioita ja niihin liittyviä ilmiöitä on kuitenkin tutkittu suhteellisen vähän. Yleensä ottaen suurin osa sikainfluenssaa ja sikainfluenssarokotuksia koskevaa tutkimusta on lääketieteellistä ja liittyy rokotteiden kehittämiseen entistä tehokkaammaksi muuttuvia viruskantoja vastaan. Kansainvälisten suhteiden opiskelijana olen kiinnostunut tutkielmassani sikainfluenssarokotusten yhteiskunnallisesta puolesta ja erityisesti rokotusten saamasta mediajulkisuudesta. Tutkielmani keskiössä ovat rokotuksia koskevan uutisoinnin aiheuttama pelon ilmapiiri sekä median keinot luoda pelkoa ja lähestyn tätä aihetta pelon politiikan näkökulmasta. Tarkalleen samalla tavalla rajatusta aiheesta ei ole tehty aiempaa tutkimusta ja suurin osa aiheeseen liittyvästä tutkimuksesta on ulkomaista, joten omalle tutkielmalleni on tilaa sekä suomalaisella että kansainvälisten suhteiden tutkimuskentällä.

Sikainfluenssaa ja siihen liittyvää rokotuskampanjaa on tutkittu useassa maassa monin eri tavoin. Tutkimukset ovat koskeneet esimerkiksi taudin alkuperää ja leviämistä, valtion toimien riittävyttä pandemian torjunnassa ja rokotuskampanjan järjestelyissä sekä median ja yleisön reaktioita sikainfluenssapandemiaan ja -rokotuksiin. Tautien lisäksi uutisointia on tarkasteltu maailmalla useista eri näkökulmista. Erityisesti viestintätieteiden tieteenalalla uutiset ovat yleinen tutkimuskohde ja monilla muillakin tieteenaloilla uutisointia on tutkittu usein eri tavoin. Kansainvälisten suhteiden tieteenalalla ollaan kiinnostuneita erityisesti poliittisten tapahtumien uutisoinnista, mutta sikainfluenssauutisointia käsittelevää tutkimusta on toistaiseksi vähän. Suomessa taudeista uutisointia on ylipäätään tutkittu aika vähän. Tarkastelen ensin sikainfluenssaa ja lintuinfluenssaa käsittelevää aiempaa tutkimusta mediauutisoinnin, median herättämien tunteiden ja sikainfluenssarokotuksiin suhtautumisen

näkökulmista. Sen jälkeen otan esille muihin tauteihin, tautien historiaan ja tautien turvallistamiseen sekä taudeilla hallinnointiin, tauteihin varautumiseen ja pelon politiikkaan liittyvää tutkimusta.

2.2. Median ja yleisön reagointi 2000-luvun influenssaepidemioihin

Median reagointia eri ilmiöihin ja tapahtumiin sekä tautien kuvaamista mediassa on tarkasteltu runsaasti eri näkökulmista ja eri tieteen aloilla. Myös median tavasta suhtautua sikainfluenssapandemiaan on ilmestynyt jo suhteellisen paljon tutkimusta. Marylandin ja Floridan yliopistojen yhteistyönä on vertailtu 13 organisaation ja yrityksen sikainfluenssautisointia sekä perinteisissä että uusissa medioissa. Perinteisiä medioita edustavat lehdet, radio ja televisio. Uusia medioita ovat sen sijaan esimerkiksi organisaatioiden ja eri medioiden nettisivut sekä sosiaaliset mediat, kuten Facebook ja Twitter. Tutkimuksen aineisto on kerätty huhtiöheinäkuussa 2009 ja tutkimuksessa on kiinnitetty huomioita erityisesti uutisoinnin herättämiin tunteisiin, kuten pelkoon, vihaan, suruun, myötätuntoon, häpeään ja helpotukseen. (Fisher Liu ja Kim, 2011.) Iso-Britanniassa on puolestaan tutkittu maan kahdeksan suurimman lehden tapaa suhtautua sikainfluenssapandemiaan noin vuoden mittaisen ajanjakson aikana. Laajan aineiston analysoinnin perusteella on saatu selville muun muassa, että liioittelusta ja vääristelystä syytetty media keskittyi sikainfluenssautisoinnissaan jakamaan tieteellistä ó vaikkakin osittain epävarmaa ó tietoa. (Hilton ja Hunt, 2010.)

European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC):n toimesta on tutkittu 31 Euroopan maan kolmen suurimman sanomalehden sikainfluenssautisointia pandemian ensimmäisen viikon aikana (27.4. ó 3.5.2009). Tutkimuksen tavoitteena oli seurata uutisoinnin etenemistä pandemian ensimmäisten päivien aikana, sillä taustaoletuksella, että mitä nopeammin oikea tieto menee perille, sitä paremmin säästytään harhaanjohtavilta spekulatioilta. Tutkimustulosten mukaan uutisoinnissa onnistuttiin suhteellisen hyvin välttämään turhia spekulatioita nopean reagoinnin sekä median ja viranomaisten välisen luottamuksen ansiosta. (Duncan, 2009.) Vaikka useat tutkimukset ovatkin keskittyneet

tarkastelemaan sikainfluenssauutisointia ja siinä tapahtuneita muutoksia tietyn ajanjakson aikana, omassa tutkielmassani olen keskittänyt pohtimaan nimenomaan uutisoinnin keinoja eri medioiden vertailun, uutisten sisällön ja tiedon leviämisen sijaan.

Aihepiiriäni läheisimmin koskevaa tutkimusta edustavat Suomessa tehdyt opinnäytetyöt vuoden 2009 H1N1-pandemiasta uutisoinnista sekä valtion ja median suhtautumisesta vuoden 2005 lintuinfluenssaan. Elina Tervonen (2010) Vaasan yliopiston viestinnän laitokselta on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan sikainfluenssauutisointia Suomen ja Meksikon suurimpien sanomalehtien verkkosivuilla pandemian kahden ensimmäisen viikon aikana. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaista kuvaa verkkouutisointi rakentaa uudesta uhkaavasti leviävästä epidemiasta sekä siihen liittyvistä tapahtumista eri puolilla maailmaa. Tiina Nieminen (2007) Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksella on puolestaan pohtinut pro gradu -tutkielmassaan Suomen valtion ja kolmen suuren suomalaisen sanomalehden pääkirjoitusten suhtautumista lintuinfluenssaan. Nieminen on kiinnittänyt tutkielmassaan erityistä huomiota siihen, kuinka kööpenhaminalaisen koulukunnan turvallistamisen teoria näkyy mediassa ja Suomen pandemiaan varautumissuunnitelmassa lintuinfluenssasta puhuttaessa.

Median reagointia sikainfluenssarokotuksiin ja erityisesti rokotuksista uutisoinnin vaikutuksia kansan rokotushalukkuuteen on tutkittu runsaasti eri valtioiden ja yliopistojen toimesta. Sosiologian alalla on tutkittu muun muassa USA:n lehdistön H1N1-pandemiauutisoinnin vaikutuksia väestön halukkuuteen ottaa sikainfluenssarokote. Suurin osa USA:n väestöstä seuraa jossain muodossa maansa tapahtumia ja uutiset ovat yksi tärkeimmistä tiedonsaantikanavista, joten niillä voi olla huomattavaakin vaikutusta ihmisiin. Vaikka uutisten tarkoituksena on välittää puolueetonta faktatietoa, näyttäisi sikainfluenssauutisoinnissa esiintyneen argumentointia sekä rokotusten puolesta että niitä vastaan. Rokotusten puolesta puhuvat tekstit korostavat muun muassa rokotteiden suojaavaa vaikutusta, rokotteita vastustavat tekstit ottavat puolestaan esille rokotteiden mahdollisia haittavaikutuksia ja niiden puutteellisen testauksen. (Chang, 2010.)

Brittiläiseen tutkimukseen osallistuneista useimmat pitivät sikainfluenssarokotteen ottamista jopa tautia vaarallisempana, mutta yleisesti ottaen suurin osa hyväksyi hallituksen toimet sikainfluenssan torjumiseksi. Hallituksen sikainfluenssasta tiedottamista ei kuitenkaan voida

pitää kovin onnistuneena, koska hyvin harva haastatelluista oli esimerkiksi muuttanut tapansa hoitaa käsihygieniaansa. Myös erot kausi-influenssan ja sikainfluenssan sekä niiden rokotteiden välillä olivat monille epäselviä.

Australian valtion toimesta on tutkittu australialaisten suhtautumista H1N1-rokotteisiin poliittisen suunnittelun ja päätöksenteon helpottamiseksi. Tutkimuksen avulla saatiin selville, että rokotushalukkuus oli laskenut lintuinfluenssan aikaisesta 88 %:sta 67 %:iin. Tutkimuksen sijoittuminen pandemian varhaiseen vaiheeseen oli osaltaan vaikuttamassa tutkimustuloksiin, sillä kaikkialla maailmassa taudin heikentymisen myötä myös rokotusinnostus väheni. (Eastwood ja muut, 2010.) Kreikassa on puolestaan tutkittu lintuinfluenssaan reagointia kreikkalaisessa mediassa ja yleisössä. Median jatkuva ja liioitteleva uutisointi lintuinfluenssautuhan ensimmäisen kuukauden aikana sai yleisön paniikkiin. Pelästyneet ihmiset turvautuivat lintuinfluenssarokotteeseen siinä määrin, että monet riskiryhmiin kuuluvista jäivät ilman rokotetta. Uutiskohun jälkeen seurasi mediassa kuitenkin lähes täysi hiljaisuus kyseisestä aiheesta, mikä loi sen vaikutelman, ettei mitään uhkaa enää ollutkaan olemassa. (Falagas ja Kiriaze, 2006.)

Suomessa media on reagoinut sikainfluenssa- ja lintuinfluenssapandemioihin sekä rokotuksiin liittyviin keskusteluihin hyvin samantapaisesti kuin muissa maissa. Sikainfluenssa pysyi otsikoissa puolisen vuotta lähes päivittäin, minkä jälkeen taudista kirjoitettiin enää harvakseltaan. Lintuinfluenssasta sen sijaan kohuttiin vain kuukauden verran. Suomalaista sikainfluenssarokotuksiin liittyvää tutkimusta on kuitenkin toistaiseksi hyvin vähän eikä juuri ollenkaan hoitotieteiden ulkopuolella. Sairaanhoidon alalla on tutkittu muun muassa hoitotyön imagoa nettikeskusteluissa sikainfluenssapandemian aikana, lukiolaisten vähäisen rokotushalukkuuden syitä sekä alle 2-vuotiaiden lasten vanhempien ajatuksia lastensa rokottamisesta, josta keskusteltiin erityisesti joukkorokotusten alkaessa.

Omassa tutkielmassani keskityn tarkastelemaan pelon politiikan näkymistä uutisoinnissa median reagoinnin tai yleisön reagoinnin sijaan. Pelon politiikkaan liittyvää pandemian tutkimusta olen löytänyt todella vähän, mutta Iso-Britanniassa on tutkittu lintuinfluenssautisointia mediassa ja tieteellisessä lehdistössä pelon sosiologian näkökulmasta. Tutkimuksessa on tarkasteltu uutisoinnin määrän ohella uutisoinnissa käytettäviä metaforia, retoriikkaa ja diskursseja negatiivisten odotusten sosiologian ja pelon

sosiologian kontekstissa. Tutkimuksen perusteella Iso-Britannian lehdistö näyttää toimineen yllättävän intensiivisesti tutkijoiden lintuinfluenssaa koskevien ennakkovaroitusten välittämisessä yleisölle synnyttäen samalla pelon retoriikkaa. Muun muassa median toiminnan seurauksena valtiojohto alkoi varautua pandemiaan määräten lääkefirmat tuottamaan viruslääkitystä ja varoittaen väestöä suojautumaan mahdollisilta tartunnoilta. Pelon retoriikan luomisesta ei voida kuitenkaan syyttää ainoastaan lehdistöä, sillä tutkijoiden ja poliitikkojen toiminnalla on ollut myös suuri vaikutus epätietoisuuden ja pelon ilmapiirin luomisessa. (Nerlich ja Halliday, 2007.)

2.3. Muut taudit, tautien historia ja turvallistaminen

Maailman historia on tautien historiaa (McNeill 2004), josta sikainfluenssa muodostaa oman lukunsa. Kuten maailman historia yleensä myös tautien historia on viime aikoina ollut erityisen suosittu tutkimuskohde sekä ulkomailla että Suomessa. McNeill (2005) on tutkinut kulkutautien historiaa koko maailman mittakaavassa ja Kallioinen (2005) Suomen alueella. Olsen (2010) on kirjoittanut tautien historiaa erikoistuen influenssapandemioihin, Reinikainen (2003 ja 2006) on käsitellyt kirjoissaan SARS:ia ja lintuinfluenssaa ja Linnanmäki (2005) on puolestaan keskittynyt yhden ja toistaiseksi Suomessa esiintyneistä influenssapandemioista suurimman eli espanjantaudin tutkimiseen.

Tautiepidemiat ovat vaikuttaneet monin eri tavoin yhteiskunnan kehitykseen, väestön kasvuun ja talouteen. Hallitsijat huomasivat jo hyvin varhain, että terve ja työkykyinen kansa oli menestyvän valtion elinehto. Samoin hyvinvoivan ja kasvavan väestön nähtiin olevan hallitsijan tärkein voimavara, sillä elintarvikkeita tuottava, veroja maksava ja poikansa sotaväkeen lähettävä kansa antoi hallitsijalle valtaa. Epidemiat loivat esivallalle tilaisuuden lujittaa valtaansa ja totuttaa kansa koviinkin voimatoimiin perustellen niitä valtakunnan pelastamisella omaa parastaan ymmärtämättömän väestön käsistä. Myös niin yksinkertainen toimenpide kuin rokotusten antaminen saatiin propagandan avulla vakiinnutettua lääkäreiden yksinoikeudeksi, mikä paransi heidän taloudellista asemaansa entisestään. (Kallioinen 2005, 11, 2196226.)

Läpi historian taudit ovat verottaneet kansoja ja globaalien kulkuyhteyksien kehittymisen myötä epidemiat ovat päässeet yleistymään, mikä on johtanut lopulta siihen, että viranomaisten on ollut puututtava väestön terveyteen. Ensimmäiset kansan terveysasioihin puuttuvat viranomaiselimet perustettiin Italiassa 1300-luvulla riehuneen ruttoepidemian seurauksena. Epidemioiden aikana valtion johto siirsi valtaa paikallistasolta itselleen määräten sairastuneita kansalaisia karanteeniin ja sulkien valtion alueita matkustuskielloilla. Kansalaisia opastettiin myös noudattamaan viranomaisten antamia hygieniaohjeita, kuten huoneiden tuulettamista, savustamista ja puhdistamista. Tämän esikuvan pohjalta on vähitellen kehittynyt nykyinen käsityksemme, jonka mukaan yhteiskunnan suojeleminen taudeilta kuuluu esivallan tehtäviin. Yhdeksi esivallan tehtävistä muodostui vähitellen muun muassa väestön rokotuksista huolehtiminen. Ensimmäisen kerran 1800-luvulla lääketieteen kehittymisen myötä kansalaisiin alettiin istuttaa rokkoa eli heitä alettiin rokottaa vaarallisia kulkutauteja vastaan. (Kallioinen 2005, 80, 167-171, 199, 217.)

Nykyään valtion vastuu kansalaistensa terveydestä on ainakin teollistuneissa ja varakkaissa länsimaissa lähes itsestäänselvyys. Erityisesti Pohjoismaat ovat kunnostautuneen väestönsä hoitamisessa toimivan sosiaalipolitiikkansa ansiosta. Lääkkeiden ja rokotteiden hankkiminen tuntuu ainakin rikkaille maille olevan vähintään, mitä valtio voi tehdä kansalaistensa terveyden suojaamiseksi. Sikainfluenssajoukkorokotusten aikaan valtioiden toimia alettiin kuitenkin pitää jopa yliholhoavina ja ensimmäisten kuukausien paniikin hälvettyä useiden maiden kansalaiset alkoivat kieltäytyä rokotusten ottamisesta. Esimerkiksi Suomessa terveysviranomaisten painostuksesta huolimatta lopulta vain noin puolet väestöstä otti rokotteen, vaikka rokotetta tilattiin koko väestön tarpeisiin. Myöhemmin narkolepsiatapausten tultua julki ja sikainfluenssarokotusten jakamisen keskeydyttyä muidenkin rokotteiden suosio on laskenut huomattavasti.

Taudit on viime aikoina liitetty osaksi valtioiden turvallisuuspolitiikkaa. Esimerkiksi Suomessa puolustuskorkeakoulun strategian laitoksen julkaisemassa tutkimuksessa pandemiat mainitaan valtiota koskevaksi laajennetun turvallisuuskäsityksen mukaiseksi ei-sotilaalliseksi uhkakuvaksi (Limnell, 304, 309). Sotilaallisiin uhkiin verrattuna pandemioita pidetään kuitenkin nykyaikaisen lääketieteen korkean tason vuoksi varsin vaarattomina uhkakuvina. Tautien nostaminen yhteiskuntaa uhkaavaksi puolustuskykyksi kertoo kuitenkin siitä,

että niitä pidetään potentiaalisina uhkina, jotka voivat pahimmillaan koskettaa suurta osaa maapallon väestöstä.

Politiikka perustuu ihmisten väliseen kommunikaatioon ja käsitteillä pelaamiseen. Pelon politiikkaan liittyy käsite *turvallistaminen*, joka tarkoittaa laajaa turvallisuuden käsitettä eli kaiken näkemistä turvallisuuden läpi (Laitinen & Harle 2004). Asioiden turvallistaminen tapahtuu käsittein, poliittisen retoriikan avulla. Stefan Elbe on kirjoittanut useita artikkeleja ja kirjoja muun muassa aidsiin ja sen turvallistamiseen liittyen. Oman tutkielmani aiheeseen liittyvät erityisesti Elben kirjoitukset aidsin turvallistamisen ja biopolitiikan suhteesta. Vielä 1980-90 -luvuilla aidsia pidettiin ainoastaan terveydellisenä ja kehityspoliittisena kysymyksenä (Elbe 2006, 121). Vähitellen aids alettiin kuitenkin yhdistää turvallisuuskysymyksiin ja vuonna 2000 YK:n turvallisuusneuvosto nimitti aidsin virallisesti uhaksi rauhalle ja turvallisuudelle. Näin aids siis turvallistettiin.

Michel Foucault oli ensimmäinen teoreetikko, joka luonnosteli biopolitiikan käsitteen ja määritteli sen muun muassa elämän hallinnoimiseksi. Aidsin turvallistaminen on osa biopolitiikkaa, koska taudin määrittelemisen turvallisuusuhaksi vaatii toimenpiteitä ja nämä taudin leviämisen kontrollointiyritykset ovat nimenomaan biopolitiikan tarkoittamaa elämän hallinnointia. Koska biopolitiikan tavoite on maksimoida ihmisten tuottavuutta lisäämällä väestön terveyttä, erityisesti pandemiat, kuten aids, olisi saatava poliittisen kontrollin alle. Tähän tarvitaan koko maailman viranomaisia ja koko maapallon väestön tarkkaa kontrollointia. (Elbe 2005, 4036406.)

Omassa tutkimuskohteessani voidaan nähdä sama turvallistamisen ilmiö, josta Elbe kirjoittaa. Koska sikainfluenssa nähdään pandemian alkuvaiheessa kokonaisten kansakuntien toimintakykyä vaarantavana uhkana, siitä tulee turvallisuuspoliittinen kysymys. Sikainfluenssan maailmanlaajuiset ja laajamittaiset torjuntatoimet ovat hyvä esimerkki biopolitiikasta käytännön tasolla. Torjuntatoimien riittävyys ja toisaalta vakavuudeltaan ylikorostetun taudin vaikutukset väestöön voidaan kuitenkin kyseenalaistaa. Joka tapauksessa sikainfluenssa-aaltojen torjumisen taustalla oli nähtävissä biopolitiittisia tavoitteita. Sikainfluenssarokotteilla ja muilla saatavilla olevilla keinoilla pyrittiin turvaamaan väestön hyvinvointi ja siten myös sen tuottavuus.

Taudeilla hallinnointi on yksi kiinnostava näkökulma tautien ja politiikan yhteyteen, jota kansainvälisten suhteiden alalla on tutkittu. Esimerkiksi Ailio (2010) on tehnyt lisensiaatintyönsä Tampereen yliopiston Poliitiikan tutkimuksen laitoksella Saharan eteläpuolisen Afrikan hallinnoinnista HIV/AIDS -epidemian avulla. Maailmanlaajuiset pyrkimykset torjua HIV/AIDS -epidemian leviämistä tapahtuvat yleensä kansainvälisten järjestöjen, rahastojen ja kehitysohjelmien kautta. Ne toimivat usein suorassa yhteydessä paikallisiin toimijoihin ja kansallinen taso ohitetaan päätöksenteossa, jolloin afrikkalaisten päätöksentekijöiden ääni ei tule kuulluksi. Tämä johtaa siihen, ettei HIV/AIDS -epidemiaa pystytä torjumaan tehokkaasti, kun valtiolta ei ole kunnolla mukana taudin torjuntatoimissa. Samalla valtaa siirtyy afrikkalaisilta globaaleille toimijoille. Ailio käyttää omassa tutkielmassanikin esiintyviä Foucaultin esittämiä ihmisen biologiseen hallinnointiin liittyviä käsitteitä, kuten biovaltaa ja biopolitiikkaa. Käsitteet kuvaavat ihmisten hallinnointia esimerkiksi tautien välityksellä ja niiden avulla Ailio selittää myös HIV/AIDS -epidemian ja vallan välistä suhdetta. Varsinainen teoriansi liittyy kuitenkin tässä tutkielmassani biopolitiikan alakäsitteeksi määrittelemääni, pelon politiikkaan.

Sikainfluenssaan liittyvää taudeilla hallinnointia on tutkittu myös USA:ssa. Poliittikatieteiden alalla on tarkasteltu muun muassa H1N1-viruksen 1900-luvulla ja vuonna 2009 aiheuttamia pandemioita sekä maiden johtajien toimia pandemioiden kontrollointiyrityksissä. Uusimmassa pandemiassa viranomaiset näyttäisivät toimineen kansaa kohtaan lempeämmin kuin aiemmissa pandemioiden tapauksissa. Tästä huolimatta tutkimuksessa painotetaan, että tautien hallinnointi on ja tulee aina olemaan yksi hallitsijoiden vallan legitimoimisen keinoista. Myöskään WHO:n harjoittama globaali terveyshallinnointi ei ole tutkimuksen mukaan toiminut onnistuneesti, koska kehitysmaat ovat jääneet siinä jalkoihin; kansainvälinen toiminta on ollut vain tiettyjen kansojen välistä. Esimerkiksi rokotteiden tuotanto on keskittynyt teollisuusmaiden käsiin, vaikka tietoa jakamalla kehitysmaaille rokotteita saataisiin riittävästi ja edullisesti myös kehitysmaihin. Tämä ei kuitenkaan hyödyttäisi länsimaiden taloutta. (Ricci, 2010.) Itse keskityn omassa tutkielmassani kuitenkin rokotetuotannolla tapahtuvan globaalien taudeilla hallinnoinnin sijaan median välityksellä tapahtuvaan väestöön vaikuttamiseen. Kehitysmaiden heikko asema rokotusten hankintakilpailuissa tulee kuitenkin esiin aineistossani.

Tuoreimmista koko maailmaa uhkaavista epidemioista tai pandemioista, kuten SARS-epidemiasta, lintuinfluenssasta ja sikainfluenssasta on pyritty ottamaan oppia muun muassa niiden torjuntakeinoja tarkastelemalla. Monissa länsimaissa on EU:n suositusten pohjalta luotu varautumissuunnitelma mahdollisten tulevien pandemioiden varalta ja valtioiden valmiustasoa on nostettu. Aledort ym. (2007) tutkimuksen taustalla on oletus, että ennen lääketieteen kehittymistä rokotteet ja lääkitykset ovat riittämättömiä todellisen pandemiauhan alla, koska niiden tehosta ei voida olla varmoja virusten muuntuessa. Toisaalta niitä ei myöskään saada tuotetuksi ja jaetuksi koko väestölle tarpeeksi nopeasti, joten valtioiden on mietittävä muita varautumiskeinoja. Myös EU on osallistunut rahoituksellaan tutkimukseen influenssapandemioihin varautumisesta ja rokotteiden kehittämisestä. Jo ennen sikainfluenssapandemian puhkeamista miljoonia euroja oli laitettu muun muassa kymmeneen sekä ihmisten että eläinten rokotuksia, taudin diagnosointia ja valvontaa, eri maiden yhteistyötä sekä tauteihin liittyvän lainsäädäntöä kehittäviin projekteihin. (Euroopan komissio 2007.) Kaikesta tästä huolimatta sikainfluenssapandemia yllätti ja influenssapandemiaan varautumisessa havaittiin puutteita.

Hyvä esimerkki tuleviin pandemioihin varautumisesta ovat muun muassa USA:n tutkimukset valtion toimista sikainfluenssarokotuskampanjassa. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville, mitä pandemian aikana tehtiin oikein ja mistä voidaan ottaa oppia seuraavassa vastaavassa tilanteessa. Tutkimuksen kohteena olivat keväällä 2010 järjestetyt kolme tapaamista, joissa valtion, osavaltioiden ja paikallistason terveystoimikunnat ja -järjestöt kokoontuivat jakamaan tietoa rokotuskampanjan onnistumisesta ja luomaan uusia yhteyksiä ja tehokkaampia menetelmiä vastaisen varalle. Kokoontumisten pääteemoja olivat muun muassa rokotusten tarjonta, jakelu ja hallinnointi, rokotusten ottaneiden ihmisten määrä eri väestön osissa, tiedon kerääminen ja valvonta, kommunikaatio ja media sekä rahoitus ja tutkimus. (Stroud ja muut, 2010; 166, 97698.)

Oikeustieteiden alalla on tarkasteltu lintuinfluenssa- ja sikainfluenssarokotteiden saatavuutta eri maissa kansainvälisen oikeuden näkökulmasta ja erityisesti kansainvälistä terveysdiplomatiata pohtimalla. YK:n ihmisoikeusjulistuksen perusteella jokaisella ihmisellä on yhtäläinen oikeus terveyteen, mutta käytännössä YK:n ihmisoikeusjulistus ei ole toteutunut esimerkiksi lintuinfluenssa- ja sikainfluenssauhan alla. Jos asiaan ei puututa, vauraat

teollisuusmaat varaavat jatkossakin lähes kaikki lääkefirmojen tuottamat rokotteet omille väestöilleen. Tutkimuksen mukaan rokotetuotantoa tulisi lisätä, jotta rokotteita riittäisi kaikille ja niiden jakamisesta tulisi neuvotella jo ennen seuraavan pandemian ilmaantumista. WHO:n suosittama rokote-erien lahjoittaminen kehitysmaalle ei ainakaan aiempien tautien kohdalla ole tuottanut toivottuja tuloksia, koska länsimaat ovat ensin halunneet varmistaa oman väestönsä rokottamisen. Myös kehitysmaat ovat suhtautuneet epäilevästi lahjoituksiin peläten niiden mukanaan tuomia teollisuusmaiden asettamia ehtoja ja vaatimuksia. (Fidler, 2010.)

Maailmalla sikainfluenssapandemiaa ja -rokotuksia tarkastelevaa tutkimusta on ehtinyt kertyä jo jonkin verran, mutta oman tutkielmani kaltaiseen tutkimukseen en ole törmännyt. Kansainvälisten suhteiden alalla sikainfluenssaan liittyvää tutkimusta on tehty hyvin vähän ja sikainfluenssarokotuksista uutisointia käsittelevää tutkimusta en ole löytänyt lainkaan. Poliittikatieteiden parissa muita tauteja ja niistä uutisointia on sen sijaan tutkittu maailmalla enemmän. Suomessa sikainfluenssautisointia on yleensä ottaen tutkittu vähän, mutta muihin tauteihin liittyvää uutisointia on ilmestynyt Suomessakin jonkin verran. Joka tapauksessa pelon politiikan näkökulmasta sikainfluenssautisointia käsittelevää tutkimusta ei ole tullut vastaan. Voin siis tutkimuskentän kartoitukseni perusteella sanoa, että tutkielmalleni on tilaa kansainvälisten suhteiden tutkimuskentällä. Vaikka tutkielmani täydentää erityisesti suomalaista tutkimuskenttää, se on varmasti hyödyksi myös kansainvälisesti suhteellisen vähän tutkitun sikainfluenssautisoinnin ymmärtämisessä.

3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1. Yleisiä lähtökohtia

Pro gradu -tutkielmani edustaa monitieteellistä yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, jossa olen käyttänyt pääaineeni teoriakirjallisuuden ohella kirjallisuutta muun muassa valtio-opin, sosiologian sekä mediatutkimuksen aloilta. Tutkielmani pohjautuu poststrukturalistisiin ja sosiaalisen konstruktivismin käsityksiin todellisuudesta. Poststrukturalismin mukaan todellisuus ja tulkintamme siitä ovat sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneita ja siten subjektiivisia (ks. esim. Lye 1997). Sosiaalinen konstruktivismi puolestaan korostaa kielellisiä ja sosiaalisia valintoja todellisuuden rakentamisessa (ks. esim. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Nämä tutkielmani epistemologis-ontologiset lähtökohdat huomioon ottaen olen pyrkinyt suhtautumaan kriittisesti aineistooni, joka sisältää kielellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuneen version/versioita todellisuudesta. Olen myös pyrkinyt huomioimaan tutkielmani taustalla vaikuttavat arvomaailmani ja akateemisessa maailmassa oppimani käsitykset, kuten kaikkien oikeus saada vääristymätöntä tietoa. Arvolähtökohtien hyväksyminen ei kuitenkaan poista tutkimukseen kohdistuvaa objektiivisuuden vaatimusta.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys muodostuu pääasiassa pelon politiikasta ja siihen liittyvästä Ahmedin (2004) pelon strategioiden teoriasta. Teoreettisen viitekehysten yläteorioita ovat biopolitiikka sekä mediatutkimus, jotka auttavat hahmottamaan tutkielmani sijoittumista laajalla tutkimuskentällä. Olen määritellyt pelon politiikan biopolitiikan alakäsitteeksi: biopolitiikka on vallan käyttöä ihmiskehon hallinnalla, kuten esimerkiksi rokotusohjelmilla, ja pelon politiikka on ihmisten saamista toimimaan halutulla tavalla ó esimerkiksi osallistumaan rokotuksiin ó pelkoa apuna käyttäen. Käyttämäni uutisaineisto puolestaan liittyy tutkielmani mediatutkimuksen kentälle, johon kuuluvat myös aineistoni analyysissä hyödyntämäni media-analyysi ja -kriittikki (Turun yliopisto 2011).

Tutkielmani aineistoa voidaan lisäksi tarkastella mediaelinkaari -teorian (issue life-cycle theory) avulla, joka kuvaa kolmevaiheisella kaavalla aiheen kehittymistä mediassa uutisoinnin

edetessä: ensimmäisessä vaiheessa yleisö muodostaa mielipiteen kyseisestä aiheesta, toisessa vaiheessa aletaan kehittää aiheeseen liittyvää politiikkaa, kuten lakeja tai suosituksia, ja kolmannessa vaiheessa kyseiseen aiheeseen liittyvät lait tai suositukset otetaan käyttöön (ks. esim. Ackerman 1975). Sikainfluenssarokotuksista uutisoinnista mediaelinkaari näkyy selvästi: ensin julkisuudessa kiisteltiin rokotteen tarpeellisuudesta, seuraavaksi viranomaiset ottivat kantaa asiaan ja lopulta rokotteen ottamista suositeltiin kaikille. Sikainfluenssarokotuksista uutisoinnin mediaelinkaari hiipui narkolepsiatapausten tultua julki ja rokotusten jakamisen keskeydyttyä.

Pelon politiikka on osa tunteiden politiikkaa, joka sisältää muun muassa tunteiden hyödyntämisen tavoitteiden saavuttamisessa (Ahmed 2004). Pelon politiikka on siis yksi hallinnan keinoista, joka voi ilmetä hyvin eri tavoilla. Suurimpien humanien tekojen taustalla on usein pelko omasta ja muiden turvallisuudesta ja toisaalta pahimpien ihmisoikeusloukkauksien taustalta löytyy pelkoa oman valta-aseman horjumisesta tai oman vallan pönkittämistä muiden pelolla. Hyvässä tapauksessa pelko kannustaa varovaisuuteen ja ihmishenkien säästämiseen, mutta se voi johtaa myös ennenaikaisiin ja järjettömiin reaktioihin. (Arbour 2005.) Esimerkiksi totalitaarisissa valtioissa pelon politiikan hyödyntäminen on viety äärimilleen ja siitä on muodostunut osa arkipäivää; pelon ilmapiirin ylläpitämisestä on muodostunut valtiojohton vallan säilymisen edellytys.

3.2. Biopolitiikka

3.2.1. Biopolitiikan käsitteiden määrittelyä

Biopolitiikka on yksinkertaisimmillaan määriteltynä biologian politisointia (Campbell 2008, vii). *Biovallan* käsite voidaan puolestaan määritellä olevan övaltaa elämäänö tai öelämän kontrolliaö, jonka tarkoituksena on edistää ja optimoida elämää. Biopolitiikka voidaan nähdä tarkoittavan biovallan käyttöä, kuten syntymäkuolleisuuden vähentämistä ja elinajanodotteen

nostamista. Lopullisesti biopolitiikan ja biovallan käsitteet määritteli ja otti käyttöön ranskalainen filosofi Michel Foucault, joka poststrukturalismin edustajan tapaan määritteli käsitteet usealla tavalla. Hänen mukaansa *biopolitiikka* tarkoittaa muun muassa tapaa, jolla kapitalistiset valtiot kontrolloivat kansalaisiaan voidakseen paremmin edistää heidän elämäänsä. Biopolitiikka voidaan hänen mukaansa määritellä myös mekanismiksi tai järjestelmäksi, jonka myötä ihmislajin edustajista tulee poliittisen strategian kohteita (Foucault 2009, 16). Biopolitiikalla voidaan siten oikeuttaa joidenkin valtioiden, kuten esimerkiksi Pohjois-Korean harjoittama väestön täydellinen kontrollointi. *Biovalta* on puolestaan valtaa toisten ruumiisiin nähden ja sen avulla voidaan hallita kokonaisia kansakuntia (Foucault 1979, 93).

Sikainfluenssarokotuskampanjassa käytettiin biovaltaa muun muassa rokotteiden jakamisella koko kansalle. Kun tauti osoittautui hyvin harvoille vaaralliseksi, rokotusinto lopahti ja viranomaiset joutuivat houkuttelemaan ihmisiä rokotuspaikoille. Ihmisten omaan tuntoon vedottiin painottamalla sitä, että pahimmassa tapauksessa he saattoivat aiheuttaa jonkun riskiryhmäläisen vakavan sairastumisen tai jopa kuoleman, jos jättivät rokotuksen ottamatta. Narkolepsiatapausten ilmeneminen osoitti kuitenkin, että hyvin vähän tutkittu rokote oli osalle väestöstä tavallista flunssaa muistuttavaa sikainfluenssaa vaarallisempi.

Anatomo-politiikka on biopolitiikan rinnakkaiskäsite, joka tarkoittaa erityisesti ihmisten tuottavuuden hyödyntämiseen tähtävää politiikkaa (Foucault 2003, 242). Näiden käsitteiden esiintyminen alkoi 1700-luvulla, kun länsimaiset tiedemiehet alkoivat painottaa sitä biologista tosiseikkaa, että ihminen on laji siinä missä muutkin eläimet (Foucault 2009, 16, 108). Kun ihmistä alettiin pitää yhtenä lajina muiden joukossa, päädyttiin ajatukseen, että myös ihmistä voidaan viljellä ja jalostaa hallitsemalla ja kontrolloimalla heitä. Vanha suvereenisen hallinnon järjestelmä, jonka oikeuksiin kuului ihmisten kuolemasta päättäminen eli oikeus tappaa, korvautui biopolitiikalla, jonka tehtävänä ei ainoastaan ole antaa ihmisten elää vaan myös parantaa ja tehostaa heidän elämäänsä. Enää politiikan tehtävä ei ollut vain sodasta ja rauhasta päättäminen, vaan ihmisten fyysisestä hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen (Foucault 2000, 95). Yritykset estää pandemioiden leviäminen ovat yksi tapa kontrolloida ja edistää elämää. Muita biopoliittisia ongelmia ovat muun muassa vammaisuuteen, eutanasiaan, aborttiin, biolääketieteeseen ja -teknologiaan, terrorismiin,

globaaliin köyhyyteen sekä ympäristöuhkiin liittyvät kysymykset (ks. esim. Cadman 2009, 133; Whitehall 2008, 166).

3.2.2. Positiivista ja negatiivista biopolitiikkaa

Edelliset kriittiset huomioni sikainfluenssapandemiasta edustavat biopolitiikan negatiivista tulkintaa, jossa ihmisen elämää pyritään kontrolloimaan biovallan avulla. Positiivisen biopolitiikan tulkinnan mukaan biovallalla ja biopolitiikalla nähdään kuitenkin olevan hyvä tarkoitus edistää ja suojella ihmisten elämää ja terveyttä. Nämä kaksi biopolitiikan suuntausta elävät rintarinnan muun muassa kansainvälisessä politiikassa. (Campbell 2008, viii.) Biopolitiikan taustalla nähdään yleensä vaikuttavan pyrkimys edistää elämää, mutta *kenen* elämää, on toinen kysymys. Tähän kysymykseen törmättiin muun muassa sikainfluenssarokotteista käytävän kilpailun aikana, jolloin kehitysmaat jäivät rikkaiden teollisuusmaiden jalkoihin. Osa teollisuusmaista tilasi jopa kaksi rokotetta jokaista kansalaistaan kohden, kun moni köyhimmistä maista jäi täysin ilman rokotteita. WHO:n johtaja Margaret Chan arvosteli länsimaita kehitysmaiden unohtamisesta rokotekilvassa (HS 31.7.2009), mutta WHO:n toimet kehitysmaiden puolesta jäivät varsin riittämättömiksi.

Myös valtioiden sisällä joudutaan tekemään monesti valintoja siitä, kenen elämä koetaan tärkeimmäksi. Valikoivuus terveydenhuollossa on mielestäni yksi biopolitiikan mielenkiintoisimpia ulottuvuuksia. Julkisen terveydenhuollon resurssit tarjota lääkitystä ja rokotteita laajoja pandemioita vastaan ovat rajalliset, joten valintoja joudutaan pakostakin tekemään. Lintuinfluenssan aikaan suuria määriä siipikarjaa teurastettiin ihmishenkien säästämiseksi, mutta kuten Whitehall (2008, 170) toteaa, tilanne vaikeutuu jouduttaessa tekemään valintoja ihmisryhmien kesken. Hän antaa hyvän esimerkin siitä, kuinka rahaa suunnataan eri tautien hillitsemiseen: 1,9 miljardia dollaria käytettiin pelastamaan 267 miljoonaa ihmishenkeä potentiaaliselta lintuinfluenssan aiheuttamalta kuolemalta, kun rahat olisi voitu käyttää jatkuvien pandemioiden uhrien hoitamiseen ja uusien tartuntojen ehkäisemiseen. Esimerkiksi malariaan kuolee miljoona ihmistä vuodessa, tuberkuloosi tappaa

2 miljoonaa ihmistä vuodessa ja aidsiin kuolee 2,9 miljoonaa ihmistä vuodessa. (Whitehall 2008, 174.)

Terveyspolitiikka biopolitiikan välineenä suojelee rikkaiden maiden kansalaisten elämää, mutta samalla huonontaa elinmahdollisuuksia niiltä, jotka ovat joutuneet väärään paikkaan väärään aikaan (Ingram 2008, 888). Edellä mainitut luvut osoittavat, että terveydenhuollon rahoituksesta päättävät poliittiset johtajat huolehtivat ennemmin omista kansalaisistaan, jotka saattavat tulevaisuudessa olla vaarassa saada tartunnan, kuin miljoonista tälläkin hetkellä kärsivistä ihmisistä maidensa rajojen ulkopuolella. Tällaiset päätökset siitä, kenen elämä on elämisen arvoista, voidaan nähdä passiivisena biopoliittisena rasismina (Whitehall 2008, 174; ks. myös Ingram 2008, 880).

Sikainfluenssan levitessä syntyi biopoliittinen keskustelu siitä, kenellä olisi oikeus saada lääkkeitä ja rokotteita tautia vastaan. Toisin sanoen alettiin miettiä sitä, kenen elämä olisi tarpeeksi arvokasta suojeltavaksi valtion varoilla. WHO suositteli, että valtiot varaisivat influenssalääkitystä 25 % kansalaisistaan. Italialaiset päättivät varata lääkitystä vain 12 % kansalaisistaan ja jakaa sitä vain alle 65-vuotiaille tarvitseville, mistä valtiota syytettiin ikärasismista. Italialaiset tutkijat katsoivat kuitenkin, että lääkityksen suuntaaminen työikäisille ja nuoremmille olisi tehokkain tapa estää taudin aiheuttamia kuolemia, koska eläkeikäisillä saattoi olla vastustuskykyä aikaisempien H1N1-virusepidemioiden ajalta. (Ukkola 2009.)

Viimeksi, ennen sikainfluenssapandemiaa, Suomessa jouduttiin tekemään suunnitelmia lääkityksen ja rokotteiden jakamisjärjestyksestä lintuinfluenssan varalta vuonna 2006, jolloin järjestyksen pääperiaatteeksi muodostui mahdollisimman monien elinvuosien säästäminen. (Ukkola 2009.) Tällainen ajattelutapa on tyypillistä nykyajan biopolitiikalle. Kun aikaisemmin biopolitiikan tarkoitus oli suojella koko väestön terveyttä ja siten myös koko maata, nykyään huoli kansalaisten terveydestä on lähinnä taloudellinen. Pandemia voi tulla valtiolle hyvin kalliiksi ja sen torjuminen voi säästää enemmän rahaa kuin torjuntaan käytetään rahaa. Työikäisten terveyden suojeleminen on tietysti kustannustehokkainta. Tällainen ajattelu on kuitenkin ristiriidassa moraalisten käsitysten ja tasapuolista terveydenhuoltoa vaativien ihmisoikeuksien kanssa. (Syväperä 2008.)

Biovalta eroaa muista vallan keinoista siinä, että sen tarkoitus on kehittää elämää muun muassa henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista huolehtimisella, elinikää pidentämällä, elinympäristöä suojelemalla sekä tuottavuutta ja tehokkuutta lisäämällä. Mutta kuten moni muu ihmisten yritys viedä asioita parempaan suuntaan, myös biopolitiikka on ajoittain epäonnistunut ja vienyt asioita sen sijaan huonompaan suuntaan. Monet tutkijat ovat huomanneet, että johtajat saattavat käyttää entisaikojen suvereenia hallinnointia ja oikeutta tappaa myös biopolitiikan sisällä. (Doucet & de Larringa 2008, 4; ks. myös Foucault 2003.) Foucault puhuu biopoliittisesta rasismista, joka tarkoittaa päättämistä siitä, kuka on ihminen ja kuka epäihminen tai toisin sanoen siitä, kenen elämä on biovallalla suojelemisen arvoista ja kenen ei. Totalitaarisen hallinnon aikaan Saksassa Hitler käytti suvereenia valtaa biopolitiikassaan järkyttävällä tavalla edistääkseen arjalaisten elämää tuhoten kuusi miljoonaa juutalaista keskitysleireissä. Biopolitiikkaa onkin tiukasti kritisoitu tämän kaltaisista epäonnistumisista.

3.2.3. Taudeilla hallinta

Sikainfluenssapandemia on yksi tauti muiden joukossa. Ainoastaan 1900-luvulla esiintyi monta erillistä influenssapandemiaa, jotka tappoivat miljoonia ihmisiä maailmanlaajuisesti. Espanjantaudin aikaan vuosina 1819-1919 noin 40-650 ihmistä kuoli, aasialainen tappoi noin 4 miljoonaa ihmistä vuosina 1957-68 ja 162 miljoonaa kuoli hongkongilaiseen vuosina 1968-69 (Yle 2009b). Aiempiin tauteihin verrattuna nämä 2000-luvun maailmanlaajuiset pandemiat ovat olleet suhteellisen lieviä: lintuinfluenssa tappoi vain noin 200 ihmistä, joista useimmat Aasiassa, ja sikainfluenssaan on kuollut noin 16 000 ihmistä (WHO 2010). Tavallinen kausi-influenssakin tappaa vuosittain 250 000-650 000 ihmistä (Yle 2009b), joten siihen verrattuna uusimmat influenssapandemiat näyttävät koko maailman mittakaavassa melko harmittomilta.

Koska biovallan on tarkoitus olla valtaa, jolla luodaan ja edistetään elämää, eikä anneta elävän kuolla (Cadmán 2009, 133), tautien vastustaminen on tärkeä osa biopolitiikkaa. Keskustelu sikainfluenssan ympärillä on pyörinyt biopoliittisissa kysymyksissä terveyden turvaamisesta

ja kuolemien estämisestä kehittämällä ja testaamalla lääkkeitä ja rokotteita, varmistamalla julkisen terveydenhuoltojärjestelmän toimivuus ja informoimalla ihmisiä taudista ja hygienian tärkeydestä taudin ehkäisemisessä. Sikainfluenssapandemian aikana Suomessa pyrittiin myös suojelemaan kansalaisia taudilta informoimalla heitä hygieniasta ja rokotusten tärkeydestä. Rokotusvastaisuuden levitessä muun muassa internetin välityksellä, viranomaiset panostivat tiedotukseen rokotusten hyödyistä. Rokotuksen ottamatta jättäneitä syyllistettiin turhan riskin ottamisesta ja muiden altistamisesta tartunnoille.

Kautta aikojen ihmisen ruumista ovat säädelleet ja määritelleet muut kuin hän itse. Varsinkin länsimaissa lainsäädäntö, uskonto, kulttuuri ja lääketiede ovat säädelleet ruumiillisuutta ja määritelleet sairautta ja terveyttä. (Itkonen 1994; Radley 1994.) Väestön hyvinvoinnin ja kansanterveyden nimissä viranomaisilla on mahdollisuus puuttua ihmisten ruumiillisuuteen ja terveyteen monin eri tavoin, josta rokotuskampanja on vain yksi esimerkki. Erityisesti köyhän väestön ja työläisten terveyteen puuttumalla on länsimaissa onnistuttu hävittämään monia infektiosairauksia, mikä on olennaiselta osalta ollut vaikuttamassa länsimaisten teollisuusyhteiskuntien kehittymiseen. Nykyisessä terveystaloudessa vastuuta terveyden ylläpitämisestä ollaan siirtämässä yhä enemmän ihmisille itselleen laajojen epidemioiden korvautuessa ihmisten itse aiheuttamilla elintapasairauksilla. (Lupton 1995, 30632.) Sikainfluenssapandemiasta selviytymisestä vastuun ottivat kuitenkin valtiojohto ja terveysviranomaiset, koska laajamittainen sairastelu ja töistä poisjäänti olisivat olleet niin vakava uhka yhteiskunnan toiminnalle, että riskejä oli heidän näkökulmastaan pakko ottaa.

Nykyisten universaalien moraalikäsitusten mukaan valtiojohdon täytyy käyttää biovaltaa turvaamaan kansalaisten terveyttä ja elämää. Kun sikainfluenssan kaltainen tauti leviää maailmalla, maiden hallitsijoiden tulee tehdä parhaansa pelastaakseen mahdollisimman monta ihmishenkeä ja pysäyttääkseen pandemian. Maiden johtajat näyttävätkin olevan enemmän vastuussa kansalaisten hengestä kuin muutama sataa vuotta sitten. Esimerkiksi feodaaliyhteiskunnan aikaan ihmiset maksoivat veroja ainoastaan saadakseen suvereenin maaherran suojeluksen ulkoisten vihollisten hyökkäyksiä vastaan (Foucault 2009). Nykyään me maksamme veroja saadaksemme laadukasta terveydenhoitoa, koulutusta ja muuta hyvinvointia. Erona suvereeniin hallitsijoihin nykyajan poliittiset johtajat ovat äänestäjilleen vastuussa toimistaan. Jos johtajat pettävät kansan luottamuksen, he menettävät

asemansa viimeistään seuraavissa vaaleissa. Demokraattinen järjestelmä pakottaa poliittisia johtajia tekemään parhaansa ylläpitääkseen laadukasta terveydenhuoltojärjestelmää ja nostaakseen tarvittaessa valmiustasoa kriisin, kuten pandemian, uhatessa.

Toisaalta biovallan tehtävänä voidaan nähdä valtion tuottavuustason säilyttäminen. Jo 1700-luvulla ilmeni suurta huolta leviävän ruttoepidemian takia, koska väestön ymmärrettiin olevan valtion resurssi, eikä enää niinkään taakka. Väestön turvallisuus alettiin vähitellen nähdä valtion johtajan ja maa-alueen suojelua tärkeämpänä. Johtajien tehtäväksi muodostui kansan hyvinvoinnista huolehtiminen, jotta valtio voisi hyötyä kansalaistensa työpanoksesta mahdollisimman paljon. (Foucault 2009, 95696.) Kuten edellä jo mainitsin, työvoiman menetys pandemian takia voisi pahimmassa tapauksessa maksaa Suomen kaltaiselle väkimäärältään pienelle valtiolle omaisuuksia, terveydenhoitokuluista puhumattakaan. Näillä perusteilla poliittiset johtajat voivat oikeuttaa määräyksiään, kuten karanteeneja ja matkustuskieltoja, jotka muuten olisivat mahdollisia vain poikkeustilan aikana. Viimevuosina pandemioihin varautuminen onkin nostettu poikkeustilan aikaisten toimien tasolle; varautumistoimet eivät niinkään enää ole poikkeus, vaan sääntö. (Whitehall 2008, 167.) Olemme siirtyneet elämään, jossa ainakin henkisesti on jatkuvassa poikkeustilan kaltaisessa tilassa, jossa olemme teknisesti ja käsitteellisesti varautuneet katastrofeihin (Eräsaari 2002, 21).

Foucaultin (2008, 80) toteamus siitä, että jokaisen valtion tehtävä on voimistaa itseään loputtomasti, perustuu sille tosiasialle, että terveen ja uskollisen kansan omaavat valtiot ovat vahvoja. Tämä perusolettamus saa valtioiden johtajat huolehtimaan kansalaisistaan, mikä puolestaan johtaa kansalaisten uskollisuuteen johtajaansa ja maatansa kohtaan. Johtajien tapa oikeuttaa toimensa huolenpidolla on biopolitiikan keino saada ihmiset uskollisiksi valtiolle ja säilyttää maan vakaus eli status quo. Aiemmin sama saatiin aikaan uhkaamalla ihmisiä jopa kuolemantuomiolla. Mielestäni influenssapandemiat voidaan nähdä önykyajan kuolemantuomiaina: jos ihmiset eivät toimi valtiojohdon määräysten mukaan eivätkä maksa veroja, johtajat eivät pysty toimimaan vastustaakseen kansaa uhkaavia tauteja. Ja jos valtion johto ei pysty vastustamaan taudin leviämistä, tautiin saattaa kuolla huomattava osa väestöstä.

3.2.4. Turvallisuus ja turvattomuus

Pyrkimys turvallisuuteen, eli pyrkimys tuskalta, pelolta ja vaaroilta suojautumiseen, on kautta aikojen ollut tärkeimpiä ihmisen toimintaa ohjaavia motiiveja (Hellsten 1992, 133). Globalisaation myötä matkustaminen ja yhteydenpito maailman eri osien välillä ovat helpottuneet ja samalla myös uudet turvallisuusuhat, kuten terrorismi, biologiset aseet, maahanmuutto ja pakolaisuus ovat lisääntyneet ja tautien leviäminen on nopeutunut huomattavasti. (Ingram 2008, 875.) Koskelan (2009) mukaan olemme siirtyneet Beckin (1992 [1986]) kuvaaman modernisaation aiheuttamasta riskiyhteiskunnasta uudentyyppiseen yhteiskuntatilaan, jota voidaan kutsua *turvayhteiskunnaksi*. Turvayhteiskunnan vallitsevin ominaisuus on turvattomuus, jota vastaan pyritään taistelemaan muun muassa uuden teknologian avulla. Ihmisten fyysisestä turvallisuudesta ja terveydestä on tullut kaiken ylittävä arvo ja siksi siihen onkin suhtauduttava kriittisesti.

Kansainvälisten suhteiden teoriassa niin kutsuttu *turvallisuuskriisi* tarkoittaa valtioiden välillä vallitsevaa asevarustelua ja ököhön tasapainoa, joka syntyy valtioiden pyrkimyksistä varmistaa turvallisuutensa muiden maiden mahdollisia hyökkäyksiä vastaan. Turvayhteiskunnassa samankaltainen *turvallisuuskriisi* syntyy, kun yksilöt ja yhteisöt pyrkivät luomaan turvallisuutta ulkoisia uhkia, kuten rikollisuutta ja tauteja, vastaan. Vaikka turvallisuuteen pyrkimisen koetaan luovan todellista tai ainakin näennäistä turvallisuutta, ja siten rauhoittavan, todellisuudessa lisääntyneet turvajärjestelyt luovat myös turvattomuutta. (Koskela 2009.)

Hyödyttömienkin kasvusojusten käyttö, käsidesipullot julkisissa tiloissa sekä kuumemittauslaitteet kansainvälisillä lentoasemilla ovat esimerkkejä sikainfluenssapandemian aikaisista turvattomuutta tuottavista turvajärjestelyistä. Myös joukkorokotuskampanjat eri puolilla maailmaa olivat omiaan luomaan turvattomuutta todellisen ja näennäisen turvallisuuden ohella. Yleisen vallalla olevan käsityksen mukaan rokotteita pidetään turvallisina ja niiden hyötyä mahdollisia haittavaikutuksia suurempana. Turvallisuus on kuitenkin häilyvä käsite, jota käytetään, vaikka luotettavia tutkimustuloksia ei olisi olemassakaan. Näin kävi muun muassa sikainfluenssaa vastaan kehitetyn Pandemrix-

rokotteen kohdalla, kun Suomen terveysturvallisuusviranomaiset vakuuttivat vähäisten tutkimusten perusteella rokotteen olevan turvallinen myös raskaana oleville. Myöhemmin rokotteen on todettu aiheuttavan keskenmenoja ja lisäävän lasten riskiä sairastua narkolepsiaan noin 660 prosenttia. (Ukkonen 2011, 6.)

Turvattomuus on yksinkertaistettuna turvallisuuden vajetta, joka yksilötasolla ilmenee pelkoina, psykosomaattisina oireina ja huolestuneisuutena (Niemelä 2000, 21). Se on sosiaalinen konstruktio, joka syntyy kollektiivisen mielikuvituksen, median ja muiden tiedonlähteiden yhteisvaikutuksesta. Turvattomuus asettaa tulevaisuuden katsomisen lähtökohdaksi pessimismin ja luo toivon tilalle uhkakuvia. (Koskela 2009, 15, 37.) Sen sijaan perinteinen *turvallisuus* tarkoittaa yksittäisen ihmisen elämässä sitä, ettei hänen fyysinen turvallisuutensa ja terveytensä ole vaarassa. Turvallisuus ja turvattomuus voivat tarkoittaa joko ulkopuolelta tulevaa, objektiivista tai sisäistä, koettua, subjektiivista tilaa. Ne voidaan nähdä myös sisäisen ja ulkoisen tilan suhteena. (Niemelä 2000, 21, 26.) Yhteiskunnallisella tasolla turvattomuus näkyy muun muassa riskiyhteiskuntailmiönä, kuten jatkuvana varautumisena erilaisiin uhkiin (Beck 1992 [1986]).

Inhimillisen turvallisuuden käsite syntyi kylmän sodan jälkeen vastustamaan valtiokeskeistä turvallisuuden käsitettä (Doucet & de Larringa 2008, 4). Se koskee esimerkiksi ihmisoikeuksia ja hyvinvointia (Grayson 2008, 3836384). Yksi inhimillisen turvallisuuden tärkeimpiä osa-alueita on terveyden turvaaminen eli valmiustason nostaminen vastustamaan muun muassa biologista, kemiallista ja radioaktiivista terrorismia sekä influenssapandemioita (GHSI 2009). Toimintakyky on yksi ihmisen tärkeimmistä turvallisuuden lähteistä, koska sen avulla ihminen voi hallita elämäänsä ja ympäristöään. Sairaudet ja taudit luovat turvattomuutta, koska ne aiheuttavat toimintakyvyn menetyksiä: kipua, kärsimystä ja kuolemaa. Terveysturvallisuusjärjestelmä ja lääketieteellinen tutkimus ovat yhteiskunnan keinoja taistella turvattomuutta ja olemassaolon jatkuvuutta uhkaavia tauteja vastaan. Toimiva terveysturvallisuusjärjestelmä pitää yllä kansalaisten turvallisuuden tunnetta ja saa heidät luottamaan poliittiseen johtoon. (Niemelä 2000, 32, 35.)

3.3. Pelon politiikka

3.3.1. Pelon politiikan määrittelyä

Pelon politiikka on osa tunteiden politiikkaa, joka tutkii sitä, kuinka tunteilla vaikutetaan ihmisiin ja poliittisten tavoitteiden edistämiseen (Ahmed 2004). Turvallisuuden ja turvattomuuden luominen liittyvät läheisesti pelon politiikkaan, koska myös niissä on kyse turvallisuuden sekä turvattomuuden ja siihen liittyvän pelon tunteista. Tunteiden voima perustuu mielikuviin ja mielikuvitukseen, ja tunteista erityisesti pelko on vahvasti poliittista (Koskela 2009, 16). Yksilöiden tunteet voidaan erottaa joukkojen kokemista tunteista. Tunteet ovat alun perin yksilöllisiä kokemuksia; vain yksilöt kokevat tunteita. Mutta ero yksilön ja ryhmän tunteiden välillä on siinä, että yksilöt kokevat tunteet kokonaisvaltaisesti, kun ryhmässä vain tietyt yksilöt kokevat tunteita. Ryhmä leimataan usein tuntemaan esimerkiksi pelkoa, jos pelkoa tuntevien yksilöiden tunteet tulevat julkisiksi. Näitä yksilöitä ovat usein näkyvät henkilöt, kuten poliitikot tai asiantuntijat. Ryhmästä enemmistö saattaa kuitenkin kuulua niihin, jotka eivät kyseistä tunneta tunne. (Kemper 2002, 62663.) Tämä on tärkeä pitää mielessä myös sikainfluenssautisoinnin aiheuttaman pelon ilmapiirin tarkastelussa. Pelon ilmapiiri on olemassa, vaikka kaikki eivät suoranaista pelkoa tuntisikaan.

Historian aikana useat hallitsijat ovat käyttäneet joukkotunteita, erityisesti pelkoa, hyväkseen pitääkseen maita ja kansoja hallinnassaan. Pelon ylläpitäminen on mahdollistanut muun muassa Hitlerin ja Stalin kaltaisten hirmuhallitsijoiden valtakaudet. Sikainfluenssapandemian aikaan mediaa arvosteltiin turhan(kin) pelon lietsomisesta jatkuvalla uutisoinnilla ja uhkaavia tulevaisuuden kuvia luomalla. Media oli omalta osaltaan aiheuttamassa sikainfluenssapaniikkia, vaikka käytännössä itse taudilla ei ollut suurta vaikutusta useimpien arkeen. Pelon ja turvattomuuden ilmapiiri vaikutti kuitenkin huomattavasti suurempaan osaan väestöstä, vaikka pandemia osoittautui lopulta pelättyä lievemmäksi. Monien syksy 2009 meni sikainfluenssautisia seuraten ja jatkuvan uutisoinnin myötä taudista saattoi muodostua osalle herkimmistä ihmisistä mörkö, joka pahimmassa tapauksessa rajoitti heidän sosiaalista kanssakäymistään. Olen kuullut, että pandemian pahimpaan aikaan osa ihmisistä kiersi

joukkotilaisuudet kaukaa ja toiset varasivat kotiinsa ruokaa muutamaksi viikoksi, jottei heidän tarvinnut niin usein käydä kaupassa altistamassa itseään tartunnalle. Myös hengityssuojia, käsidesiä ja viruslääkkeitä tuli monella ostetuksi pelkästään pelon ilmapiirin ja yleisen paniikin vuoksi. On totta, että riskiryhmiin kuuluville tauti saattoi olla vaarallinen, mutta riski oli pieni ja lopulta vain yksi riski muiden joukossa.

Koska pyrin selvittämään tutkielmassani sitä, millä keinoin Helsingin Sanomat oli osallisena pandemian aikaisen pelon ilmapiirin luomisessa, pelon politiikka on siihen soveltuva apuväline. Robin (2004) määrittelee *pelon politiikan* hallitsijoiden luomaksi ja ylläpitämäksi poliittiseksi työvälineeksi. Sen avulla poliittiset johtajat pyrkivät saavuttamaan tavoitteitaan, joita pelko tukee poliittisesti ja moraalisesti. Pelko toimii toisin sanoen johtajien argumenttien perustana. Pelon avulla hallitsijat voivat myös varmistaa vallan säilymisen itsellään. Pelon politiikka on siis poliittisen pelon hyödyntämistä johtamisessa ja hallitsemisessa. Pelolla hallinta perustuu Robinin mukaan siihen, että ainoastaan pelko voi yhdistää erilliset ihmiset yhtenäiseksi kansaksi. Pelko saa myös ihmiset toimimaan aktiivisemmin kuin mikään mielihyvää tuottava houkutin. (Robin 2004, 264, 16162; ks. myös Locke 1959, 30465, 334.)

Robinin mukaan *poliittinen pelko* on yleisesti ihmisten kokemus siitä, että jokin uhkaa heidän yhteistä hyvinvointiaan. Poliittista pelkoa on hänen mukaansa kahdenlaista. Ensimmäinen ja perinteisempi poliittinen pelko on horisontaalista valtion ulkopuolelta tulevaa uhkaa, jota koetaan esimerkiksi sodan aikana. Tällainen pelko on omiaan yhdistämään kansan. Toinen pelko on vertikaalia, sisäistä pelkoa, jota tunnetaan auktoriteettia, kuten hirmuhallitsijaa tai työnjohtajaa kohtaan. Vaihtoehtoisesti vertikaalia pelkoa voi tuntea myös hallitsija kapinoivia kansalaisiaan kohtaan. (Robin 2004, 16623; ks. myös Robin 2004, 162.) Robinin esittämää kahdenlaisen pelon määritelmää voi kritisoida siitä, että se näkee pelon hyvin mustavalkoisesti. Sikainfluenssapandemian alkuvaiheessa voidaan kuitenkin nähdä enemmän perinteistä, horisontaalista, valtion rajojen ulkopuolelta tulevaa ja kansaa yhdistävää pelkoa uutisoinnin keskittyessä taudin leviämisen ja sitä ehkäisevien vastatoimien kuvaamiseen. Myöhemmin sikainfluenssauutisoinnissa voidaan nähdä myös vertikaalia, maan sisäistä pelon tuottamista, jossa terveysministeriö, THL ja rokoteasiantuntijat saavat kansan vakuuttuneeksi esimerkiksi siitä, että sikainfluenssarokote on otettava oman ja toisten vakavan sairastumisen ehkäisemiseksi.

Pelon politiikka on riippuvainen kielellä ja kommunikoinnilla luoduista tarinoista ja tilanteen kuvauksista, jotka luovat pelkoa (Stenvall 2007, 231). Poliittiset pelon kohteet eivät kuitenkaan yleensä ole keksittyjä, vaan ne perustuvat todellisuuteen, vaikkakin ehkä väritettyyn versioon siitä. Poliittisten johtajien päätäntävällässä on se, mitkä uhat saavat poliittisen huomion (Robin 2004, 16). Vaikka pelon politiikka näyttäytyy Robinin mukaan tehokkaana hallitsemiskeinona, hän toteaa kuitenkin, ettei politiikka saisi perustua pelkoon, vaan vapauden ja tasa-arvon nimissä poliittista pelkoa tulisi vastustaa (Robin 2004, 252). Huysmans (2004, 337) suhtautuu pelon politiikkaan vähintään yhtä kriittisesti: hänen mukaansa jopa koko demokratia on vaarassa, jos pelosta tulee politiikan kantava voima. Nämä ovat tutkielmani kannalta olennaisia näkökulmia pelon politiikkaan: poliittinen pelko tulisi huomioida ja tehdä näkyväksi. On tärkeää, että ihmiset tiedostavat pelon politiikan olemassaolon ja osaavat suhtautua siihen kriittisesti. Pelon politiikkaa voidaan tuskin koskaan poistaa kokonaan, koska se on ollut olemassa niin kauan kuin pelkoakin, mutta sen alaiseksi ei ole pakko suostua.

Pelon kulttuuri on pelon politiikkaan liittyvä käsite, jota käytetään muun muassa viestintätieteissä kuvaamaan yhteiskunnan ilmapiiriä, jossa pelon lietsominen median välityksellä on yleistä. Furedi luonnehtii pelon kulttuuria ajaksi, jossa riskitietoisuudella on suuri rooli. Hänen mukaansa talouselämä suorastaan keskittyy riskien minimoinnista hyötymiseen ja media avustaa talouselämää valitsemalla uutisointiinsa sopivia kohteita ja julistamalla niitä riskeiksi. (Furedi 1997, 166.) Pelon kulttuuri ilmenee monella tavalla, mutta tyypillistä sille on nimenomaan riskien hallinnan ja turvallisuuden korostaminen puheessa ja mediassa. Lintulan mukaan (2011) riskien hallinta ja turvallisuus ovat puolestaan pelon kulttuurin mahdollistamaa bisnestä, jota muun muassa apteekit ja lääketehaat toteuttivat erityisen menestyksekkäästi sikainfluenssapandemian aikaan.

Pelon politiikan katsoisin olevan osa pelon kulttuuria ja sitä ylläpitävä voima. Elämme selkeästi pelon kulttuurissa, jossa tapahtumista muodostuu uutisten välityksellä helposti pelkoa ja paniikkia aiheuttavia mielikuvia. Näitä mielikuvia puolestaan pyrkivät herättämään pelon politiikkaa harjoittavat tahot, joita voivat olla muun muassa valtiojohto, media ja suuryritykset, kuten lääketehaat. Sikainfluenssapandemian aikaan median välittämät uutiset valtiojohtoon toimista ja lausunnoista saivat aikaan epävarmuutta ja pelkoa kansan

keskuudessa, mikä puolestaan oli omiaan kasvattamaan terveyttä tarjoavien yritysten liikevaihtoja.

3.3.2. Tulevaisuuden uhkakuvat

Teoriakirjallisuudessa tulee esille lukuisia eri keinoja ja strategioita, joiden avulla hallitsijat tai media pyrkivät luomaan pelon ilmapiiriä. Yksi niistä on ajallinen ulottuvuus, joka nousee esiin useiden teoreetikkojen kirjallisuudessa jo pelon politiikan määrittelyissä. Ahmedin mukaan *pelon politiikassa* on kyse siitä, kuinka tulevaisuuden uhkakuvien avulla pyritään rajaamaan ruumiiden liikkumatilaa (Ahmed 2004, 92694). Rajaaminen voi tapahtua muun muassa aiheuttamalla pelon avulla ruumiin vetäytymisen vaaralliselta vaikuttavasta maailmasta (Ahmed 2003, 200). Sikainfluenssanpandemian aikaan ulkoministeriöt ympäri maailmaa asettivat matkustusrajoitteita ja osa lentoyhtiöistä kielsi tartunnan saaneilta pääsyn lennoille, kunnes tauti yleistyi kaikista varotoimenpiteistä huolimatta ja kyseiset toimet katsottiin turhiksi.

Sanomalehtijournalismissa on viime vuosikymmenien aikaan keskitytty enenevässä määrin tulevaisuuden ennustamiseen, kun aiemmin sanomalehden perinteinen tehtävä oli raportoida menneitä tapahtumia (Kyrölä 2007, 67). Sikainfluenssauutisoinnissa tulevaisuuteen suuntautuminen sai pelon valtaan nimenomaan ne, jotka eivät olleet tautia vielä sairastaneet. Poikkeuksena uutisoitiin muutamista taudin jo sairastaneista, joiden kohdalla tauti meni ohi hyvin lievänä. Paljon useammin uutisoinnissa tuli kuitenkin esille kuoleman tapaukset tai tehohoitoon joutuneet.

Myös Eräsaari (2002, 20) toteaa nykyjournalismin keskittyvän yhä enemmän uutisoimaan tulevaisuuden tapahtumista ja uhkakuvista, kuten maanjäristysten yhteydessä epidemioiden ja rikollisuuden puhkeamisesta tai lakkojen yhteydessä ruuan ja polttoaineiden loppumisesta. Tulevaisuuden uhkakuvien esiintuomista on perusteltu muun muassa ihmisten kyseenalaistamattomalla halulla elää terveenä (Kyrölä 2007, 71). Sikainfluenssapandemian alkuvaiheessa uutisointi keskittyi taudin leviämisen ja sairastuvien määrän arviointiin sekä

visioihin esimerkiksi siitä, kuinka yhteiskunnat selviävät tilanteesta, jossa kolmannes maan väestöstä sairastuu. Jos sairaalat täyttyisivät ja työpaikkoja jouduttaisiin sulkemaan, loppulasku valtiolle tulisi olemaan suuri. Tulevaisuuteen suuntautuvista uhkakuvista uutisoinnista seuraa varovaisuutta ja turvallisuuteen panostamista, josta hyötyvät valtion ja tavallisten ihmisten lisäksi myös liike-elämä (Kyrölä 2007, 68). Turvabisnes onkin nykyään voimakkaasti kasvava ala (Koskela 2009, 50) ja esimerkiksi käsidesien ja hengityssuojainten myynti moninkertaistui sikainfluenssapandemian aikaan (HS 29.11.2009).

Eräsaaren (2002, 21, 54) mukaan olemme näiden tulevaisuuden uhkakuvien avulla käytännössä siirtyneet jatkuvaan *poikkeustilaan*, jossa olemme kaiken aikaa varautuneita tuleviin katastrofeihin pyrkien ennakoimaan niitä sekä arvioimaan ja minimoimaan niistä mahdollisesti aiheutuvia tuhoja. Valtiosta on tässä poikkeustilassa keskeinen riskien organisoija ja kontrolloija, joka suojeluun vedoten on oikeutettu myös kaventamaan kansalaistensa oikeuksia, kuten liikkumavapautta, yhteiseksi parhaaksi tilanteen niin vaatiessa.

Ahmed (2004, 76; 2003, 206) kuvaa poikkeustilaa *kriisinjulistukseksi*, joka oikeuttaa hallitsijoiden suojelutoimenpiteet, kuten rajavalvonnan ja tiukennetut turvatarkastukset. Tapahtumat sinänsä eivät saa kuitenkaan automaattisesti aikaan pelkoa, vaan ne muuttuvat uhkaaviksi vasta, kun media julistaa ne kriiseiksi. Kriisinjulistukset toimivat ikään kuin hallinnan ja valvonnan lisäämisen oikeuttajina. Esimerkiksi sikainfluenssa-aallon aikaan kansalaisten terveys julistettiin kriisiin, jolloin johtajat saivat vapaammat kädet suorittaa kriisin hallintaan liittyvät toimenpiteet. Tässä kuten monessa muussa tapauksessa huoli kansalaisten terveydestä sisälsi myös huolen pandemian taloudellisista seuraamuksista, joiden arveltiin saattavan aiheuttaa valtiolle jättimäisen lisälaskun. Kyrölä (2007, 57) toteaa, että kriisissä huoli kansakunnan taloudesta on usein vähintään yhtä suuri kuin huoli kansalaisten terveydestä.

3.3.3. Pelolla hallinta biopolitiikan keinona

Nykyiset johtajat voidaan nähdä käyttävän käänteistä psykologiaa hallinnoidessaan ihmisiä. Suurin osa ihmisistä haluaa elää turvallisessa ja vauraassa maassa. Johtajat saavat kansan hyväksynnän, jos he onnistuvat säilyttämään ja kohentamaan kansalaistensa turvallisuutta ja hyvinvointia. Läntisissä hyvinvointivaltioissa kylmän sodan päätyttyä turvallisuutta on alettu pitää itsestäänselvyytenä, joten johtajien rooli kansan suojelijana on ollut uhattuna. Turvattomuuden ilmapiirin luominen onkin nähty valtiojohdolle edullisena keinona vahvistaa asemaansa. Whitehall (2008, 164, 174) kutsuu tätä ilmiötä *öpelolla hallinnaksiö* (affective governance of fear), joka oikeuttaa johtajien poikkeustilatoimet ja tekee epävarmasta tulevaisuudesta hallinnoinnin resurssin. Hän kirjoittaa lintuinfluenssasta, jota voidaan hyvin verrata sikainfluenssaan. Hänen mukaansa tiedot taudista näyttävät olevan vähemmän tärkeitä kuin se, miten ne on esitetty. Tärkeintä on saada ihmiset uskomaan tilanteen olevan niin vakava, että jokainen on vaarassa ja että tilanne vaatii välittömiä globaaleja toimia. Tällöin johtajat saavat suhteellisen vapaat kädet toimia kansalaisten suojelemisen nimissä ó vaikka todellista uhkaa ei olisi koskaan ollutkaan. (Whitehall 2008, 163, 166.)

Whitehallin (2008) mukaan turvattomuuden ja pelon ilmapiiriä voidaan luoda monella tavalla. Ensinnäkin puhetapa on erittäin tärkeä. Monilla johtajilla on taipumus korvata epävarmuutta kuvaava muoto (öjosö) varmalla muodolla (ökunö). Esimerkiksi: öKyse ei ole siitä, tuleeko pandemia Suomeen, vaan siitä, milloin se tuleeö. Toiseksi uhka voidaan tuoda tarpeeksi lähelle käyttämällä läheisyyttä ilmaisevia muotoja (ömeö): öPandemiaa aletaan suhtautua vakavasti vasta, kun se saapuu maahamme, kaupunkiimme tai uhkaa elintasoamme.ö Kolmanneksi historiallisiin tapahtumiin vertaamalla voidaan luoda uhkaavia tulevaisuuden näkymiä. Näin tapahtui sikainfluenssapandemiasta uutisoinnissakin, kun tautia verrattiin vuosien 1918ó1919 H1N1-pandemiaan, joka tappoi maailmanlaajuisesti 40ó50 miljoonaa ihmistä ja yksistään Suomessa 19 000ó27 000 ihmistä (Yle 2009b). Espanjantaudin kaltaisia tuhoja odotellessa ihmisillä olikin syytä pelätä.

Edellä esittämäni faktat pandemioista näyttävät, kuinka vähän ilmiöiden laajuus loppujen lopuksi vaikuttaa niiden kykyyn toimia biopolitiikan välineenä. Whitehall (2008, 163)

toteaakin: öSillä, miten tarina kerrotaan, on merkitystä.ö Tarinan kerronnassa median rooli on valtava. Globalisaation ja teknologian kehityksen seurauksena käytännössä jokainen sikainfluenssatartunnan saanut ja tautiin kuollut voidaan raportoida välittömästi kaikkialle maailmaan. Media tuo tapahtumat eri puolilta maailmaa niin lähelle, että jokainen voi surra pandemian uhreja. Tällaisen pelon ilmapiirin luomisella media sekä sen omistavat ja taustalla vaikuttavat poliittiset johtajat voivat saada aika paljon valtaa. Ihmiset haluavat toimia median välittämien johtajien määräysten mukaan pelastaakseen henkensä. Ihmiset myös näkevät toimet helposti vain ulkoiselta uhalta, kuten pandemialta suojeluna, eivätkä ajattele, että samalla media ja valtionjohto voivat ajaa myös omia etujaan. Toki määräykset suojelevatkin ihmisiä, mutta tutkielmassani pyrin tarkastelemaan kriittisesti tapaa, jolla media välittää ihmisille tietoja pandemiasta ja siihen liittyvistä suojelutoimista, kuten rokotuksista.

3.3.4. Ahmedin pelon strategiat

Ahmed (2004) on määritellyt teoksessaan *The Cultural Politics of Emotion* niin kutsutut öpelon strategiatö eli pelolla hallinnan tavat. Nämä strategiat sopivat hyvin myös sikainfluenssausuutisoinnin tarkasteluun, joten valitsin Ahmedin teorian analyysini pohjaksi. Ahmedin pelon strategioiden lisäksi muodostin viisi aineistostani esiin nousevaa kategoriaa, joilla mielestäni tuotetaan pelkoa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa. Ensimmäisessä Ahmedin pelon strategiassa käytetään numeroita ja mittoja ynnä muita öfaktojaö pelkoa herättävän asian perustelemisessa ja taustoittamisessa. Rungas numeroiden käyttö luo uutisista tieteellisen luotettavan kuvan ja esimerkiksi suuret sairastuneiden tai kuolonuhrien määrät ovat omiaan luomaan pelkoa ihmisten keskuudessa. Luvut esitetään tutkittuina tosiasioina, mutta niihin on kuitenkin syytä suhtautua varauksella, koska ne ovat usein vajavaisen tiedon perusteella esitettyjä todellisten lukujen arvioita tai pyöristyksiä.

Toinen Ahmedin pelon strategioista sisältää asioiden, kuten lukujen ja tilastojen muuttamisen *fetissiobjekteiksi* eli asiayhteydestään irrotetuiksi öfaktoiksiö, joita ei ole sen kummemmin perusteltu tai taustoitettu, eikä niitä aina ole tarkoitettukaan otettavan kirjaimellisesti. Esimerkiksi muutos voidaan tulkita helposti uhaksi ilman sen kummempia perusteluja

(Kyrölä 2007, 58). Perustelemattomiksi faktoiksi luetaan myös lukuarviot, joissa ei ole mainittu lähdettä tai sellaiset arviot, jotka esitetään hyvin suurina pyöristyksinä. Usein uutisoinnin alkuvaiheessa katastrofien uhrien lukumäärät vaihtelevat suuresti, koska oikeaa tietoa ei ole yksinkertaisesti saatavilla ja siten uutistoimitusten on pakko turvautua pelkkiin arvioihin. Myös tulevista tapahtumista ennustamisessa käytetään usein lukuarvioita, vaikka kenelläkään ei ole varmaa tietoa tulevaisuudesta. Tällaiset, usein yläkanttiin tehdyt arviot saavat helposti aikaan turhaakin pelkoa. Käytän tutkielmassani jatkossa fetissiobjekteista lyhennettä öfetissitö.

Kolmas Ahmedin pelon strategia sisältää huolen kantamisen erityisesti naisista ja lapsista, joita miehet, perheen päät, ovat kautta aikojen pyrkineet suojelemaan suvun jatkumisen turvaamiseksi. Naisista ja lapsista sekä muista heikommista osapuolista huolehtiminen korostuu nimenomaan katastrofitilanteissa, kuten sotien, luonnonkatastrofien, onnettomuuksien tai tautiepidemioiden aikana. Katastrofitilanteista tunnetuimpana esimerkkinä tulee mieleen Titanicin uppoaminen, jonka aikaan naiset ja lapset pyrittiin lastaamaan ensin pelastusveneisiin. Myös sota-aikana erityistä suojaa nauttii siviiliväestö, joka koostuu suurimmalta osaltaan naisista ja lapsista. Kun yhteiskunta alkaa huolehtia erityisesti naisista ja lapsista, tulee ihmisille helposti vaikutelma siitä, että jotain vakavaa on tapahtumassa ja mieleen tulevat helposti aiemmat katastrofit, joihin kyseistä tilannetta verrataan. Pelon ilmapiiri syntyy helposti valtiojohdon todetessa yhteiskunnan heikoimpien ollessa vaarassa.

Neljäs Ahmedin pelon strategia keskittyy tutkimaan sitä, kuinka myönteisellä kannustamisella, asiallisella informoinnilla ja rauhallisella lähestymistavalla saadaan ihmiset toimimaan halutulla tavalla. Tässä strategiassa käytetään tavallaan käänteistä psykologiaa: tiedottamisen ja rauhoittelun avulla ihmiset saadaan huomaamaan tilanteen vakavuus. Pelon ilmapiiri syntyy, kun viranomaiset vakuuttavat tilanteen olevan hallinnassa. Tällöin ihmisille tulee tunne siitä, että jokin on vialla, kun viranomaiset joutuvat rauhoittelemaan kansaa uutisten välityksellä. Mediassa esiintyy myös uutisia, jotka aiheen rajauksen tai näkökulman avulla pyrkivät saamaan ihmisten huomion pois asian pelottavuudesta. Ikävän totuuden kiertäminen, kuten myös kansan rauhoittelu tai näennäisen rauhallinen suhtautumistapa sekä

viranomaisten ohjeista muodostuva informaatiotulva, saavat kuitenkin lopulta ihmiset pelkäämään pahinta.

3.4. Mediatutkimus kansainvälisissä suhteissa

Mediatutkimuksen merkitys yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on viime vuosina kasvanut. Koska mediatutkimuksessa käytetään teorioita ja metodeja useilta eri tieteenaloilta, voidaan mediatutkimuksen ideoita hyödyntää monipuolisesti riippuen tutkimuskohteesta. Kulttuurintutkimuksellisen kiinnostuksen lisääntyessä mediatutkimuksenkin painopiste on siirtynyt mediakulttuurin tutkimukseen. (Seppälä 2002, 189.) Oma tutkielmani rajautuu Helsingin Sanomien edustaman lehdistökulttuurin tutkimukseen. Tarkoitukseni on selvittää, minkälaisia piirteitä Helsingin Sanomien uutisointi sikainfluenssapandemiasta sisältää.

Kansainvälisissä suhteissa mediatutkimus on kiinnostunut esimerkiksi kansainvälisten tapahtumien representaatiosta mediateksteissä. Mediatekstien avulla voidaan tutkia ensinnäkin sitä, kuinka poliittiset toimijat pyrkivät kuvaamaan ja perustelemaan toimintaansa julkisuudessa. Tällöin media nähdään sosiaalisena tilana. Toiseksi media voidaan nähdä aktiivisena toimijana hallitusten ja muiden poliittisten toimijoiden rinnalla. Tällöin voidaan keskittyä tutkimaan esimerkiksi sitä, kuinka media pyrkii vaikuttamaan mielipiteeseen ja siten myös päätöksentekoon. (Seppälä 2002, 189-190.) Itse näen Helsingin Sanomien uutistoimitukset aktiivisina toimijoina sikainfluenssapandemiasta tiedottamisessa, vaikka Helsingin Sanomia on käytetty myös sosiaalisena tilana pandemiasta keskustelussa. Tutkielmani keskittyy kuitenkin enemmän median toimijuuden tarkastelemiseen kriisitilanteen uutisoinnissa.

Medialla on tärkeä rooli muun muassa katastrofeista tiedottamisissa mutta myös poliittisessa viestintäprosessissa. Sen lisäksi, että media informoi ihmisiä siitä, mitä heitä ympäröivässä maailmassa tapahtuu ja lisää ihmisten ymmärtämystä näistä tapahtumista, media antaa myös poliittisille instituutioille, kuten hallitukselle ja eduskunnalle sekä yksittäisille poliittisille toimijoille, julkista näkyvyyttä. Samalla media luo keskustelua poliittisista kysymyksistä,

jonka yhtenä foorumina se toimii. (McNair 1995, 21622.) Ei tule kuitenkaan unohtaa sitä, että myös poliittiset toimijat saavat suuren osan tiedoistaan maailman tapahtumista median välityksellä.

Niin politiikkatieteissä kuin mediatutkimuksen parissa on pohdittu paljon vallan ja median suhdetta ja päädytty hyvin erilaisiin johtopäätöksiin. Toisaalta on esitetty, että media on tärkeä vallankäyttäjä, joka palkitsee tai rankaisee henkilöitä tai asiakysymyksiä oman mielensä mukaan ja näin syrjäyttää muiden instituutioiden valtaa. Toisaalta taas voidaan nähdä, ettei medially ole juurikaan itsenäistä valtaa, vaan se tyytyy toistamaan talouden ja politiikan vallanpitäjien näkemyksiä. (Kunelius ja muut, 2009, 11.) Kunelius (1999, 1936199) on myös tarkastellut lehdistön ja vallan suhdetta koiravertauksen avulla. Ensimmäiseksi lehdistö voidaan nähdä vahtikoirana eli öneljäntenä valtiomahtinaö, joka valvoo vallanpitäjien toimia. Toiseksi lehdistö on kuin sylikoira, joka toimii vallanpitäjien palvelijana. Kolmanneksi lehdistö voi muistuttaa rakkikoiraa, joka pyrkii lisäämään yleistä kyynisyyttä ja neljänneksi lehdistö voi esiintyä sirkuskoirana, joka kiinnittää huomion epäolennaisuuksiin. Tutkielmani taustaoletuksiin soveltuu mielestäni parhaiten vallanpitäjien sylikoira -vertaus, jonka mukaan lehdistö toimii vallanpitäjien apuna pandemiasta tiedottamisessa. Tässäkään tapauksessa lehdistön asema yhteiskunnassa ei ole kuitenkaan aivan näin yksinkertainen.

Mediatutkimuksen tutkimusperinteessä vallitsee kolme koulukuntaa, jotka tulkitsevat median ja vallan suhteen kukin omalla tavallaan. Ensimmäiseksi *vaikutustutkimuksen* perinteessä median valta nähdään kysymyksenä yleisen mielipiteen hallinnasta. 1900-luvun alussa uskottiin vahvasti mediaan mielipiteenmuokkaajana kun taas 1940-luvulla alkaneen empiirisen tutkimuksen myötä tutkimustulokset osoittivat, että medially on hyvin vähän vaikutusta ihmisten mielipiteisiin. Lopulta agenda setting -teorian mukaan päädyttiin siihen ratkaisuun, että vaikkei medially olisikaan mielipiteitä muokkaavaa valtaa, se päättää kuitenkin suurelta osalta, mistä asioista ihmisillä on mielipiteitä eli mistä asioista ihmiset keskusteleval. (McCombs 2004.)

Toiseksi *kriittisen teorian* mukaan media nähdään lähinnä vallanpitäjien (kapitalistien) vallan tukijana. Tämän näkemyksen mukaan media on riippuvainen markkinoista ja muista vallan käyttäjistä, jolloin mediaa voidaan syyttää puolueellisuudesta ja epädemokraattisuudesta. Kolmanneksi *medioiden välinelunnetta korostava tutkimus* näkee median erilaiset

sovellukset potentiaalisina yhteiskunnan rakenteita ja instituutioiden välisten suhteiden muuttavina voimina. Median potentiaalisen vallan toteutumista voivat kuitenkin estää tai hidastaa erilaiset sääntelyt, kontrollit tai kulttuurinen median vastaanotto ja soveltaminen. (Kunelius ja muut, 2009, 51654.)

Oman tutkielmani luonteen perusteella tarkastelen mediaa lähinnä ihmisten mieliin ja yleiseen mielipiteeseen ó tai ainakin päivän puheenaiheen valintaan ó vaikuttavana vallankäyttäjänä. Päivän puheen aihe pysyi melkein vuoden ajan samana: öOletko jo sairastanut sikainfluenssan, entä oletko jo ottanut sikainfluenssarokotteen?ö Sikainfluenssapandemian aikaan media piti huolen ainakin siitä, että jokaisella ihmisellä oli jonkinlainen näkemys kyseisen taudin vaarallisuudesta ja rokotteen ottamisen mielekkyydestä. Kuneliuksen (1999, 1346135) mukaan se, miten paljon ihmiset antavat median näkökulman vaikuttaa itseensä, riippuu heidän käsityksistään tietolähteen luotettavuudesta. Helsingin Sanomat Suomen suurimpana sanomalehtenä voidaan nähdä suomalaisten suosimana öluotettavanaö tietolähteenä ja siten sen voidaan nähdä myös vaikuttaneen suomalaisten näkemyksiin sikainfluenssapandemiasta ja -rokotuksista.

Kuneliuksen (1999, 1366139) mukaan median vallankäytössä on nähtävissä tiettyjä mekanismeja, joiden avulla media joko tietoisesti tai tiedostamattaan onnistuu vaikuttamaan yleisön mielipiteisiin. Esimerkiksi jos yleisö on asiasta eri mieltä median kanssa, kannattaa median esittää asia monelta kannalta saadakseen yleisö puolelleen. Samaa mieltä olevan yleisön mielipidettä kannattaa sen sijaan vahvistaa esittämällä yksipuolisia, asiaa tukevia havaintoja. Usein yleisön mielipiteeseen vaikuttavat täysin mediasta riippumattomatkin voimat, kuten vahvat, mediaa seuraavat mielipidejohtajat. Media vaikuttaa mielipiteisiin myös luomalla ihmisten mieliin kognitiivinen dissonanssin välittämällä heidän näkemystensä kanssa ristiriitaista tietoa, asenteita ja mielipiteitä, joihin törmättyään ihmisten on tehtävä valinta ja joko pitäytyä vanhassa ajattelutavassaan tai muuttaa mieltään. Ihmisten aiemmat vankat käsitykset ovatkin suurin este median vallankäytölle, jolloin media joutuu tyytymään puheenaiheiden esiintuomiseen.

Uutiset poikkeavat muusta median välittämästä sisällöstä siinä, että niiden tehtävänä pidetään yleisesti tosiasioiden välittämistä ja korkeintaan yhteiskuntakriittisyyden sekä oikeudenmukaisuuden harjoittamista. Uutisjournalismin realistiselle kerronnalle on

tyypillistä, että tekstin tuottaja jää näkymättömäksi, joten toimittajat eivät ota suoraa kantaa asioihin tai tapahtumiin. Uutistoimittajien tehtävänä on tuoda esiin uutistoimituksen äänellä vain selkeästi tosia seikkoja. Toimittajien taipumuksena on kuitenkin tehdä kiireessä käsiin saamistaan lähteistä totuuden esiintuojia. (Kunelius 1999, 2006:205, 226.)

Kyrölään (2007, 50) edustamasta kulttuurintutkimuksellisesta näkökulmasta media tuottaa esimerkiksi terveyttä ja sairautta koskevia käsityksiä siitä, millainen tieto on merkittävää ja julkista. Ulkomaisissa tutkimuksissa on selvinnyt, että terveysuhat ovat lääketieteellisten läpimurtojen ohella eniten esillä oleva aihealue terveyttä käsittelevässä journalismissa (Torkkola 2001, 31640). Media siis arvottaa asioita pitämällä toisia kysymyksiä enemmän esillä kuin toisia määräten näin sen, mistä ihmiset puhuvat. Kun mediassa terveydelliset uhat, kuten pandemiat, ovat päivittäin esillä, ei ole ihme, että ihmiset alkavat huolestua terveydestään.

4. ANALYYSIMENETELMÄ

Tutkielmani analyysimenetelmäksi olen valinnut *mukaelman aineistolähtöisestä sisällönanalyttisestä tekstianalyysista*. Olen liittänyt sisällönanalyysiin myös piirteitä *teoriasidonnaisesta sisällönanalyysistä* sekä *sisällön erittelystä*. Vaikka tutkielmani teoreettinen viitekehys pohjautuukin poststrukturalistiseen ja biopoliittiseen teoriakenttään, en kuitenkaan päätenyt valitsemaan analyysimetodiksi foucaultaista diskurssianalyysia, joka olisi myös soveltunut hyvin aineistoni analysointiin. Sosiaalisen konstruktivismin edustama käsitys todellisuuden ó ja pelon ó luomisesta tekstin avulla liittyy lähemmin tutkimusongelmaani ja mielestäni tekstin sisältöön ja esittämistapaan keskittyvä tekstianalyysi sopii paremmin kielellisesti värikkään aineistoni pelon tuottamistapojen analysointiin. Diskurssianalyysi olisi keskittynyt uutisteksteihin sisältyvien pelon strategioiden sijaan enemmän sikainfluenssausautisoinnin asenteiden ja mielipiteiden sekä tiedon rakenteiden tulkintaan (Husa 1995).

Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, joka voidaan nähdä sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena viitekehysenä. Tutkielmassani sisällönanalyysi on molempia: se toimii analyysissäni metodologisena yläkäsitteenä sekä yksittäisenä metodina sisällön erittelyn rinnalla. Yksittäisenä metodina sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka tarkoituksena on järjestää tutkimusaineisto systemaattisesti ja objektiivisesti tiiviiseen ja selkeään muotoon päätelmien tekemistä varten. Siinä aineistosta pyritään ilmaisemaan aineiston sisältö sanallisesti informaatiota kadottamatta. *Sisällön erittelyn* avulla aineistoa pyritään kuvaamaan määrällisesti. Siinä aineisto kvantifioidaan eli selvitetään, kuinka usein asiat esiintyvät aineistossa, mikä mahdollistaa eri tekijöiden esiintymistiheyksien vertailun. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 93, 105ó110.)

Tutkielmani voidaan sijoittaa laajalla laadullisen tutkimuksen kentällä *aineistolähtöisen* eli induktiivisen ja *teoriasidonnaisen* eli abduktiivisen tutkimuksen välimaastoon. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä edetään tulkinnan ja päättelyn avulla empirisestä aineistosta käsitteelliseen kuvaukseen aineistosta. Analyysiyksiköt valitaan aineiston perusteella ja niiden avulla on tarkoitus muodostaa tutkimusaineistosta kokonaisuus, joka

voidaan kuvata uutena teoriana. Aineistolähtöisen analyysin päättely etenee yksittäisestä yleiseen eli se on *induktiivista*. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä nostetaan aineistosta nousevia asioita esiin luokitellen ja / tai teemoitellen niitä alaluokkiin ja yhdistellen niitä edelleen ylä- ja pääluokkiin. Näin saadaan lopulta vastaus tutkimusongelmaan. Myös teoriasidonnaisessa sisällönanalyysissä analyysiyksiköt pohjautuvat aineistoon, mutta analyysia voi ohjata jokin teoria. Siinä ylä- ja pääluokat muodostuvat jo valmiina olevien teorioiden tai mallien mukaan. Aiempaa teoriaa ei ole tarkoitus testata, vaan se toimii analyysin apuvälineenä. Teoriaohjautuva analyysi etenee yleisestä yksittäiseen eli se on *abduktiivista*. Siinä voidaan myös muodostaa uutta teoriaa, vaikka analyysin apuna on käytetty jo olemassa olevaa teoriaa. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 95-98, 115.)

Aloitin laajan aineistoni analysoimisen aineistooni tutustumalla ja yksinkertaisesti lukemalla sen läpi. Harkitsin aluksi diskurssianalyysin tai retoriikka-analyysin valitsemista tutkimusmetodiksi, koska halusin tutkia sitä, miten sikainfluenssautisoinnissa luodaan pelon ilmapiiriä. Vaikka uutisoinnissa tekstin ulkoasulla on valtava merkitys, se ei ole kuitenkaan ainoa tapa luoda pelkoa; myös tekstin sisältö ja asioiden esiintymistiheydet vaikuttavat uutisten tuottamaan pelon ilmapiiriin. Sisällönanalyysi ja sisällön erittely vaikuttivat molemmat sopivilta analyysimenetelmiltä, koska olin kiinnostunut aineistoni sisältämistä ajatuksista ja niiden esiintymistiheyksistä. Päädyin siis valitsemaan tutkielmani analyysimetodiksi laadullisen sisällönanalyysin ja määrällisen sisällön erittelyn yhdistelmän, koska niiden avulla pystyn kuvaamaan aineistoni sisältöä mahdollisimman tarkasti. Analyysin tarkkuus on tärkeää uutistekstien pelon luomisen keinojen selvittämisessä, koska hyvin pienetkin vivahteet tekstissä, kuten myös asioiden esiintymistiheydet, vaikuttavat ihmisiin pelkoa herättäen. Siksi en voinut mielestäni jättää kumpaakaan metodeista hyödyntämättä. Metodien valinnan ei kuitenkaan ole tarkoitus rajata pois mahdollisuutta käyttää tarvittaessa muita metodeja analysoinnin apuna. Olenkin luokittelussa käyttänyt apuna jonkin verran myös tekstin sanamuotoihin huomiota kiinnittävää retoriikka-analyysia.

Sisällönanalyysin avulla pyrin kuvaamaan aineistoani tiiviisti mutta mahdollisimman paljon informaatiota pois jättämättä. Käytin apuna luokittelussa jo olemassa olevaa Ahmedin pelon strategioiden mallia, jonka pohjalta muodostin uusia, aineistosta esiin nousevia pelon strategioita. Tarkalla aineistonanalyysillä aineistosta nousi esiin yllättäen enemmän uusia kuin

jo olemassa olevia Ahmedin pelon strategioita. Lopulta yhdistelin aineistosta esiin nousseista pelon strategioista Ahmedin neljän pelon strategian rinnalle viisi uutta pelon strategiaa. Tutkielmani voidaan uusien luokkien laajuuden vuoksi sanoa painottuvan aineistolähtöisyyteen, mutta sisältävän tärkeänä lähtökohtana teoriasidonnaisuutta, jonka muodostavat pääasiassa pelon politiikan ja Ahmedin pelon strategioiden teoriat.

Sisällön erittelyn avulla sain puolestaan selville, kuinka tiheästi eri pelon strategiat esiintyvät aineistossani. Eri pelon strategioiden painotukset ovat mielestäni olennaista tietoa tutkittaessa, miten pelkoa luodaan. Yksi keino luoda pelkoa on nimenomaan tiettyjen asioiden toisto tiettyinä ajankohtina. Sisällön erittelyn tuomien tulosten perusteella voin verrata eri pelon strategioiden esiintymistiheyksiä ja ajallisia painotuksia keskenään. Eri pelon strategioiden esiintymistiheyksien vertailu eri ajanjaksoina kertoo aineistostani enemmän kuin pelkät sanalliset sisällönanalyysin tulokset ja monipuoliset analyysitulokset antavat lisäarvoa tutkimukselleni.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: redusointiin, klusterointiin ja abstrahointiin. Ensin aineisto *reduoidaan* eli pelkistetään, mikä tapahtuu informaatiota tiivistämällä tai pilkkomalla se osiin. Redusointi- eli pelkistämisvaiheessa kirjoitetaan aineistoa auki omilla ilmauksilla alkuperäinen informaatio mahdollisimman hyvin säilyttäen. Tässä vaiheessa valitaan aineiston laadun ja tutkimusongelman mukaan sopiva analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause, virke tai ajatuskokonaisuus riippuen analysoitavasta aineistosta ja siitä, kuinka tarkkaa analyysia tutkimusongelmaan vastaamiseksi tarvitaan (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 112). Oman analyysini analyysiyksiköksi valitsin korkeintaan virkkeen mittaisen ajatuskokonaisuuden, joka on mielestäni riittävän tarkka kertomaan sekä määrällisesti että laadullisesti uutisten sisällöstä, mutta ei ole kuitenkaan liian tarkka yksikkö aineiston laajuuden huomioon ottaen. Mikäli yksi virke sisälsi useampia eri pelontuottamistapoja, merkitsin niistä jokaisen omana analyysiyksikkönään kyseisen pelon strategia -kategorian alle.

Kävin ensin koko aineiston läpi etsien vastausta kysymykseen, miten tekstissä tuotetaan pelkoa. Alleviivasin eri väreihin tekstissä esiintyviä tapoja, joilla pelkoa luodaan ja kirjoitin niistä koosteen, jossa siirryin samalla sisällönanalyysin toiseen vaiheeseen eli aineiston klusterointiin. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 110-112.) Aineiston *klusteroinnissa* eli

ryhmittelyssä aineiston alkuperäisilmaukset luokitellaan samankaltaisuuksien mukaan alaluokkiin, joille annetaan yhteistä piirrettä kuvaava nimi. Luokittelussa aineisto tiivistyy ja samalla luodaan tutkielman tulosten pohja. Nimesin alaluokat samalla, kun pelkistin aineistoa, jolloin pystyin sijoittamaan kunkin alkuperäisilmauksen heti oikeaan luokkaan. Alaluokkien nimet tulivat kuvaamaan eri pelon strategioita, joiden alle kirjoitin tarkemman kuvauksen tekstissä esiintyneistä pelkoa tuottavista tekstinkohdista. Otin tässä vaiheessa mukaan myös sisällön erittelyn ja laskin jokaisen artikkelin kohdalta, paljonko kutakin yläotsikon mukaista pelon strategiaa tekstissä esiintyy. Näin pystyin myöhemmin vertailemaan eri pelon strategioiden esiintymismääriä myös ajallisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 1126113.)

Kolmantena vaiheena aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on aineiston *abstrahointi* eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tässä vaiheessa analyysistä erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto muodostaen alaluokista yläluokkia ja samalla luomalla aineistosta lähtöisin olevia teoreettisia käsitteitä. Klusterointi on jo osa abstrahointia ja tavallaan sen välivaihe. Yläluokkia voidaan muodostaa niin kauan, kunnes alkuperäisilmauksista päädytään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin, jotka kuvaavat mahdollisimman hyvin tutkimusaineistoa ja vastaavat tutkimuksen alussa esitettyyn tutkimusongelmaan. Teoriaa ja alkuperäistä aineistoa verrataan toisiinsa koko teorianluomisprosessin ajan, jotta tulokset ovat mahdollisimman kattavat. Tutkimustuloksissa ei mainita pelkästään uusia teoriakäsitteitä, vaan myös niiden alaluokkia ja sisältöjä tulisi kuvata monipuolisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 1146115.) Abstrahointi vaiheessa säilytin sellaisinaan kaikki neljä Ahmedin pelon strategiaa, joita ovat faktat, fetissit, huoli naisista ja lapsista sekä myönteinen kannustaminen. Koska niiden ohella aineistostani nousi esiin runsaasti uusiakin pelon strategioita, yhdistelin niistä yhteensä viisi uutta kategoriaa.

Aineistoni määrän voin todeta riittäväksi, koska analyysin perusteella sen saturaatio eli kylläntyminen näyttää hyvältä: aineiston tekstit toistavat samoja asioita ja aineiston laajentaminen tuskin toisi uutta tutkielmaani (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 89). Monenlaista tietoa pelon tuottamisesta mediassa olisi varmasti saatavilla paljonkin eri toimijoilta, mutta koska kiinnostukseni kohdistuu nimenomaan sikainfluenssarokotteista uutisointiin lehdistössä, niillä ei ole tutkielmani kannalta merkitystä. Voin olla tyytyväinen saamaani tiedon määrään ja aineiston saturaatioon, mikä lisää tutkielmani luotettavuutta. Tärkeintä

kuitenkin on, että pystyn aineistoni avulla vastaamaan tutkimusongelmaani, mikä on tutkielman päätavoite.

Seuraavaksi siirryn käsittelemään vuoden ajanjaksolta keräämäni aineistoa. Analysoin aineistosta löytämiäni tapoja käyttää neljää Ahmedin pelon strategiaa ja rinnalla kerron viidestä uudesta, aineistosta esiin tulleesta pelon strategiasta, jotka liittyvät Ahmedin teoriaan, mutta joita ei mielestäni suoraan voi luokitella Ahmedin kategorioiden alle. Etenen tutkimustulosten raportoinnissa selkeyden vuoksi aikajärjestyksessä käyden läpi kunkin ajankohdan merkittävimpiä tapoja puhua sikainfluenssapandemiasta ja -rokotuksista sekä tärkeimpiä teemoja, joita uutisoinnissa tuodaan esiin. Näin ajan mukanaan tuomat muutokset puhetoissa ja puheenaiheissa ovat helpoimmin hahmotettavissa. Muutokset eivät ole kuitenkaan suuria, vaikkakin tarkan aineistonanalyysin avulla eroja on mahdollista havaita. Tämän jälkeen käsitteelen vielä erikseen suurinta aineistosta esiin tullutta pelon strategiaa eli pelon tuottamista sanamuotojen välityksellä sekä kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta ja kehitysmaiden pandemiasta selviytymisestä uutisointia.

Aineistossani on havaittavissa ajallisesti kolme vaihetta, joista ensimmäinen käsittää sikainfluenssapandemian puhkeamisen aiheuttaman alkushokin sekä yritykset torjua taudin saapuminen maahan ja tartuntojen leviäminen. Seuraavaksi vuorossa on pandemian huippuvaihe ja joukkorokotusten alkaminen sekä niiden aiheuttama rokotusryntäys jonoineen ja hupenevine rokotusvarastoineen. Helsingin Sanomissa sikainfluenssarokotuksista uutisointi on vilkkaimmillaan marraskuussa, jolloin joukkorokotukset aloitettiin Suomessa. Viimeinen vaihe koostuu pandemian hiipumisesta ja rokotusinnostuksen sekä myös uutisoinnin vähenemisestä. Pelon strategiat eivät kuitenkaan jakaannu yksiselitteisesti aikajanelle, vaan kaikkia strategioita esiintyy suhteellisen tasaisesti koko aineiston läpi. Pienien painotuserojen huomioiminen antaa kuitenkin selkeämmän kokonaiskäsityksen aineistosta ja siten myös tarkentaa vastaustani tutkimusongelmaan.

5. PELON ILMAPIIRIN MUODOSTUMINEN HELSINGIN SANOMISSA

5.1. Yhdeksän pelon strategiaa

Aineistonanalyysin avulla olen hahmottanut aineistossani käytettävän yhteensä yhdeksää eri pelon strategiaa, joiden pohjalta olen pyrkinyt vastaamaan tutkielmani tutkimusongelmaan eli kysymykseen siitä, *miten pelon politiikka näkyy suomalaisessa valtamediassa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa*. Näihin yhdeksään pelon strategiaan sisältyvät neljä Ahmedin pelon strategiaa (Ahmed 2004) sekä niiden rinnalle aineistonanalyysin avulla muodostamani viisi uutta, aineistostani esiin nousevaa pelon strategiaa. Ahmedin neljän pelon strategian mukaisesti olen kiinnittänyt huomiota siihen, miten niin kutsuttujen öfaktojen, kuten numeroiden, fetissien eli perustelemattomien faktojen, naisista ja lapsista huolehtimisen sekä myönteisen lähestymistavan, kuten rauhoittelun tai kannustamisen, käyttäminen uutisissa on ollut osatekijänä sikainfluenssapaniikin synnyssä. Käytän faktojen yhteydessä lainausmerkkejä, koska median kiireellä hankkimiin tietoihin ja lähteisiin on syytä suhtautua varauksella. Useammassa kohdassa aineistossani esiin tulleet öfaktatö on myöhemmin jouduttu korjaamaan ja osa on varmasti jäänyt myös korjaamatta.

Ahmedin strategioiden rinnalle muodostamani viisi uutta aineistossani esiintyvää pelon strategiaa mukailevat Ahmedin neljän pelon strategian mallia. Uudet pelon strategiat liittyvät uutisoinnin ajalliseen ulottuvuuteen, asiantuntijoiden käyttöön lähteinä, ristiriitaisen ja epävarman tiedon julkaisuun, kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta tiedottamiseen sekä uutisten kielenkäyttöön. Aikaulottuvuuden uutisointi luo pelkoja tulevaisuuden uhkien, ajan vähyiden ja tapahtumien ajankohtaisuuden kuvaamisella. Asiantuntijalähteet tekevät puolestaan uhkaavien tapahtumien uutisoinnista luotettavaa lukijan silmissä. Ristiriitaisen ja epävarman tiedon julkaiseminen on kyseenalaista mutta myös pelkoa synnyttävää. Kun uutistoimitukset ja niiden käyttämät lähteet, kuten valtiojohto tai asiantuntijat, eivät tiedä mitä maailmalla tapahtuu, tulee lukijalle väistämättä epävarma olo. Epävarmuutta aiheuttaa myös muiden maiden, kuten kehitysmaiden uhkaavasta tautitilanteesta raportointi. Erityisen tärkeä

rooli pelon ilmapiirin luomisessa on uutisoinnin kielenkäytöllä ja sanamuodoilla. Esimerkiksi tavallisuudesta poikkeavuuden, pakon ja pelon ilmaiseminen tai vahvojen kielikuvien käyttö uutisjutuissa saavat aikaan pelkoa lukijoissa.

Ensimmäiset kaksi Ahmedin pelon strategiaa käsittävät asioiden esittämisen tarkkojen faktojen, kuten numeroiden, sekä fetissien eli perustelemattomien öfaktojen avulla. Tarkkojen lukujen esittäminen uutisissa osoittaa, että asiasta on olemassa tutkittua tietoa ja esimerkiksi suuret kuolonuhrien määrät auttavat ihmisiä hahmottamaan, kuinka valtavasta tapahtumasta on kyse. Lukujen käyttö sikainfluenssautisoinnissa oli huomattavan runsasta, sillä tiedotusvälineet julkaisivat lähes päivittäin tartunnan saaneiden ja tautiin kuolleiden lukumääriä sekä arvioita tulevien tautiin sairastuneiden ja kuolleiden määristä. Luvut saivat uutisoinnin vaikuttamaan luotettavalta ja tutkitulta, vaikka ne usein olivat pelkkiä arvioita tai pyörityksiä. Runsa lukujen esittäminen sai ihmiset kuitenkin ymmärtämään tautiepidemian mittasuhteita ja onnistuivat vakuuttamaan siten taudin vaarallisuudesta.

Fetissit puolestaan ovat usein arvioita ja ennusteita, joista näkee yleensä helposti, ettei niitä ole tieteellisesti todistettu, mutta ne antavat jonkinlaista suuntaa tapahtumien suuruusluokalle. Ne voivat kuitenkin olla pahasti pieleen meneviä ennusteita, jolloin ne luovat turhaa pelkoa yleisön joukossa. Fetissit voidaan myös esittää hämäävästi tutkitun tiedon tapaan, jolloin niitä on vaikea erottaa öfaktoista. (Ahmed 2004.) Faktoja muistuttavien fetissien ohella fetisseiksi luetaan myös oletukset ja ajattelutavat, joita ei enää tarvitse perustella. Esimerkiksi sikainfluenssan saama huomio ja kuolemantapaukset tekivät itse taudin vaarallisuudesta kyseenalaistamattoman, eikä sitä tarvinnut sen vuoksi perustella tieteellisin faktoin, vaikka melko pian tauti osoittautuikin suhteellisen vaarattomaksi. Myös kuolemat tulkittiin heti sikainfluenssan aiheuttamaksi, vaikka suurella osalla tautiin menehtyneistä oli jo jokin vakava perussairaus, joka olisi voinut aiheuttaa kuoleman yhtä hyvin jonkin muunkin viruksen yhteydessä.

Ahmedin strategioiden lisäksi tunnistin aineistostani analyysin avulla kolme muuta faktoihin tai faktojen esittämiseen perustuvaa pelontuottamisen tapaa, joita ovat ajallista ulottuvuutta kuvaavat ilmaisut, asiantuntijoiden käyttäminen lähteenä ja muiden maiden sikainfluenssatilanteesta raportointi. Ensimmäinen uusi ja aineistosta hahmottamani pelon strategia tuottaa pelkoa aikaan liittyvien ilmausten välityksellä. Aikailmaukset pitävät helposti

yllä tunnetta siitä, että aikaa on liian vähän taudin torjumiseksi tai että torjuntatoimiin ryhtyminen alkaa olla jo liian myöhäistä. Aikailmaukset osoittavat myös, kuinka paljon meneillään olevaan katastrofiin on ehditty varautua sekä miten ajankohtaista ja siten luotettavaa tietoa uutisissa esitetään. Yksi tärkeimmistä aineistossani esiintyvistä, median suosimista ja pelkoa tuottavista aikailmauksiin liittyvistä tavoista uutisoida on tulevaisuuden uhkien runsas esiin tuominen (ks. esim. Eräsaari 2002 tai Kyrölä 2007).

Toinen aineistoni perusteella muodostamani pelon strategia liittyy asiantuntijoiden käyttämiseen lähteenä. Asiantuntijoiden, kuten viranomaisten tai terveydenalan ammattilaisten, kommenttien esittäminen antaa uutisille luotettavuutta ja painoarvoa. Asiantuntijoiden lausunnot saavat ihmiset helposti vakuuttuneiksi siitä, että nyt on kyse jostain aivan poikkeuksellisesta ja vaarallisesta, jota täytyy tarkastella maan huippututkijoiden toimesta ja johon liittyen maan johto joutuu tekemään vaikeita ratkaisuja kansan turvallisuuden takaamiseksi. Asiantuntijoiden käyttäminen lähteenä poistaa myös median vastuuta tapahtumien totuudenmukaisesta raportoinnista, kun virheet voidaan laittaa asiantuntijoiden erehdysten piikkiin. Viimekädessä kuitenkin toimittajat vastaavat siitä, miten tapahtumista uutisoidaan ja kenen sanomisia lehdissä julkaistaan.

Kolmas aineistostani nouseva, vähemmän käytetty mutta erittäin tärkeä faktojen esittämiseen rinnastettava pelon strategia liittyy muiden maiden ja erityisesti kehitysmaiden tilanteen raportointiin. Varsinkin pandemian leviämisvaiheessa uutiset kertoivat päivittäin eri maiden tilanteista sikainfluenssaan sairastuneiden ja kuolleiden osalta. Nämä raportit pitivät yllä jännitystä siitä, miten Suomi tulisi selviämään sitä vääjäämättömästi uhkaavasta tautiaallosta. Vaikka kehitysmaiden tilanteesta raportoitiin suhteellisen vähän, oli niiden sikainfluenssatilanteesta kerrotut öfaktatö esitetty niin, että syy taudin nopeasta leviämisestä saatiin vieritettyä niiden niskaan. Koska kehitysmailla ei ollut tarvittavia resursseja pandemiaan suojautumiseen, oli uutisten mukaan kehittyneiden maiden tultava apuun suojatakseen omia kansalaisiaan taudilta.

Toiset kaksi Ahmedin pelon strategiaa liittyvät tapaan, jolla tekstissä puhutaan uhkaavista tilanteista. Tapahtumien vakavuutta kuvastaa sekä huolen kantaminen naisista ja lapsista että myönteinen ja rauhoitteleva puhetapa, jolla ihmisiä kannustetaan toimimaan tilanteen vaatimalla tavalla. Naisista ja lapsista sekä muista heikommista osapuolista huolehtiminen on

tyypillistä erityisesti katastrofitilanteille. Sikainfluenssapandemian aikaan taudin todettiin melko pian olevan kaikista vaarallisin juuri raskaana oleville naisille ja pienille lapsille. Joukkorokotuksissa nämä kyseiset ryhmät olivat jonon kärkipäässä, sillä terveystoimittajat perustelivat rokotusjärjestyksen mahdollisimman monien elinvuosien pelastamisella.

Myönteistä puhetapaa käytetään usein vakavissa tilanteissa, joissa kansa pyritään pitämään rauhallisena. Kansalaisille kohdistetut selkeät ja ystävälliset neuvot ja toimintaohjeet auttavat viranomaisia pitämään tilanteen hallinnassa. Samalla ne kuitenkin luovat kansan keskuuteen epäilyksen siitä, miten asiat oikeasti ovat, kun valtiojohto joutuu kertomaan tilanteesta niin rauhoittelevaan sävyyn. (Ahmed 2004.) Neljättä Ahmedin strategiaa ilmeni mielestäni erityisesti pandemian myöhemmässä vaiheessa, kun ihmisten innokkuus rokotteiden ottamiseen laantui. Uutisissa kerrottiin hyvin ihmisläheisesti muun muassa siitä, kuinka helposti rokote oli saatavilla tai kuinka vähän siitä seurasi sivuvaikutuksia. Ihmisiä kannustettiin saapumaan rokotuspaikoille myös ihmisten omaantuntoon vedoten: jos ei oma terveys anna tarpeeksi motivaatiota rokotteiden hankkimiseen, niin jokaisen tulisi hankkia rokote vähintään siksi, että muuten joku riskiryhmäläinen saattaisi sairastua hänen takiaan.

Näiden kahden jälkimmäisen Ahmedin pelon strategian lisäksi aineistossani esiintyy kaksi uutta uutisten puhetapaan liittyvää pelon strategiaa. Ensimmäinen strategia on tietojen ja asiantuntijoiden epävarmuuden esiin tuova puhetapa, joka luo epätietoisuutta kansan keskuuteen ja saa siten ihmiset pelkäämään pahinta. Epävarmuuden ilmaisujen tyypillisiin piirteisiin kuuluu muun muassa runsas ötodennäköisesti -sanon käyttö, joka kertoo öfaktanö olevan tosiasian sijaan vain ennuste tai arvio. Toisinaan tiedot osoittautuvat ristiriitaisiksi joko saman artikkelin sisällä tai eri artikkelien välillä ja yllättävän usein uutisissa myös myönnetään, että tarkkoja tietoja kyseisestä asiasta ei ole tai niitä ei ole toistaiseksi saatavilla. Epävarmuutta aiheuttavat myös ihmisten kontrollointikyvyn ulkopuolella olevat tapahtumat. Kun esimerkiksi pandemian todetaan etenevän ihmisen kontrollointiyrityksistä huolimatta, taudin kulkua ei voida enää ennustaa, mikä aiheuttaa pelkoa ja epävarmuutta.

Toinen ja aineistossani eniten käytetty strategia keskittyy luomaan pelkoa sanamuotojen välityksellä. Tähän strategiaan kuuluvina aineistosta löytyy monia tilanteen vakavuutta korostavia ilmaisuja, jotka kertovat muun muassa tilanteen poikkeavuudesta ja asiantuntijoiden ihmetyksestä sekä tilanteen pakottavuudesta tiettyihin toimiin. Aineistossa

käytetään runsaasti tilannetta vahvoin ilmauksin kuvaavia verbejä, adjektiiveja, kielikuvia sekä erilaisia vahvistussanoja. Erityisesti pelkoon liittyvien sanojen käyttö kiinnitti huomioni, koska niiden käyttöä ei selvästikään ole haluttu suosia. Silloin harvoin kun niitä on käytetty, ne herättävät kuitenkin vahvoja tunteita. Sanat ja sanamuodot ovatkin tärkeässä asemassa siinä, miten lukija viestin kokee ja ymmärtää. Kielikuvien ja metaforien käytöllä voidaan luoda helposti vahvoja, pelkoa herättäviä mielleyhtymiä. Esimerkiksi sikainfluenssarokotusten pahimman ryntäyksen aikaan ilmestyneen, pandemiaa sotaan vertaavan etusivun uutisotsikko kuuluu: öLääkäri toivoo rokotusjonoon øtalvisodan henkeäöö. (HS 9.11.2009). Taulukko 1 kuvaa kaikkien yhdeksän pelon strategian esiintymismääriä kuukausittain vuoden ajalta keräämässäni uutisaineistossa.

Kuukausi / pelon strategia:	Faktat	Fetissit	Naiset ja lapset	Rauhoittelu	Kielenkäyttö	Epävarmuus	Aikauloittuvuus	Asiantuntijat	HINI-tilanne maailmalla
4/09	35	-	3	14	38	12	33	49	34
5/09	36	-	3	21	23	21	48	26	11
6/09	18	-	1	-	12	5	27	29	9
7/09	106	17	28	15	113	73	130	100	22
8/09	28	7	11	4	14	21	18	28	13
9/09	98	8	17	1	111	78	102	77	25
10/09	145	7	77	63	244	78	196	171	27
11/09	437	31	241	239	778	126	445	354	26
12/09	89	2	30	28	95	20	76	44	-
1/10	47	-	10	14	55	13	61	24	-
2/10	16	2	1	4	8	9	24	9	-
3/10	12	-	9	12	6	3	10	5	-
4/10	8	1	1	-	19	6	14	10	2
Yht.	1075	75	432	415	1597	470	1184	964	144

Taulukko 1. Pelon strategioiden esiintyminen aineistossa kuukausittain.

5.2. Uutisoinnin päälinjat ja pelon strategiat pandemian eri vaiheissa

5.2.1. Pandemia syntyy ja alkaa levitä

Vuoden 2009 huhtikuusta alkaen uutiset toistivat päivä toisensa jälkeen kertomuksia uuden influenssapandemian leviämisestä eri puolilla maailmaa sekä tietoja tätä sikainfluenssaksi kutsuttua tautia vastaan kehitetyn rokotteen valmistumisesta ja rokotusten aloittamisesta. Suomessa uutisointi kiihtyi syksyllä 2009, jolloin tauti ja rokotteet saapuivat maahan. Päivittäiseksi uutisaiheeksi nousivat sairastuneiden ja kuolleiden määrien raportointi sekä joukkorokotusten eteneminen eri puolilla maata. Jatkuva ja toistuva uutisointi vaarallisiksi luokitelluista ilmiöistä, kuten terrorismista, katastrofeista tai tässä tapauksessa pandemioista, saa ihmiset helposti pelon valtaan, vaikka heillä itsellään ei olisi kokemusta kyseisestä ilmiöstä (Stenvall 2007, 220). Syksyllä 2009 Suomessakin pelättiin sikainfluenssaa, vaikka monilla ei ollut edes tuttavapiirissään ketään, joka olisi tautiin sairastunut. Monet sairastivat taudin myös tietämättään eivätkä siten vapautuneet jatkuvan uutisoinnin tuottamista peloistaan. Toistolla onkin merkittävä rooli pelon ilmapiirin luomisessa uutisten välityksellä. En ole kuitenkaan luonut siitä omaa pelon strategiaa, koska toistoa sisältyy omalta osaltaan kaikkiin muihin pelon strategioihin.

Otin sen sijaan aineistoni laadullisen analysoinnin avuksi aineiston määrällisen tarkastelun, jota tutkielmassani edustaa eri pelon strategioiden esiintymistiheyksien laskeminen. Pelon strategioiden toistokerroista muodostamieni vertailulukujen avulla olen pystynyt vertailemaan eri strategioiden esiintymismääriä kuukausittain. Sisällön erittelyn perusteella vetämiini johtopäätöksiin pelon strategioiden esiintymistiheyksien ajallisista eroista on kuitenkin suhtauduttava varovaisuudella, koska suurin osa pelon strategioista esiintyy suhteellisen tasaisesti läpi koko aineiston. Sisällön erittelyn avulla saamani tulokset antavat lähinnä suuntaa siitä, miten runsaasti mitäkin pelon strategiaa milloinkin esiintyy. Määrällisiä tuloksia tärkeämpinä pidän laadullisen sisällönanalyysin tuloksia, joiden avulla olen pyrkinyt vastaamaan tutkimusongelmaani.

Yksi yleisimpiä uutisissa ilmenneitä pelon luomisen strategioita on runsas erilaisten tarkkojen öfaktojenö ja lukujen käyttäminen. Tätä Ahmedin pelon strategiaa käytettiin erityisen paljon ensimmäisten sikainfluenssatietojen levitessä maailmalla huhtiötoukokuussa 2009 sekä saman vuoden marraskuussa joukkorokotusten alkaessa Suomessa. Yksityiskohtaiset faktat lisäävät uutisten luotettavuutta ja siten on ymmärrettävää, että media haluaa kertoa kaiken mahdollisen tiedon uudesta, uhkaavasti leviävästä taudista. Numeroiden avulla toisella puolella maailmaa riehuva tautiepidemia tulee myös ihmisille ymmärrettävämmäksi ja konkreettisemmaksi. Taudin leviämistä konkretisoi erityisen hyvin esimerkiksi sikainfluenssaan sairastuneiden ja kuolleiden sekä sikainfluenssan vuoksi terveyskeskusten vastaanotoilla käyneiden ihmisten lukumäärien päivittäinen kasvaminen. Myös viruslääkkeiden ja rokotusten määristä raportointi kuvaa hyvin sikainfluenssan vastaisten toimien laajuutta ja rokotusten kilpajuoksua tautia vastaan:

øPelkästään Méxicossa raportoitiin 24 uudesta tartuntaepäilystä.ø(HS 26.4.2009)

øSuomi on päättänyt hankkia lisää suojaavia hoitohenkilökunnalle sekä noin 880 000 lisäkuuria Relenza-viruslääkettä. Lisäksi ostetaan 90 000 uutta kuuria Tamiflu-lääkettä.ø(HS 30.4.2009)

øEuroopassa sikainfluenssa ulottui keskiviikkona *kahteen* uuteen maahan. *Kolmen* ihmisen vahvistettiin sairastuneen Saksassa ja *yhden* Itävallassa.ø(HS 30.4.2009)

øVahvistettuja tautitapauksia yli 5255, kuolleita 61.ø(HS 13.5.2009)

øöAiemmin potilaita kävi terveyskeskuksissa *yksi tai kaksi* päivässä, nyt heitä on *10ó12ö*, kuvaili Espoon tartuntatautilääkäri Stiiina Zitting. Hänen mukaansa Espoon kouluista tuli päivän aikana tietoja ainakin *neljästäkymmenestä* sairastuneesta.ø

Ahmedin pelon strategioista fetissejä eli tarkistamattomia öfaktojaö tuli aineistossani vastaan vähiten, mihin on voinut vaikuttaa niiden tunnistamisen vaikeuden ohella uutistekstin faktoihin perustuva luonne. Ensimmäisiä selkeitä fetissejä, tässä tapauksessa lukumääräisiä ennusteita, esiintyi aineistoni artikkeleissa vasta heinäkuusta alkaen. Fetisseille näyttäisi olevan ominaista pyrkimys kertoa mahdollisimman tarkkoja tietoja tapahtumista, vaikka tällaista tietoa ei olisikaan saatavilla. Aineistossani esiintyviä fetissejä ovat ennusteiden lisäksi

menneiden tapahtumien määrälliset arviot, lukujen suuret pyöritykset sekä lukumäärät konditionaalilauseissa. Itselleni tämä kategoria aiheutti eniten haastetta, koska fetissien erottaminen tarkoista öfaktoistaö ei ollut lainkaan yksiselitteistä. Siksi pitäydyinkin tulkitsemaan vain selvät tapaukset fetisseiksi ó muut sijoitin tarkkojen faktojen kategoriaan. Selviltä vaikuttavat fetissit saattavat kuitenkin olla hämääviä niiden esiintyessä uutisartikkeleissa muun tarkan tiedon lomassa. Siten ne ovat omiaan luomaan turhaa huolta ja pelkoa. Harvoin näitä ennusteita jälkeenpäin enää korjataan, koska kysehän on vain pelkistä arvioista:

øLähiviikkoina heille voi tulla *satojatuhansia* kohtalotovereita, sillä sikainfluenssan arvioidaan leviävän Suomessa jo ennen kesän loppua.ø(HS 4.7.2009)

øTerveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL) on ennakoanut, että virustartunnan saa *joka kolmas suomalainen*.ø(HS 14.7.2009)

øYhdysvallat odottaa sikainfluenssan tarttuvan *jopa puoleen kansasta*. Raportti odottaa täysiä sairaaloita ja *kymmeniätuhansia kuolonuhreja*.ø(HS 26.8.2009)

øJos *puolimiljoonaa* suomalaista sairastuu, puhutaan *sadoista kuolleista*. Maksimi on *ehkä viisisataa kuollutta*. Joukossa on nuoria ja terveitä sekä raskaana olevia, jos ei ehditä rokottaa.ø(HS 29.10.2009)

Tunnistin fetissit selkeistä viittauksista ennusteisiin tai tiedon epävarmaan ja tarkistamattomaan luonteeseen. Fetissien tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi ilmaisut övoi ollaö, öehkä jopaö, öennakoivatö, öarvioidaanö, öjoka viidesö ja ötuhansiaö sekä näiden yhteydessä esiintyvät luvut ja öfaktatö. Tarkkojen öfaktojenö ja fetissien ohella uutisten luotettavuutta korostavat aineistossani myös aikaulottuvuuden ilmaukset ja asiantuntijoiden haastattelut. Näitä analyysin avulla esiin nostamiani uusia pelon strategioita esiintyi aineistossani suunnilleen saman verran kuin runsaasti käytettyä Ahmedin tarkkojen öfaktojenö strategiaa. Ahmedin öfaktoihinö ja fetisseihin perustuvien pelon strategioiden tapaan näitä faktoihin perustuvia ja siten myös uutisten luotettavuutta lisääviä strategioita esiintyi suhteellisen paljon juuri sikainfluenssauutisoinnin alkuvaiheessa. Luotettavuutta uutiset kaipasivatkin erityisesti juuri pandemian ensimmäisten viikkojen aikana, kun ensimmäiset sikainfluenssatiedot

tavoittivat Suomen, sekä myöhemmin lokaómarraskuussa uusien ja vähän testattujen sikainfluenssarokotusten saapuessa maahan.

Sikainfluenssasta uutisoitiin Helsingin Sanomissa ensimmäisen kerran 25.4.2009 pelkoa herättävällä otsikolla: öUusi influenssavirus surmaa ihmisiä Meksikossaö. Jo pelkän otsikon lukemalla saa kuvan uudesta, oudosta ja vaarallisesta taudista, joka tappaa lukemattomia määriä ihmisiä väkirikkaassa ja turistien suosimassa Meksikossa. öSurmaaö -sanan käyttö luo kuvan voittamattomasta ja kohtalokkaasta taudista. Sanan öuusiö käyttö puolestaan kertoo tuntemattomasta taudin muodosta, jolle ei ole toistaiseksi olemassa parannuskeinoja tai rokotteita ja jonka käyttäytymisestä on vaikea ennustaa, koska siitä ei ole aiempaa kokemusta. Sikainfluenssarokotukset mainittiin ensimmäisen kerran seuraavana päivänä ilmestyneessä sikainfluenssan taustoja sekä taudilta suojautumista käsittelevässä uutisartikkelissa, jonka pahaenteinen ja pelkoa herättävä otsikko kuului: öMeksikossa puhjenneen sikainfluenssan pelättiin leviävänö (HS 26.4.2009).

Eryityisesti pandemian alkuvaiheessa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnin yhteydessä käytettiin paljon nimenomaan ajalliseen ulottuvuuteen liittyvää pelon strategiaa, joka on Ahmedin (2004, 92694) mukaan yksi *pelon politiikan* tärkeimmistä toteutuskeinoista. Siinä on nimenomaan kyse siitä, kuinka ajallisten, muun muassa tulevaisuuden uhkakuvia korostavien ilmausten avulla luodaan pelkoa. Aikailmausten, kuten tulevaisuuden uhkakuvien, runsas esittäminen uutisissa sai kansalaisissa aikaan huolta ja epävarmuutta ajan riittävydestä rokotusten saamiseen ja taudilta suojautumiseen ennen tautiaallon saapumista Suomeen. Myös taudin luonteesta oltiin alkuun epätietoisia ja tautiin varautumisen aikataulua arvosteltiin, koska lintuinfluenssan myötä influenssapandemioita varten oli juuri laadittu erityinen kansallinen varautumissuunnitelma (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006), jossa oli toimintaohjeet tulevia pandemioita varten. Näitä ohjeita olisi kritiikin mukaan tullut soveltaa aktiivisemmin jo varhaisemmassa vaiheessa.

Aikaulottuvuuteen liittyvän pelon strategian sisältä hahmotin viisi erityyppistä tapaa käyttää aikailmauksia luomaan vaikutelmaa tilanteen vakavuudesta. Ensimmäkin menneisyyden tapahtumista kerrottaessa kiinnitin huomiota pandemioihin varautumiseen, jota oli tehty jo hyvissä ajoin parhaillaan käsillä olevaa katastrofia silmällä pitäen tai toisaalta liian myöhään pandemian leviämisen pysäyttämistä ajatellen. Toiseksi kategoriaksi hahmottuivat nykyajasta

eli noin kuukausi nykyhetkeä ennen ja kuukausi nykyhetken jälkeen käsittävät ilmaukset, jotka todistavat tapahtumien tuoreudesta ja siten myös niiden todellisuudesta. Toisaalta ne kertovat vain sen, miten asiat nyt ovat sisältäen pelon asioiden muuttumisesta huonompaan suuntaan. Nykyhetkeä kuvaavia ja kontekstista riippuen pahaenteisiäkin ilmauksia ovat esimerkiksi ääninään toistaiseksi, övarautuvat yhä, önyt epidemian alkaessa, övielä viime viikolla, ökuukauden kuluessa ja öheti kunö.

Kolmanneksi ja nykyajan uutisille tyypillisesti aikailmauksilla ennustettiin tulevaisuuden uhkia, joiden arvioitiin toteutuvan aikavälillä suunnilleen kuukaudesta vuoteen tapahtumahetkestä. Viime aikoina sanomalehtijournalismissa on vallinnut yhä enemmän tulevaisuuden ennustamiseen keskittyvä painotus (Kyrölä 2007, 67; Eräsaari 2002, 20), mikä näkyy selvästi myös aineistossani. Aiemmin menneiden tapahtumien raportointiin keskittyneiden sanomalehtien on kasvavan kilpailun ja internetin myötä ollut pakko uudistua. Varsinkin uutistoimitusten on oltava ajan hermoilla ja mieluummin aikaansa edellä. Tulevaisuuden ennustusten julkaiseminen on kieltämättä riskialtista, mutta kuvaukset uhkaavista tulevaisuuden näkymistä myyvät hyvin ja myyntiluvuthan ovat tunnetusti kaupallisten medioiden menestyksen mittari. Toimittajien stressiä vähentää tosiasia, ettei kukaan voi perustellusti olettaa, että tulevaisuuden ennusteet pitäisivät täysin paikkansa. Toimittajilla on sen puoleen vapaus kirjoittaa värikkäitäkin kuvauksia tulevista tapahtumista, jotka ovat omiaan aiheuttamaan pelkoa kansan keskuudessa.

Neljänneksi ja myös erittäin tärkeäksi kategoriaksi pelon luomisessa muodostuivat aikailmaukset, joista kävi ilmi, että aikaa oli liian vähän jäljellä tapahtumien estämiseksi tai että todellisuudessa oli jo liian myöhäistä. Viimeiseksi aikaulottuvuuden kategoriaksi, joka myös vaikutti aiheuttavan turhaakin huolta, luokittelin aikailmaukset, joilla verrattiin nykyisiä tapahtumia aiempiin tapahtumiin tai tauteihin. Myös Whitehall (2008) on todennut, että historiallisiin tapahtumiin vertaamalla voidaan luoda pelkoa synnyttäviä uhkaavia tulevaisuuden näkymiä. Ajanilmaukset ovat helposti ymmärrettäviä ja konkreettisia, ja siten ne ovat myös tehokkaita pelon ilmapiirin luomisessa:

1. *ØViranomaiset ovat valmistautuneet tähän jo pitkään.* (HS 30.4.2009)
2. *ØSikainfluenssatartunnat ovat lisääntyneet vauhdilla tällä viikolla.* (HS 30.5.2009)

3. *Chan* sanoi, että *virus tulee väistämättä jatkamaan leviämistään* ja ohjeisti viruksen jo saavuttamia maita varautumaan *ötoiseen aaltoon*. (HS 12.6.2009)
4. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä suositti näitä hankintoja (edellä mainitut viruslääkkeet) lintuinfluenssan varalle *jo joulukuussa*. *Olisipa mukavaa, jos nämä isot hankinnat olisi tehty pari kuukautta aiemmin*, ministeriön lääkintäneuvos Merja Saarinen arvioi. (HS 30.4.2009)
5. Pelkoja taudin muuttumisesta pandemiaksi on lisännyt se, että suurin osa uhreista on ollut 25-45 -vuotiaita, eikä tartuntataudeille herkkiä lapsia tai vanhuksia. Jopa 40 miljoonaa ihmistä *eri puolilla maailmaa 1918-1919 tappanut espanjantauti* iski ensimmäiseksi muutoin terveisiin nuoriin aikuisiin. (HS 26.4.2009)

Sikainfluenssautisointi jatkui päivittäisenä huhtikuun loppuun asti, mutta rokotuksista ei vielä ollut juuri muuta kerrottavaa, kuin että Suomella oli jo aiemmin tehty jonotussopimus sikainfluenssarokotuksista ja nyt oli tehty uusi varaus toisen annoksen hankkimisesta koko väestölle. Media alkoi myös vähitellen kiinnittää huomiota osaltaan aiheuttamaansa sikainfluenssapaniikin syntymiseen Suomessa ja samalla keskustelu kiihtyi kansan parissa, kun maan ensimmäiset tautiepäilyt saivat ihmiset hamstraamaan kauppojen ja apteekkien hyllyt tyhjiksi viruslääkkeistä ja tehottomistakin kasvusojaimista. (HS 30.5.2009.)

Sikainfluenssautisoinnin alussa tautitapausten numerontarkan seuraamisen ja ajallisten ilmausten lisäksi pelon strategioista korostuivat myös niin asiantuntijoiden käyttäminen lähteenä kuin ulkomaiden sikainfluenssatilanteen seuraaminen mediassa. Aineistossani esiintyviä tärkeimpiä asiantuntijoita ovat lääkärit, tutkijat, yritysten edustajat, poliitikot sekä maiden hallitusten ja kansallisten sekä kansainvälisten terveysjärjestöjen (THL, WHO) edustajat. Suomessa tautiin suhtauduttiin alusta alkaen vakavasti sekä valtiovahdon, terveysviranomaisten että median piireissä, mikä näkyi myös Helsingin Sanomien uutisoinnissa. Muiden maiden tilannetta ja sikainfluenssan etenemistä, asiantuntijoiden lausuntoja ja tautiin sairastuneiden sekä kuolleiden lukumäärien kehitystä seuraamalla luotiin ennusteita oman maan tilanteen kehityksestä, kuten siitä, millä aikataululla tauti saapuu Suomeen. Tämä uusi, tavallisesta poikkeava virus sai heti normaalia enemmän palstatilaa, minkä lisäksi pelkoa herätti median runsas turvautuminen asiantuntijoiden apuun tästä

uhkaavasta taudista uutisoitaessa. Pelon ilmapiiriin syntymiseen vaikutti myös asiantuntijoiden tilanteen vakavuutta korostavat lausunnot:

ØWHO:n pääjohtaja Margaret Chan sanoi lauantaina, että kyseessä on övakava tilanne.Ø(HS 26.4.2009)

ØMyös yhdysvaltalaisen pandemia-asiantuntijan, tohtori Michael Osterholmin mukaan epidemian estäminen voi olla jo liian myöhäistä.Ø(HS 26.5.2009)

ØYhdysvallat, EU ja useat muut maat kehottivat välttämään matkustamista Meksikoon.Ø(HS 30.4.2009)

ØKoska väestöltä puuttuu vastustuskykyä, influenssaan voisi kuolla noin neljä kertaa enemmän ihmisiä kuin tavalliseen influenssaan, (tutkija) Osterhaus sanoo.Ø (HS 16.5.2009)

Asiantuntijoiden kommentit tuovat numeroiden tavoin uskottavuutta ja todellisuuden tuntua uutisille. Tiettyjen tahojen, kuten valtiojohdon ja terveystoimikunnan, sanomisia seurataan tarkasti, jotta ihmiset tietäisivät, missä mennään ja mitä uudesta tilanteesta tulisi ajatella. Eräsaaren (2002, 54) mukaan asiantuntijoiden rooli korostuu usein nimenomaan poikkeustilan, kuten luonnonkatastrofin tai pandemian aikana, jolloin asiantuntijoiden lausuntoihin kiinnitetään erityisen paljon huomiota mediassa. Medialla on varsinkin uusien ja tuntemattomien ilmiöiden uutisoinnissa tapana käyttää lähteinä tutkijoita ja muita asiantuntijoita, koska asiantuntijoiden kommentit saavat uutiset vaikuttamaan luotettavimmilta (Kyrölä 2007, 51).

Turvattomuuden ja pelon ilmapiiriin lisääntyessä, oli sen aiheuttajana sitten sota, taloudellinen kriisi, luonnonkatastrofi tai pandemia, kansalaiset luottavat enemmän auktoriteetteihin. Auktoriteettien uskotaan voivan kontrolloida tai ainakin minimoida turvattomuutta aiheuttavien uhkien tuhoja. Tästä syystä kansaa yhdistävän, selkeän uhkakuvan puuttuminen saattaa jopa uhata valtion kansallista identiteettiä. (Koskela 2009, 31, 56.) Lukuisat hallitsijat keisari Nerosta Hitleriin ovatkin luoneet valtiota uhkaavia, kansojen, kulttuurien tai uskontojen muodostamia uhkakuvia oikeuttaen siten heidän julmimmatkin aikeensa. Sikainfluenssapandemian aikaan tauti muodosti kansaa yhdistävän ulkoisen uhan ja

pandemian pahimpaan aikaan suomalaisia kehoitettiin toimimaan ötalvisodan henkeenö joukkorokotusten onnistumiseksi. Auktoriteetteihin turvautuminen näkyi mediassa runsaana uhkakuvista tiedottamisena, viranomaislähteiden käyttönä ja viranomaisten ohjeiden julkaisemisena.

Tämä asiantuntijoiden kuulemista käsittelevä pelon strategia liittyy läheisesti pelon politiikkaan ja sen ilmenemiseen, koska sen yhteydessä törmätään väistämättä kysymykseen median roolista. Tarkemmin sanottuna kysymys koskee sitä, käyttivätkö median lähteinä esiintyvät poliitikot ja asiantuntijat mediaa vallan harjoittamisen kanavana vai käyttäkö media valtaa poliitikkojen ja asiantuntijoiden sanomisia valikoimalla ja muokkaamalla. Itse tämän tutkielman perusteella sanoisin, että kumpaakin vaihtoehtoa esiintyy ja niiden erottaminen on käytännössä vaikeaa, sillä median rooli on hyvin moniulotteinen.

Myös päättäjien ja asiantuntijoiden rooli yhteiskunnassa on mutkikas. Sikainfluenssapandemian aikana erityisesti WHO:n ja THL:n edustajat esiintyivät mediassa säännöllisesti niin kutsuttuina övirallisen tiedon lähteinä. Näillä tahoilla oli medianäkyvyyden myötä eniten valtaa harjoittaa pelon politiikkaa, mutta toisaalta niitä on myös syytetty kiistanalaisista yhteyksistä lääketehdäisiin. Eräiden mediakriittisten lähteiden mukaan esimerkiksi WHO:n suhteellisen aikaiseen pandemiajulistuksen olisivat vaikuttaneet muun muassa lääketehdäiden järjestämä tutkimusrahoitus sekä lobbaus. Lääketehdäiden motiivina olivat eri valtioiden kanssa tekemät rokotusten toimitussopimukset, jotka astuivat automaattisesti voimaan pandemiajulistuksen myötä ja mahdollistivat lääketehdäisille miljardien tulot. (Välimäki 2010.) Myös Terveyden ja hyvinvoinninlaitosta on syytetty yhteyksistä lääketehdäisiin, jotka tarjosivat THL:n harjoittaman viruslääkitysten ja rokotteiden suosittelun vastalahjaksi tutkimusrahoitusta. Median ja yhteiskunnan muiden tahojen välisten suhteiden selvittäminen ei ole mahdollista eikä tarkoituksen mukaistakaan tämä tutkielman puitteissa, mutta suhteen monimutkaisuus on hyvä ottaa huomioon tuloksia tarkastellessa.

5.2.2. Sikainfluenssa saapuu Suomeen ja rokotukset viipyvät

Toukokuussa Helsingin Sanomat raportoi ensimmäisistä sikainfluenssatapauksista Suomessa. Tautia ilmeni kahdella juuri Meksikosta palanneella matkailijalla ja samalla lennolla olleita kehoitettiin tarkkailemaan terveyttään ja ottamaan yhteyttä terveystieteiden instituuttiin influenssa-oireiden ilmaantuessa. Samalla kaikkia suomalaisia informoitiin siitä, miten tauti tarttuu ja miten tautiin sairastuessa tulee toimia. (HS 13.5.2009.) Tämän jälkeen uutiset käsittelivät lähinnä ennusteita siitä, millä aikataululla tauti leviää Suomessa. Tutkija Albert Osterhausin mukaan taudin voitiin odottaa rantautuvan Suomeen tosissaan syksyllä, ellei se hiipuisi pois ennen sitä. (HS 16.5.2009.) Taudilta suojaavan rokotteen Suomeen saapumisen ajankohdaksi arvioitiin lokakuuta (HS 30.5.2009), mikä vaikutti toukokuussa varsin kaukaiselta, kun uhkaava tauti oli jo ylittänyt maan rajat.

Kesäkuussa Helsingin Sanomat kirjoitti hyvin vähän sikainfluenssarokotuksista mainiten niistä vain parissa artikkelissaan. Sikainfluenssan torjuntaa pidettiin viivytystaisteluna, jonka uskottiin kestävän siihen asti, kunnes rokotteet saadaan maahan. Suomessa raportoitiin viiden varmistunut tautitapaus (HS 12.6.2009) ja rokotteiden arvioitu saapumisaika siirtyi huolestuttavasti marraskuulle (HS 25.6.2009). Kesäkuun 12. päivä Helsingin Sanomat uutisoi WHO:n nostaneen sikainfluenssan pandemialuokituksessa ylimmälle tasolle ja siten julistaneen sikainfluenssan pandemiaksi. WHO:n päätöksen myötä valtioiden odotettiin ohjaavan lisää rahaa lääketehaille rokotteen kehittämisen vauhdittamiseksi. Suomalaisia kuitenkin rauhoiteltiin, ettei pandemiajulistuksella ole käytännön vaikutuksia Suomen tilanteeseen. (12.6.2009 HS.)

Heinäkuussa sikainfluenssarokotuksia koskeva uutisointi lisääntyi ja muuttui entistä huolestuneemmaksi. Myös rokotusjärjestystä alettiin miettiä todenteolla. Huolen kohteena olivat erityisesti heikommat osapuolet eli naiset ja lapset. Paljon puhuttiin muun muassa siitä, kuinka poikkeuksellisesti sikainfluenssa tarttuu nimenomaan lapsiin ja alle 25-vuotiaisiin nuoriin sekä nuoriin aikuisiin, joilla ei ole aiempien influenssaepidemioiden antamaa vastustuskykyä. Rokotusjärjestyksen kärkeen ehdotettiin niin lapsia ja nuoria kuin terveydenhuoltohenkilökuntaakin, joille riski sairastua näyttäytyi muita suurempana (HS

4.7.2009). Rokotusjärjestyksen yhteydessä, kuten läpi koko aineiston erityistä huomiota saivat myös niin kutsutut ösikainfluenssan riskiryhmät, kuten raskaana olevat naiset ja muut riskiryhmiin kuuluvat, joita ovat esimerkiksi astmaa, sydäntauteja tai syöpää sairastavat. Myös vakavasti ylipainoiset laskettiin kuuluvan sikainfluenssan riskiryhmään. Riskiryhmiin kuuluvilla on tavallista suurempi riski saada influenssasta komplikaatioita, kuten keuhkokuumeen, ja joutua sairaalahoitoon. (HS 21.7.2009.)

Helsingin Sanomat raportoi heinäkuun alussa edelleen muutamasta uudesta sikainfluenssatapauksesta ja taudin ennustettiin leviävän Suomessa laajemmin jo loppukesästä (HS 4.7.2009). Koulujen alkamisen lähestyessä huolta kannettiin nimenomaan lapsista ja uutisten puheenaiheeksi nousivat sikainfluenssaepidemian vaikutukset koulujen alkuun. Suomen uhattiin olevan pian jopa ösotatilassaö sikainfluenssan takia. Uutisartikkeleissa pohdittiin jälleen myös sitä, missä järjestyksessä sikainfluenssarokotukset tulisi antaa ja kuinka terveydenhuolto sekä koulujen ja päiväkotien toiminta saadaan järjestettyä pahimman epidemian aikaan. (HS 14.7.2009.) Huolta kannettiin erityisesti kuitenkin naisista, joita esimerkiksi päiväkotien ja terveydenhuollon henkilöstöstä on valtaosa:

ØVielä on ratkaisematta ketkä rokotetaan ensin, *terveydenhuollon väki vai lapset ja nuoret*, joita pidetään myös riskiryhmänä.Ø(HS 4.7.2009)

ØTaitepiste on elokuun vaihde, jolloin suurin osa päiväkodeista ja kouluista avautuu. Pahimmillaan on varauduttu siihen, että *kolmannes tai peräti puolet lapsista ja henkilökunnasta on sairauslomalla*.Ø(HS 14.7.2009)

ØEnsimmäisenä pyritään rokottamaan herkkimmät ja suurimmassa vaarassa olevat ihmiset, kuten *raskaana olevat naiset ja terveydenhuollon työntekijät*.Ø(HS 21.7.2009)

Elokuussa sikainfluenssasta ja rokotuksista kirjoiteltiin jälleen vähemmän, koska tauti näytti etenevän tasaisen varmasti ja pahin alkushokki oli takanapäin. Sikainfluenssaepidemian saapumisesta maahan oli kuitenkin aikaa jo pari kuukautta ja toivo rokotusten ehtimisestä ajoissa pandemian leviämisen torjumiseksi oli jo hiipunut. Uutisotsikoihin nousi kuitenkin optimistisiakin arvioita rokotteen valmistumisaikataulusta; WHO arveli rokotteen valmistuvan

jo syyskuussa (HS 7.8.2009). Muita elokuun uutisten puheenaiheita olivat uudet sikainfluenssaepäilyt armeijan ja koululaisten parissa, EU:n kannanotto koulujen sulkemista vastaan (HS 14.8.2009) sekä USA:n ennustukset jopa puolen väestönsä sairastumisesta tautiin (HS 26.8.2009).

Syyskuussa sikainfluenssarokotuksia käsittelevä uutisointi lähti jälleen nousuun taudin levitessä maailmalla ja rokotteiden kehittämisen alkaessa olla siinä pisteessä, että rokotusaikatauluista voitiin keskustella. Helsingin Sanomat seurasi erityisen tarkasti muun muassa muiden maiden rokotteiden hankintaa ja joukkorokotusten alkamista. Keskustelun vallitsevana teemana oli epävarmuus taudin etenemisvauhdista sekä joukkorokotusten järjestämisaikataulu Suomessa, koska rokotteen saapumisesta ei ollut tarkkaa tietoa (HS 11.9.2009). Epävarmuutta sikainfluenssauutisoinnissa esiintyi taudin ensimmäisen kuukauden lisäksi erityisesti juuri syyskuun aikana, kun elettiin pandemian leviämisvaihetta ja rokotusten saapumista maahan jouduttiin edelleen odottelemaan.

Myös keskustelu rokotusjärjestyksestä jatkui kiivaana mediassa. Suomen valtiojohto joutui lopulta ottamaan kantaa tähän biopoliittiseen kysymykseen siitä, kenen elämä on arvokkainta ja tarvitsee ensimmäisenä suojelua. Suomessa virallisen rokotusjärjestyksen laati kansallinen rokotusasiantuntijaryhmä ja järjestyksen perustaksi sovittiin lintuinfluenssan mallin mukaisesti mahdollisimman monien elinvuosien säästäminen. Ensimmäisenä päätettiin rokottaa terveydenhuoltohenkilöstö, jota epidemian iskiessä tarvittaisiin säästämään ihmishenkiä. Toisena vuorossa olivat raskaana olevat naiset, jolloin yhdellä rokotteella säästettäisiin mahdollisesti kaksi henkeä. Kolmantena rokotusvuoroon tulivat riskiryhmiin kuuluvat yli puolivuotiaat ja alle 65-vuotiaat. Riskiryhmiin kuuluvilla on suurempi todennäköisyys sairastua influenssaan ja saada siitä komplikaatioita. Yli 65-vuotiaiden sairastumisriski arvioitiin kuitenkin olevan muuta väestöä pienempi aiempien pandemioiden antamien vasta-aineiden vuoksi. (HS 18.9.2009.)

Seuraavana rokotusvuoroon tuli terve väestö nuorimmista vanhimpiin. Ensin rokotettiin 6635 kuukauden ikäiset lapset. Sitten vuorossa olivat 3624 vuotiaat lapset ja nuoret sekä varusmiehet. Tämän jälkeen rokotettiin terve työikäinen väestö ja lopuksi 65 vuotta täyttänyt riskiryhmiin kuuluva ja terve väestö. (HS 18.9.2009.) Koska rokotejärjestyksessä pyrittiin säästämään mahdollisimman monia elinvuosia, raskaana olevat naiset ja lapset sijoitettiin

rokotusjonon kärkeen. Välitöntä hengenvaaraa tauti aiheutti todellisuudessa kuitenkin vain hyvin marginaaliselle osalle näihin ryhmiin kuuluvista. Sen sijaan prosentuaalisesti tauti näytti olevan vaarallisin vakavia perussairauksia sairastaville ja vanhuksille. On luonnollista, että sikainfluenssa oli vaarallisin näille riskiryhmiin kuuluville, joille alentuneen vastustuskyvyn vuoksi moni muukin tauti saattoi olla kohtalokas. Erityinen piirre rokotusjärjestyksen ja tautiin menehtyneiden välillä oli se, että vanhuksat olivat rokotusjonossa viimeisinä, vaikka heitä kuoli lopulta tautiin prosentuaalisesti eniten. Julkisuudessa keskusteltiin muun muassa rokotusjärjestyksen laatimisesta näkyvästä ikärasismista, kun vanhuksat yhteiskuntaa vähiten hyödyttävinä jätettiin taudin pahimmassa vaiheessa ilman rokotetta. Asiantuntijat puolestaan sanoivat vanhuksilla olevan vastustuskykyä tautia vastaan aiempien pandemioiden ajoilta.

Ikärasismin lisäksi rokotejärjestys herätti monenlaista keskustelua ja kritiikkiä esitettiin muun muassa siitä, että olisi ollut järkevämpää rokottaa monilapsiset perheet yhdellä kerralla. Joissakin perheissä jokainen perheenjäsen saattoi kuulua eri rokotusryhmään ja vastaanotolla jouduttiin käymään siten muutaman viikon välein. (HS 21.9.2009.) Keskustelua käytiin myös siitä pitäisikö esimerkiksi presidentti ja valtioneuvosto rokottaa jonon alkupäässä, mutta siihen Suomen valtiojohto ei kuitenkaan tasa-arvon nimissä ryhtynyt. Paheksuntaa herätti kuitenkin muun muassa jonon ohi kiilannut Lahden kaupunginorkesteri (Yle 2009c). Muissa maissa valtionjohtajia rokotettiin rokotusjonon ohi ennen tavallista kansaa (HS 13.11.2009).

Muuten syyskuun uutiset käsittelivät sikainfluenssarokotuksiin valmistautumista ulkomailla sekä rokotusten vaikutuksia kotimaiseen terveydenhoitoon teho-osastojen täytyessä sikainfluenssapotilaista. Tässä vaiheessa noin joka viidennen suomalaisen ennustettiin sairastuvan sikainfluenssaan, mutta vain yhden prosentin tarvitsevan sairaalahoitoa. Tärkeänä pidettiin rokotusten mahdollisimman nopeaa aloittamista, jotta epidemiaa saataisiin rajoitettua. Syyskuussa kotimaan uutisointi sikainfluenssasta joutui kuitenkin monilta osin tyytymään pelkkiin ennusteisiin, jotka olivat omiaan lisäämään epävarmuutta. Esimerkiksi ensimmäisten sikainfluenssarokotteiden saapumisaikaa arvioitiin jälleen. Tällä kertaa rokotteen arveltiin saapuvan Suomeen noin kuukauden sisällä eli lokakuun lopulla. (HS 27.9.2009.)

Epävarmaa tietoa esiintyi aineistossani siinä määrin, että muodostin siitä analyysissani uuden pelon strategian: epävarmuuden ilmaukset. Myös Ahmed nostaa esille ilmauksien epämääräisyyden, jolla on tärkeä osa pelon aikaansaamisessa. Pysyviä ja selkeästi määriteltäviä asioita pystytään kontrolloimaan ja samoin niihin liittyviä pelkoja. Toisin on liikkuvan ja epämääräisen pelon kohteen laita; siihen liittyvää pelkoa on vaikea hallita, koska uhka voi mahdollisesti koskettaa meitä itseämme. (Ahmed 2004, 65667). Sikainfluenssa-aallon aikaan median epämääräinen ja pahinta ennustava uutisointi antoi meidän todella uskoa, että tauti voi tarttua ja tappaa kenet tahansa ó milloin tahansa.

Hahmotin uutisartikkeleista yhteensä neljä tapaa, joilla epävarmuutta ilmaistiin. Ensimmäinen tapa koostuu todennäköisyyden ilmauksista, jotka viestittävät, että tieto on vain tietyllä todennäköisyydellä totta. Asiasta ei siis ole täyttä varmuutta, joten se aiheuttaa helposti epävarmuutta ja pelkoakin varmaa tietoa etsiville lukijoille. Toinen tapa ilmaista epävarmuutta ilmenee selvästi puutteellisten tietojen esittämisenä, jossitteluna, arveluina ja ennustamisena. Tätä epävarmuuden strategiaa edustavat esimerkiksi ilmaukset öpäälläönö, övaikea ennustaaö, öpäselvää onö, övarmuutta asialle ei vielä oleö, övajavaisen tiedon varassaö ja öuskoo tai ainakin toivooö. Tällaisia ilmauksia lukiessa tulee usein mieleen, olisiko toimittajan ollut parempi odottaa tietojen varmentumista kuin julkaista levottomuutta herättävää materiaalia muutenkin paljon tunteita herättävästä aiheesta. Juuri tästä ennakoivasta ja epävarmasta tavasta uutisoida mediaa syytettiin jo pandemian alkuvaiheessa. Mutta medialla on omat paineensa uutisten nopeasta välittämisestä, jolloin tietoja ei ehdi aina tarkistaa tai odotella. Shokeeraavilla otsikoilla pyritään varmasti myös lisäämään lehtien myyntiä. Tämän ei mielestäni tulisi kuitenkaan tapahtua uutisten luotettavuuden kustannuksella.

Kolmas tapa tuottaa epävarmuutta ja hämmennystä yleisön keskuudessa liittyy ristiriitaisen tiedon julkaisemiseen. Tietoa on usein tarjolla monesta eri lähteestä ja sen sisältö saattaa vaihdella laidasta laitaan. Tieto saattaa myös tarkentua ja korjaantua ajan myötä esimerkiksi seuraavana päivänä julkaistujen oikaisujen tai myöhemmin julkaistun uuden tiedon välityksellä. Vastuu tietoon luottamisesta ja suhtautumisesta on lopulta kuitenkin tiedon vastaanottajalla eli lukijalla. Neljäs epävarmuutta herättävä tapa ovat ilmaukset, jotka korostavat ihmisen pienuutta ja mahdottomuutta estää tapahtumia, kuten pandemian

leviämistä. Näitä esiintyi aineistossa kaikkein vähiten ja ainoastaan sikainfluenssauutisoinnin ensimmäisen puolen vuoden aikana:

1. *ØSuomalaisia aletaan rokottaa sikainfluenssaa vastaan todennäköisesti lokakuun alussa.Ø(HS 11.9.2009)*
2. *ØAinakaan toistaiseksi ei ole olemassa sikainfluenssalta suojaavaa rokotusta. Vielä ei myöskään tiedetä, kuinka hyvin nykyiset tavalliset influenssarokotteet siltä mahdollisesti suojaavat.Ø(HS 26.4.2009)*
ØVielä ei ole selvää, moniko potilas kuolee tai miten herkästi tauti tarttuu ihmisestä ihmiseen.Ø(HS 30.4.2009)
3. *ØSikainfluenssa rokotteesta voi sairastua lievästi.Ø(HS 22.10.2009) ØOikaisu: Sikainfluenssarokotteesta ei voi saada sikainfluenssaa, kuten väitettiin otsikossa sivulla A5 torstaina 22. lokakuuta. Rokotteesta voi saada sivuvaikutuksena influenssan kaltaisia oireita, jotka ovat lievempiä kuin itse influenssa ja menevät nopeasti ohi.Ø(HS 23.10.2009)*
4. *ØWHO:n ja Yhdysvaltain tartuntatautiviraston asiantuntijoiden mukaan taudin leviämisen estäminen esimerkiksi matkustusrajoituksin voi olla mahdotonta.Ø(HS 26.4.2009)*

5.2.3. Joukkorokotukset alkavat ja paniikki yltyy

Sikainfluenssarokotuksista uutisointi kasvoi edelleen lokakuussa rokotusten lähestyessä. Lokakuun alun uutisartikkelit koskivat lähinnä rokotusten järjestämistä pääkaupunkiseudulla sekä ulkomaiden sikainfluenssatilannetta. Epidemian osoittautumista odotettua lievemmäksi käsiteltiin artikkelissa Laakson sikainfluenssaterveysaseman sulkemisesta (HS 19.10.2009). Uusia sävyjä uutisointi sai sen jälkeen, kun 22.10.2009 Helsingin Sanomat virheellisesti

uutisoi, että sikainfluenssarokotteesta voi saada lievän sikainfluenssan. Seuraavan päivän oikaisussa tarkennettiin, että rokotteesta voi tulla lieviä sivuoireita, kuten kuumetta ja päänsärkyä, mutta ei sikainfluenssaa. Tämän jälkeen uutisissa esiintyi kannanottoja sikainfluenssarokotusten puolesta ja niitä vastaan sekä hämmentyneitä kirjoituksia, joissa ei tiedetty, mitä oikein ajatella rokotuksista:

ØKattavat rokotukset ehkäisevät tehokkaasti vakavia sairastumisia.Ø(HS 23.10.2009)

ØΓHL: Sikainfluenssan rokote on turvallinen.Ø(HS 23.10.2009)

ØSikainfluenssan vastainen ilmapiiri yllätti terveystoimikomiteat. Jopa osa terveydenhoidon ammattilaisista pohtii, uskaltaako ottaa rokotusta, sillä huhujen mukaan rokotteella voi olla sivuvaikutuksia.Ø(HS 25.10.2009)

Lukijan kannalta ristiriitaista sikainfluenssarokotteista uutisoinnissa oli myös se, että Helsingin Sanomat kritisoi itse itseään kotimaasivun uutiskommentissa 25.10.2009 öHämmäntävä sikainfluenssaö sekä pääkirjoituksessa 6.11.2009 öSikainfluenssan tiedotus kangertelee pahastiö:

ØSikainfluenssan leviämisestä on esitetty tiedotusvälineissä ö myös HS:ssä ö useita arvioita. Niistä moni on mennyt kansalaisen näkökulmasta hämmäntävästi pieleen. Ihmetystä lisää se, että nyt epidemian alkaessa Helsinki pohtii influenssa-asetuksien sulkemista. Silti rokotus pitäisi ottaa. Voiko viranomaisten ohjeisiin luottaa, jos edellisetkin ennusteet ovat pettäneet?Ø(HS 25.10.2009)

ØAjantasaisen ja yksiselitteisen tiedon jakaminen kansalle epidemian uhatessa on vaikeaa, kun tietoa taudin etenemisestä ja vaikeusasteesta tulee kaiken aikaa lisää. Osasyyn saavat kantaa myös tiedotusvälineet, jotka ääriesimerkkejä esitellessään ja sairaita postiluukun kautta haastatellessaan lietsovat pelkoa.Ø(HS 6.11.2009)

Lokakuun lopussa uutiset kertoivat lähinnä sikainfluenssan leviämisestä Pohjois-Suomesta koko maahan (HS 23.10.2009) sekä taudin jylläämisestä varusmiesten joukossa (HS 24.10.2009). Sikainfluenssarokotuksia kohtaan vallinnut epäluulo hälveni väliaikaisesti

sikainfluenssan vaatiessa ensimmäisen kuolonuhrinsa Suomessa. Sikainfluenssaan kuoli 24.10.2009 Oulun yliopistollisessa sairaalassa 25-vuotias vaikeaa pitkäaikaissairautta potenut nainen (Helsingin Sanomat 2009b). Tämän ensimmäisen kuolemantapauksen jälkeen yleinen suhtautuminen rokotteeseen muuttui yllättäen myönteiseksi. Jonkin aikaa rokotteen turvallisuutta vielä kuitenkin vakuuteltiin, mutta pian uutisotsikkoihin ilmaantuivat kertomukset rokotteiden kysynnän kasvusta ja jopa kyselyt rokotteen saamisesta rokotusjonon ohi (30.11.2009).

Varsinainen rokotusryntäys käynnistyi sen jälkeen, kun Helsingin Sanomat 5.11.2009 uutisoi toisesta sikainfluenssaan kuolleesta suomalaisesta. Valtavan kohun aiheutti se, että tällä kertaa kuolonuhri oli perusterve 8-vuotias torniolaistytty, jonka äiti oli jo usean päivän ajan ollut yhteydessä terveyskeskukseen saamatta apua. Tämän nuoren terveen tytön kuolema oli rokotuskampanjalle ja medialle kuin lottovoitto, koska sen myötä ihmiset alkoivat vihdoinkin uskoa, että sikainfluenssa voi todella olla vaarallinen tauti kenelle tahansa. Uutinen sai myös monen mielen muuttumaan rokotusten suhteen ja media säilytti jo osittain menetetyt kasvonsa uhkaavien ennustusten toteutuessa.

Torniolaistytön kuoleman lisäksi uutisoinnin kohteena marraskuun alkupuolella olivat pyrkimykset nopeuttaa sikainfluenssarokotuksia (HS 2.11.2009) sekä taudin siirtyminen epidemian kiihdytysvaiheeseen. Kiihdytysvaihe on 364 viikkoa kestävä epidemian vaihe, jonka aikana potilaat vastaanotoilla lisääntyvät. Sitä seuraa yleensä epidemian huippuvaihe, joka kestää noin kuukauden ajan (HS 4.11.2009). Jo toukokuun lopulta asti pohjustettu sikainfluensspaniikki pääsi siis marraskuun alussa valloilleen kuolemantapausten ja epidemian kiihtymisen myötä. Paniikin syntyyn vaikuttivat lisäksi kertomukset sikainfluenssarokotuksia jonottamaan tulleista, tunteja ulkona värjötteleivistä ihmisistä (HS 6. ja 8.11.2009). Marraskuun alkupuolella huolta aiheuttivat myös uutiset sikainfluenssan leviämisen kiihtymisestä, rokotteiden loppumisesta ja epäilykset uusista sikainfluenssan kuolonuhreista (HS 10.11.2009).

Marraskuu oli sikainfluenssauutisoinnin kiireisintä aikaa. Uutisia niin sikainfluenssasta kuin sikainfluenssarokotteista julkaistiin lähes päivittäin ja parhaina päivinä useita. Uutisointi oli marraskuussa vilkkainta niin artikkelien lukumäärässä kuin pelon strategioiden esiintymistiheydessä mitattuna. Pelon strategioista kaikkia muita paitsi epävarmuuden

ilmauksia esiintyi keskimääräistä enemmän. Tämä johtunee siitä, että marraskuussa pelkoa oli ilmassa yleisesti ottaen eniten epidemian kiihtyessä ja uusista kuolemantapauksista uutisoitaessa. Epidemian leviäminen koko maahan ja joukkorokotusten alkaminen puolestaan vähensivät tilanteen epävarmuutta.

Ahmedin pelon strategioista rauhoittavaa ja myönteistä puhetyyliä esiintyi marraskuussa selvästi muita kuukausia enemmän. Ahmed kuvaa tämän pelon strategiansa tarkoituksiksi kääntää myönteisellä kannustamisella ihmisten huomio pois tilanteen pelottavuudesta ja saada ihmiset toimimaan halutulla tavalla. Tässä apuna on käytetty muun muassa ihmisläheisiä ilmauksia sekä tilanteesta ja käytännön toimista, kuten rokotusaikatauluista, informoimista. Olen sijoittanut tämän pelon strategian alle esimerkiksi uutisoinnissa esiintyvät kansalaisille tarkoitetut kiellot ja kehotukset, kuten ohjeet lasten terveydentilan seuraamiseen ja taudin tunnistamiseen huolestuneille vanhemmille:

THL:n tutkimusprofessori Petri Ruutu rauhoittelee pienten lasten vanhempia. Hän muistuttaa taudin aiheuttamien kuolemien olevan harvinaisia. Ruutu kehottaa vanhempia tutustumaan ennalta taudin kulkuun. (HS 5.11.2009)

Kun lapsen on saanut nukkumaan ja alkaa miettiä, uskaltaako itse mennä nukkumaan, voi laskea hengitystiheyden. Myös lapsen pulssin kohoamista voi seurata. Salo mukaan lääkäriin menoa voi harkita, jos lapsi saa influenssan oireita ja kuume nousee lähelle 40 astetta hyvin nopeasti, esimerkiksi parissa tunnissa. Mitään hätää tällöin ei kuitenkaan välttämättä ole, koska kuumeen nopea nousu on influenssan tyypillinen oire. (HS 7.11.2009)

Keskustelu sikainfluenssarokotteiden turvallisuudesta jatkui niin yleisön kuin mediankin parissa vilkkaana koko marraskuun ajan. Epidemian levitessä kiihtyvällä vauhdilla ja rokotusten saapuessa vihdoinkin maahan rokotusintoa pyrittiin pitämään yllä rokotusten hyötyjä ja turvallisuutta vakuutellen. Marraskuussa rokotusinnostus pysyikin suhteellisen korkealla. Huomio pyrittiin selvästi kiinnittämään rokotteen hyötyihin ja mitään syytä rokotuksista kieltäytymiseen ei tuotu julki ainakaan virallisista lähteistä:

ØSikainfluenssan mahdollinen voimistuminen riippuu siitä, pystyykö virus muuntumaan. Toistaiseksi *virus on osoittautunut yllättävän vakaaksi*, Maailman terveysjärjestö totesi torstaina. Jos virus ei muunnu, nyt annettava *sikainfluenssarokote antaa Eskolan mukaan sitä vastaan hyvän, jopa vuosikymmenien mittaisen suojan.*Ø(HS 14.11.2009)

ØRokotteesta ei Kuusen mukaan ole haittaa, vaikka taudin olisi jo sairastanut.Ø(HS 5.11.2009)

ØRokoteannoksia on jaettu Suomeen noin 500 000. Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi, että *rokotusten avulla on saatu estettyä jo noin 50 000 sikainfluenssatartuntaa.* öSeuraavilla viikoilla rokotetta on odotettu saapuvaksi noin 200 000 annosta viikoittainö, Risikko sanoo.Ø(HS 6.11.2009)

ØVain osalle sikainfluenssarokotteen saaneista tulee siitä oireita, kerrotaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta THL:stä. Sen mukaan 10620 prosenttia rokotetuista saa flunssan kaltaisia oireita. *Oireet ovat kuitenkin lievempiä kuin itse sikainfluenssa ja menevät ohi nopeammin.* THL muistuttaa, että oireet tai niiden puuttuminen eivät kerro rokotteen antamasta suojasta. *Rokote antaa suojan 90 prosentille sen saajista.*Ø(HS 15.11.2009)

Sikainfluenssapaniikki ja rokotusinto lisääntyivät entisestään Helsingin Sanomien tiedottaessa 10. ja 12.11.2009 uusista sikainfluenssan uhreista. Samoihin aikoihin uutisotsikoihin nousivat kertomukset täystyöllistetyistä terveydenhuoltohenkilöstöstä (HS 11.11.2009) sekä rokotteiden loppumisesta monilta paikkakunnilta (HS 10.11.2009). Myös käytännön neuvoja välitettiin uutisten muodossa rokotuksiin tuleville kansalaisille. Esimerkiksi lapsiperheitä neuvottiin jättämään lastenvaunut rokotusten ajaksi kotiin (HS 16.11.2009). Marraskuun lopun uutisotsikoissa rokotuspulan kerrottiin yhä jatkuvan (HS 25.11.2009) ja sikainfluenssarokotusten järjestelyjä arvosteltiin rajusti. Myös epidemian laajenemisesta uutisoitiin edelleen, vaikka taudin pikaista laantumistakin uskallettiin ennustaa (HS 27.11.2009). Kriittistä sävyä saivat varsinkin keskustelut tapahtumien perumisesta sikainfluenssan vuoksi sekä mahdollisesta rokotusjärjestyksestä poikkeamisesta muun muassa valtiojohton kohdalla (HS 13.11.2009).

Marraskuun loppupuolella Helsingin Sanomat uutisoi sikainfluenssan saavuttavan huippunsa Etelä-Suomessa. Huippuvaiheen arvioitiin kestävän noin kuukauden verran, jonka jälkeen epidemian ennustettiin alkavan laantua. Rokotteeseen liitettyjä käsityksiä mitä erilaisimmista sivuoireista jouduttiin edelleen korjaamaan. Esimerkiksi Keravalla yhdistettiin virheellisesti juuri rokotettujen lasten vatsatautiepidemian oireet sikainfluenssarokotteeseen. (HS 19.11.2009.) Vähitellen epidemian saavutettua huippunsa alettiin myös puhua jo sikainfluenssan toisesta aallosta, jonka ennustettiin saapuvan Suomeen samaan aikaan vuoden kuluttua (HS 27.11.2009). Tämän perusteella sikainfluenssarokotteiden ottamiseen kannustettiin edelleen, vaikka taudin leviäminen alkoi tältä syksyltä kääntyä laskuun.

5.2.4. Pandemia hiipuu ja rokotusinto lopahtaa

Joulukuussa sikainfluenssasta ja -rokotuksista uutisoinnin määrä kääntyi selvään laskuun ja samalla epidemian hiipuminen jatkui. Kun rokotusvuoroon marras-joulukuun vaihteessa tulivat alle 24-vuotiaat nuoret, uutisoitiin mediassa yllättäen lähes täydestä rokotusinnon lopahtamisesta (HS 9.12.2009). Nuorten rokotukset osuivat myös huonoon ajankohtaan eli joululomalle, jolloin suuri osa opiskelijoista oli joulun vietossa poissa rokotuspaikkakunnaltaan. Joulukuun uutisotsikoihin nousivat myös uutiset sikainfluenssa-asemien lopettamisesta (HS 10. ja 12.12.2009) ja sikainfluenssarokotteiden palauttamisesta valmistajille (HS 18.12.2009). Toisaalta uutisissa kerrottiin esimerkiksi tutkimuksesta, jonka mukaan lapset tarvitsisivat mahdollisesti vielä toisen sikainfluenssarokotteen (HS 17.12.2009). Myös rokotteen turvallisuutta ja hyötyjä painotettiin THL:n toimesta edelleen (HS 18.12.2009).

Tammikuussa vuoroon tulivat yli 24-vuotiaiden työikäisten rokotukset ja sikainfluenssauutiset koskivat lähinnä rokotusten aikatauluja eri osissa maata. Sikainfluenssaepidemian toisen aallon väläyteltiin saapuvan maahan parhaassa tai pahimmassa tapauksessa jo ennen kevättä (HS 15.1.2010). Myös sikainfluenssaepidemiasta selviytymisen jälkipuinti aloitettiin. Monia eri tahoja oli helppo syyttää ylilyönneistä, kun epidemia oli osoittautunut pelättyä

lievemmäksi. Esimerkiksi WHO:ta arvosteltiin päätöksestä julistaa sikainfluenssa kesäkuussa pandemiaksi. Toimenpidettä pidettiin turhan kovana ottaen huomioon taudin lievyyden. Edellisen kerran tauti on julistettu pandemiaksi vuonna 1968 hongkongilaisen influenssan takia (Yle 2009b.) WHO:ta syytettiin myös lääketehtaiden tukemisesta pandemiajulistuksen kiirehdittäessä lääkkeiden ja rokotteiden hankintoja. (HS 26.1.2010.)

Kevättä kohden sikainfluenssasta ja -rokotuksista uutisointi väheni entisestään ja huhtikuussa 2010 Helsingin Sanomissa julkaistiin enää yksi sikainfluenssarokotukset mainitseva uutisartikkeli. Helmikuussa uutiset koskivat lähinnä sikainfluenssarokotusten jatkumista eri paikkakunnilla. Helmikuun alussa pohdittiin myös sitä, että sikainfluenssaepidemia saattoi syrjäyttää tavanomaisen kausi-influenssan syksyllä 2009 (HS 3.2.2010.) Maaliskuussa uutisoitiin rokotusten jatkumisen lisäksi muun muassa siitä, että vasta noin puolet suomalaisista oli saanut sikainfluenssarokotteen. Ihmisiä kehoitettiin edelleen ottamaan rokote, vaikka epidemia olikin käytännössä ohi. Rokotteen ottamista perusteltiin sikainfluenssan toisen aallon tulemisella Suomeen, jonka sanottiin uhkaavan, mikäli rokotteiden ottamisen suosio ei nykyisestä kasva. Terveysten ja hyvinvoinninlaitoksen sekä sosiaali- ja terveysministeriön mukaan vasta kahden kolmasosan väestöstä saatua rokote uudelta epidemialta voitaisiin välttyä. (HS 11.3.2010.)

Aineistoni viimeisessä artikkelissa 3.4.2010, vajaa vuosi sikainfluenssan leviämisen alkamisesta, Helsingin Sanomat kertoo sikainfluenssan yhä jylläävän maailmalla. Tautia esiintyy erityisesti Aasiassa ja Afrikassa, vaikka Suomesta tauti on toistaiseksi hävinnyt. Australiassa influenssakausi on vasta alkamaisillaan ja eteläiselle pallonpuoliskolle matkaa suunnittelevia kehoitetaan ottamaan sikainfluenssarokote ennen matkalle lähtöä. Myös muita suomalaisia kannustetaan yhä ottamaan rokote, jotta virukselle jäisi mahdollisimman vähän tilaa levitä, vaikka epidemia olikin osoittautunut pelättyä lievemmäksi. Rokotteeseen liitettyjä epäluuloja pyritään lievittämään toteamalla, että rokotteiden haittavaikutukset ovat samaa luokkaa kuin muissa rokotteissa. (HS 3.4.2010.)

Tämänkin jälkeen sikainfluenssasta ja -rokotuksista on uutisoitu Helsingin Sanomissa ja muissa medioissa suhteellisen säännöllisin väliajoin, mutta selvästi harvemmin kuin ensimmäisen vuoden aikana taudin ilmaantumisen jälkeen. Vuosien 2010 ja 2011 aikana keskustelua medioissa herättivät erityisesti narkolepsiatapausten esille tulo ja mahdolliset

yhteydet sikainfluenssarokotuksiin. Vuoden 2012 puolella Pandemrix-sikainfluenssarokotteiden ja narkolepsian yhteys varmistettiin julkisesti ja valtio lupasi korvata hoito- ja lääkekustannukset sekä tulevaisuudessa myös mahdolliset ansionmenetykset 78 tautiin sairastuneelle lapselle ja nuorelle (Helsingin Sanomat 2012).

5.3. Sanamuodot ó yleisin pelon strategia

Kaikkein yleisin aineistossani esiintyvä pelon strategia ovat uutisjutuissa käytetyt sanamuodot. Näitä kielellisiä pelon luomisen keinoja esiintyy runsaasti, koska uutisten kielenkäyttö on usein hyvin värikästä. Myös pelon politiikka on riippuvainen kielen avulla luoduista tilanteen kuvauksista, koska ilman esimerkiksi uutisten luomaa kuvaa uhkaavasta tilanteesta, ei ihmisillä olisi juurikaan aihetta pelkoon (Stenvall 2007, 231). Uutisia analysoidessani tämä kategoria tuotti eniten työtä mutta myös tuloksia, koska hyvin suuri osa sanoista saattoi omalta osaltaan olla mukana luomassa pelkoa yleisön keskuuteen. Kokosin tähän kategoriaan kaikki muiden pelon strategioiden lisäksi ilmenneet pelkoa herättävät puhutavat, joiden yhteiseksi tekijäksi osoittautuivat pelkoa aiheuttavat sanamuodot.

Pelkoa aiheuttavan kielenkäytön ilmaisuja esiintyi suhteessa eniten marraskuun aikana, jolloin uutisointi oli muutenkin vilkkaimmillaan ja joukkorokotukset saatiin vihdoinkin alkamaan. Seuraavaksi eniten pelkoa aiheuttavaa kielenkäyttöä esiintyi aivan uutisoinnin alku- ja loppuvaiheissa. Yhdistin tämän viimeisen pelon strategian kahdeksasta alaluokasta, joita ovat tavallisuudesta poikkeavuus, tilanteen kuvaus ja pelkoa herättävät substantiivit, pakko, kielikuvat, pelkoon liittyvät sanat, vahvistussanat, pelkoa herättävät adjektiivit ja adverbit sekä ihmetys ja pelkoa herättävät verbit.

Ensimmäinen alaluokka koostuu tavallisuudesta poikkeavuuden ilmaisemisesta, jota esiintyi luonnollisesti eniten sikainfluenssauutisoinnin alkuvaiheessa sekä syksyllä epidemian levitessä koko Suomeen. Median välittäessä tietoa tavallisesta poikkeavasta tai aiemmin tuntemattomasta ilmiöstä, josta juuri kenelläkään ei ole varmaa tietoa, ei ole ihme, että kansan keskuudessa ilmenee epävarmuutta ja pelkoa tulevaisuuden suhteen. Epävarmuutta aiheuttaa erityisesti se, että päättäjät ja asiantuntijatkin myöntävät, että tilanne on heille uusi ja ettei

valmiita toimintamalleja ole olemassa. He tavallaan myöntävät olevansa yhtä tietämättömiä kuin kuka tahansa kansasta ja pelkoa tilanteessa aiheuttaa juuri se, että kansa on tottunut luottamaan valtiojohtoon ja asiantuntijoihin, jotka eivät kuitenkaan poikkeuksellisessa tilanteessa tiedä miten toimia. Toisaalta pelkoa kriisitilanteessa saattavat aiheuttaa valtiojohdon radikaalit toimenpiteet, kuten poikkeustilan julistaminen tai poikkeustilan kaltaiset toimet, joista on tullut yhä yleisempiä varsinkin keskitetyn valtiojohdon maissa (Whitehall 2008, 167). Pandemian aikaan karanteeneja ja matkustusrajoituksia toteutettiin myös demokraattisissa länsimaissa, mikä kertoo tilanteen poikkeuksellisuudesta:

ØH1N1 on *tavallisesta poikkeava* influenssa virus.Ø(HS 26.4.2009)

Ø*Poikkeuksellista on se, että tautiin kuolleista noin puolet on ollut nuoria ja terveitä eli heitä, joilla tavallisesti on varsin hyvä vastustuskyky. WHO totesikin torstaina, että suurimmassa riskiryhmässä ovat alle 25-vuotiaat.*Ø(HS 12.6.2009)

ØNorjassa on löytynyt *uusi sikainfluenssaviruksen mutaatio*, kertovat Norjan terveysviranomaiset. Se on *tavallista A(H1N1)-virusta sikäli hieman vaarallisempi*, että se iskee suoraan keuhkoihin. *Tavallinen virus* muhii ensin kurkussa ja ylemissä hengitysteissä.Ø(HS 21.11.2009)

Toista ja suurinta alaluokkaa edustavat pelkoa herättävät substantiivit, kuten tilanteen kuvaukset ja vertaukset. Näitä ilmauksia esiintyy lokaómarraskuussa huomattavasti muita kuukausia enemmän. Eniten käytettyjä ilmauksia ovat muun muassa puhe riskiryhmistä, tautitapauksista, tartunnoista, oireista, hengitysvaikeuksista, epidemiasta, pandemiasta, rokotusjonoista, tehohoidosta ja kuolonuhreista. Erityisesti sikainfluenssan aiheuttamista kuolemantapauksista uutisoiminen herättää ihmisissä pelkoa, koska kuolema koskettaa jokaista. Suomalaisten kuollessa tautiin ihmiset voivat kokea, että seuraavia uhreja ovat mahdollisesti he itse. Siten taudin vaarallisuus tulee heille konkreettisemmaksi:

ØMaailman terveysjärjestö WHO järjesti lauantaina Genevessä *häätökokouksen*, jossa se käsitteli sikainfluenssaa. WHO:n odotettiin julistavan maailmanlaajuisen julkisen terveyden *häätätilan*, jonka arveltiin voivan johtaa *rajojen sulkemisiin ja matkustusrajoituksiin.*Ø(HS 26.4.2009)

ØTaudin vuoksi Husissa oli tiistaina *tehohoidossa* kolme vaikeaa *keuhkokuumetta* sairastavaa ihmistä. He kuuluvat taudin *riskiryhmiin*.ø(4.11.2009)

ØUusia *kuolemantapauksia* ilmaantui maanantaina. THL kertoi kolmesta *kuolemantapauksesta*, joissa *vainajilla* oli todettu sikainfluenssa.ø(10.11.2009)

Kolmas kielenkäyttöön liittyvä alaluokka liittyy tilanteen pakottavuuden ilmaisuun. Vetoamalla pakkoon erityisesti valtion päättäjät voivat perustella toimiaan. Päättäjien toteamukset siitä, ettei valinta ollut heidän vaan pakon sanelema, saattaa aiheuttaa epävarmuutta ja pelkoa kansan keskuudessa. Eikä ihme, jos kansan valitsevat päättäjät, joiden tehtävä on pitää asiat hallinnassa, myöntävät, ettei heillä ole tilanteessa valinnanmahdollisuutta. Myös kansalle kohdistetuissa toimintaohjeissa näkyy tiettyjen toimien välttämättömyys taudin torjunnassa:

ØWHO:n hälytys näkyy nyt lähinnä Suomen tartuntatautiasetuksessa. Sitä muutettiin viime viikolla niin, että tautia hidastavia toimia voidaan jatkaa, vaikka pandemia on julistettu. Näin potilaita voidaan yhä eristää *pakollakin*, jotta tautia saadaan viivytettyä.ø(HS 12.6.2009)

ØTehohoitoa tarvitseva potilas *joutuu olemaan* respiraattorihoidossa eli hengityskoneessa noin kymmenen vuorokautta. Kokonaistilannetta pahentaa se, että mahdolliset lisäpaikat tehohoitoon *joudutaan ottamaan* mm. leikkauspotilailta. Tällöin leikkauksia *joudutaan siirtämään* jopa viikoilla.ø(HS 2.9.2009)

ØOlen itse johtanut hallituksen neuvottelua, jossa nimenomaan päätettiin, että teemme täsmällisen rokotusjärjestyksen, eikä *siitä saa poiketa*.ö Vanhanen sanoi STT:lle Tallinnassa.ø(HS 13.11.2009)

Kielenkäytön neljännen alaluokan muodostavat metaforat eli kielikuvat, joita esiintyy uutisartikkeleissa runsaasti. Metaforien tarkoituksena on herättää mielikuvia ja miellelyhtymiä, joiden avulla esimerkiksi elottomatkin asiat voidaan saada näyttämään toimijoilta. Metaforien käyttö värittää tekstiä ja niitä käytetään uutisoinnissa yllättävän paljon. Osuvimmat tai voimakkaimmat metaforat saattavat herättää lukijassa vahvojakin tunteita, kuten taudin näkeminen vihollisena tai taudin torjunnan rinnastaminen sotatilaan. Helsingin Sanomien

etusivun otsikon metafora vetoaa ainakin vanhempaan kotimaiseen väestöön verratessaan Suomessa jyllännyttä sikainfluenssaepidemiaa talvisotaan:

Ø Infektiotililääkäri näkee tilanteen *viivytystaisteluna*: epidemiaa pitää pystyä rajoittamaan tartunnan saaneita eristämällä ja muilla toimilla, kunnes rokote saadaan maahan.Ø(HS 7.6.2009)

Ø Jos *epidemian huippu iskee täydellä teholla*, tehohoidon puute aiheuttaa pahimmillaan satoja kuolemia lisää, joista vajaa kolmannes Husin alueella.Ø(HS 2.9.2009)

Ø Lääkäri toivoo rokotusjonoon *ö talvisodan henkeä*.Ø(HS 9.11.2009)

Viides pelkoa aiheuttava tapa käyttää kieltä liittyy pelkoon liittyvien sanojen käyttöön uutisteksteissä. Pelko on voimakkaimpia ihmisen kokemia tunteita ja sen suora ilmaiseminen uutisissa saa aikaan epävarmuutta ó varsinkin, jos pelon kokijana ovat asiantuntijat tai päättäjät. Pelkoa ilmaistiin uutisissa erityisesti aivan pandemian alussa sekä sen leviämistä odotellessa heinäkuussa. Myös marraskuussa joukkorokotusten alkaessa pelkoa ilmaistiin suoraan muita ajankohtia enemmän:

Ø Meksikossa jopa kymmeniä ihmisiä tappaneen ja yli tuhat sairastuttaneen sikainfluenssan *pelätään* leviävän maailmanlaajuiseksi epidemiaksi eli pandemiaksi.Ø(HS 26.4.2009)

Ø Rokotteen odotetaan valmistuvan syyskuussa. Influenssan *pelätään* alkavan levitä ennen sitä, kun koulut ja päiväkodit aukeavat elokuun puolivälissä.Ø(HS 14.7.2009)

Ø HIL *pelkää*, että hoitajat jättävät rokotteen ottamatta.Ø(23.10.2009)

Ø Espoossa ja Vantaalla *pelätään*, että sikainfluenssarokotuksia jakavat terveysasemat ovat maanantaina kaaoksessa, kun rokotuksia aletaan jakaa myös alle 65-vuotiaille riskiryhmiin kuuluville.Ø(HS 9.11.2009)

Kuudes tapa saada aikaan epävarmuutta yleisön keskuudessa on käyttää vahvistussanoja korostamaan tekstin merkitystä. Uutisoinnissa käytetään värikästä kieltä usein myös hieman liioittelevaan sävyyn, mikä saattaa olla yksi tekijä pelon ilmapiirin luomisessa. Vahvistussanojen käyttö on suhteellisen tasaista koko aineiston läpi ja se liittyy usein lukuihin, kuten arvioihin sairastuneiden ja kuolleiden määristä:

ØSuomalaiset terveysturvaviranomaiset käyvät parhaillaan *ankaraa* kilpajuoksua sikainfluenssaa levittävän H1N1-viruksen kanssa.Ø(HS 14.7.2009)

ØTämä oli *hyvin* surullinen ja järkyttävä tieto, ja esitän surun välittömästi lapsen omaisille. Tätä me emme halunneet nähdä, ja olemme tehneet *ihan* kaikkemme, ettei näin olisi käynyt, Risikko sanoi.Ø(HS 5.11.2009)

ØHänen (Timo Lukkarinen) mukaansa influenssapotilaita on viime viikkoina ollut huomattavasti enemmän kuin aiemmin tänä syksynä.Ø(HS 11.11.2009)

Seitsemännen alaluokan muodostaa pelkoa herättävien adjektiivien ja adverbien käyttö, jota esiintyy kielenkäytön luokista toiseksi eniten. Adjektiivit ja adverbit ovat tärkeässä asemassa uutisoinnin värittämisessä ja tekstin tunnelman luomisessa. Kun tapausten määrä leviää eksponentiaalisesti, sikainfluenssa tulee kertarysäyksellä tai tauti leviää ennätysnopeasti, säikähtäähän siinä helposti (HS 14. ja 18.7.2009). On myös pelottavaa lukea uutisia taudista, joka voi olla ärhäkkä, kohtalokas, vakava, hengenvaarallinen tai tappava (HS 13.5., 4.7., 23.7., 6.11., 27.11.2009 ja 25.1.2010.) päivästä ja kontekstista riippuen. Usein kiireessä ihmiset ehtivät lukea uutisista vain otsikot, mutta jo niiden myötä adjektiivit, kuten myös muut pelon strategiat, ehtivät saada aikaan epävarmoja tuntemuksia lukijassa:

ØFinnair ei huoli *sairaita* matkustajiaØ(HS 21.7.2009)

ØKattavat rokotukset ehkäisevät tehokkaasti *vakavia* sairastumisiaØ(HS 23.10.2009)

ØHämmentävä sikainfluenssaØ(HS 25.10.2009)

ØSikainfluenssa yleistyy Uudellamaalla *vauhdilla*Ø(HS 4.11.2009)

ØSikainfluenssan tiedotus kangertelee *pahasti* Ø(HS 6.11.2009)

Kielellisistä pelon luomisen keinoista Kyrölä pitää tärkeänä nimenomaan otsikointia. Usein asia pyritään esittämään otsikossa niin, että uhkaa korostava tulkinta tulee esille. (Kyrölä 2007, 59660). Aineistoni perusteella näyttää todellakin siltä, että uutisotsikoissa sikainfluenssan uhkaavia puolia tuodaan esille säästelemättä ja mikäli, kuten hyvin useassa tapauksessa, lukija ehtii lukea uutisista vain otsikot, hänelle jää helposti kuva tilanteen toivottomuudesta ja vakavuudesta.

Kahdeksanneksi ja viimeiseksi pelkoa aiheuttavan kielenkäytön ryhmäksi olen luokitellut epävarmuuden ilmapiiriä luovat verbi-ilmaisut, joita ovat esimerkiksi kuvaukset terveystoimintaisten ja päättäjien ihmettelystä sikainfluenssan saapuessa maahan ja levitessä läpi Suomen. Myös sikainfluenssan oireiden, sairaustapauksien ja kuolemien raportoinneissa käytetyt verbi-ilmaisut herättävät helposti huolta kansan keskuudessa. Erityisen paljon näitä raportointeja esiintyi vuoden 2009 lopulla lokakuusta alkaen, jolloin tauti alkoi levitä todenteolla ja vaati ensimmäiset kuolonuhrinsa:

ØRokotteen *sivuvaikutukset yllättivät* Övertorneån terveyskeskuksen henkilökunnan. Toiminnanjohtaja Elisabet Eero Övertorneån terveyskeskuksesta kertoi Ylelle, että *80 prosenttia rokotetuista sai sikainfluenssalle tyypillisiä oireita*, kuten kuumetta, päänsärkyä sekä lihas- ja kurkkukipua.Ø(HS 22.10.2009)

ØHelsingin Haartmanin sairaalassa *joka viides valittaa influenssan oireita*.Ø(HS 11.11.2009)

Ø45-vuotias riskiryhmiin kuulunut nainen *kävi vastaanotolla flunssaoireiden takia* viime viikolla. *Oireet helpottivat mutta palasivat ja pahenivat* keskiviikon ja torstain välisenä yönä. Torstaiamuna nainen *otti yhteyttä terveysasemalle*, jonne hänet kehoitettiin tulemaan hoitoon. Hän *kuoli matkalla*.Ø(HS 13.11.2009)

5.4. Uutisointi kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta ja kehitysmaiden kohtalo

Viimeinen pelon strategiaksi luokittelemani pelon luomisen keino liittyy kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta uutisointiin, jota harjoitettiin eniten nimenomaan pandemian alkuvaiheessa, jolloin tauti ei ollut vielä levinnyt Suomeen. Sikainfluenssa-aallon saavutettua Suomen syys-kesällä 2009 uutisointi muiden maiden tilanteesta jatkui hiljaisempana ja se keskittyi lähinnä Suomen tilanteen vertailuun muiden maiden tautitilanteeseen. Aineiston analyysillä erotin kolme tapaa, joiden avulla kansainvälisen sikainfluenssatilanteen uutisoinnissa saatiin aikaan pelon ilmapiiriä suomalaisten keskuudessa. Ensimmäiseksi uutisoinnissa tuotiin esiin pandemian aiheuttamaa kansainvälistä huolta eri maiden johtajien ja terveysviranomaisten toteamuksina muun muassa sikainfluenssatilanteesta, viruslääkityksistä tai rokotuksista. Toiseksi kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta uutisoitiin kertomalla yksinkertaisesti muiden maiden pandemiaan liittyvistä tapahtumista, kuten tautiin sairastuneiden tai kuolleiden määristä. Kolmas tapa tuoda esiin kansainvälisen tautitilanteen vakavuutta oli uutisoida muiden maiden usein ylilyöivistäkin toimenpiteistä sikainfluenssan leviämisen torjunnassa. Suomen viranomaisten toimet olivat suhteellisen maltillisia, jos vertaa pandemiaan reagointiin maailmalla:

1. *Hongkongin viranomaiset* ilmoittivat perjantaina, että maasta on löytynyt Tamiflu-viruslääkkeelle vastustuskykyinen tartunta. Yksittäisistä vastustuskykyisistä tartunnoista ovat ilmoittaneet myös *Tanska ja Japani*. Suomella on varastossa yli miljoona kuuria Tamifluta. Jos tauti muuttuu Tamiflu-resistentiksi, hoitomahdollisuudet huononevat oleellisesti, Valtion sanoo. (HS 4.7.2009)
2. *Norja on kärsinyt Pohjoismaista pahiten sikainfluenssasta*. Kuolleita on 23, joista 21 kuului riskiryhmään. *Ruotsissa kuolleita on 19. Tanska sai keskiviikkona ensimmäiset uhrinsa*. Kuolleet ovat miehiä, toinen 30-vuotias, toinen kuusissakymmenissä. Molemmat kuuluvat sikainfluenssan riskiryhmään. (HS 21.11.2009)
3. *Maailmalla varauduttiin viruksen leviämiseen eri tavoin. Yhdysvallat, EU ja useat muut maat* kehottivat välttämään matkustamista Meksikoon. *Ranska*

sanoi aikovansa pyytää EU:ta lopettamaan kaikki lennot Meksikoon. *Britanniassa* suljettiin tiistaina koulu, kun 12-vuotiaalla todettiin virus. Pääministeri Gordon Brown sanoi terveystieteiden tilaavan lisää lääkitystä ja useita miljoonia hengityssuojaimia. Tauti on saanut aikaan myös paniikinomaisia reaktioita. *Egyptin hallitus* määräsi keskiviikkona, että kaikki siat on teurastettava, vaikka maassa ei ole toistaiseksi todettu yhtään sikainfluenssatapausta. *Keskiafrikkalainen Gabon* oli viimeisin valtio, joka kielsi sianlihan tuonnin. Virus ei leviä sianlihaa syömällä. (HS 30.4.2009)

Useat valtioiden reaktioista vaikuttavat sekä näin jälkeensä ajateltuna, että itse tapahtumahetkellä yliampuvalta ja väistämättä mieleeni nousee kysymyksiä siitä, mitä valtioiden johtajat ovat oikein ajatelleet määräyksiä jaellessaan. Varmasti uuden uhkaavalta vaikuttavan pandemian levitessä moni valtio sortuu helposti hätävarjelunliioitteluun omien kansalaistensa terveyden turvaamisessa. Taustalla saattaa kuitenkin vaikuttaa myös monia muita motiiveja, kuten pyrkimys vallan lujittamiseen poikkeustilajärjestelyjen ja siten pelon politiikan avulla. Jo näkyvien turvajärjestelyjen, kuten hygieniakampanjoiden tai lentoasemien terveystarkastusten ja lämpömittarien, lisääminen oli omiaan luomaan pelon ilmapiiriä (Koskela 2009). Egyptin määräys tappaa kaikki maan siat näytti olevan sekä hätävarjelunliioittelua mutta myös yksi keino lujittaa muslimivaltaa lopettamalla vähemmistönä elävien koptikristittyjen tärkeän elinkeinon.

Poikkeustilasta näyttää tulleen maailmalla lähes vallitseva asiantila, kun katastrofit tuntuvat seuraavan toisiaan ja ainakin valtiojohtajien mukaan on syytä olla varautunut pahimpaan (ks. esim. Whitehall 2008 ja Eräsaari 2002). Elämme niin kutsutussa riskiyhteiskunnassa, jossa tekniikan huiman kehityksen ja globalisaation seurauksena monet uhat ovat riistäytyneet hallinnastamme. Tämä näkyy muun muassa valtioiden jatkuvana varautumisena erilaisiin uhkiin (Beck 1992 [1986].) Valtiojohto voikin käytännössä siirtää valtaa itselleen pitämällä yllä poikkeustilaa uhkien torjumiseksi ja kansalaistensa terveyden suojelemiseksi. Toisaalta kansalaisten turvallisuudentunteen ylläpitäminen luo maahan vakautta. Kun kansalaiset eivät koe oloaan uhatuksi ja heidän voidessa luottaa muun muassa maansa terveydenhuoltojärjestelmään ja oikeuslaitokseen, heillä ei ole syytä nousta kapinaan valtiojohtoa vastaan (Niemelä 2000).

Kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta uutisoinnissa erityisesti huomiotani herättivät maininnat kehitysmaiden tautitilanteesta, joka nähtiin aika toivottamana ja samalla uhkana teollisuusmaille. Kehitysmaissa terveydenhuollon taso on köyhyydestä johtuen alhainen ja sen vuoksi niiden mahdollisuudet torjua pandemian leviämistä, esimerkiksi väestön rokottamisen avulla, ovat heikot. Myös tiiviiden ja epähygieenisten asuinolosuhteiden vuoksi kehitysmaat kärsisivät erityisen paljon vaarallisen pandemian levitessä. Harvardissa tehdyn tutkimuksen mukaan 96 prosenttia espanjantautia vastaavan pandemian aiheuttamista kuolemantapauksista sijoittuisi köyhiin tai keskituloisiin maihin. (Keskisuomalainen 2009.)

Tutkimusten valossa kehitysmaiden tilanteesta tulisi olla enemmänkin huolissaan pandemian levitessä maailmalla, mutta ainakin uutisaineistossani huoli oli suhteellisen vähäistä. Tähän liittyy valtioiden taipumus negatiiviseen biopolitiikkaan ja biopoliittiseen rasismiin, joissa valtiojohdon huolen kohteena on oman maan kansalaisten turvallisuus, minkä ulkopuolelle jäävät kaikki muut (ks. esim. Whitehall 2008, Ingram 2008, Foucault 2003). Länsimaat pitivätkin aluksi oman väestönsä rokottamista ensisijaisena, kunnes rokotushalukkuus väheni ja ylimääräisten rokotteiden lahjoittamista kehitysmaaille alettiin harkita useassa länsimaassa. Osa länsimaista oli myös tilannut kaksi rokotetta jokaista kansalaistaan kohti, mutta myöhemmin selvisi, että yksi rokote riitti antamaan tarvittavan suojan tautia vastaan, jolloin omaa väestöä hyödyttävämpänä nähtiin kehitysmaiden väestön rokottaminen toisen piikin sijaan.

Pelkoa saatetaan aiheuttaa länsimaissa nostamalla esiin ö kolonialistiseenkin sävyyn ö uhkakuvia kehitysmaiden tilanteen riistäytymisestä käsistä ja leviämisestä niiden kautta myös länsimaihin (Kyrölä 2007, 66). Tätä perustelua voidaan käyttää hyväksi muun muassa kehitysmaiden kontrolloimisen oikeuttamisessa, vaikka tilanne ei todellisuudessa olisikaan riistäytynyt käsistä sen pahemmin kuin länsimaissa. Riccin (2010) mukaan länsimailla ei kuitenkaan todellisuudessa riitä halua auttaa kehitysmaita rokotteiden hankinnassa tai kehittämisessä, koska se ei hyödytä länsimaiden taloutta tarpeeksi. Tautien leviämisen uhka kehitysmaiden välityksellä ei siten riitä motivoimaan länsimaita kehitysmaiden auttamiseen pandemian aikana. Helsingin Sanomissa kehitysmaiden tilanteeseen otettiin kantaa sikainfluenssauutisoinnin alkupuolella koskien kehitysmaiden heikkoa asemaa rokotekilvassa ja ylipäättään pandemian uhatessa. Myöhemmin uutisoinnissa tuli esiin muun muassa

sikainfluenssarokotteiden lahjoittaminen köyhille maille, jonka taka-ajatuksena oli nähtävissä myös pandemian leviämisen ehkäisy kehitysmaissa ja siten länsimaidenkin turvallisuuden parantaminen:

ØInfluenssauhkiin ei ole hänestä (virustutkija Albert Osterhaus) ylireagoitu, vaikka jotkin tahot arvostelevat länsimaiden intoa syyttää rahaa siihen esimerkiksi malarian sijasta. öNe eivät sulje toisiaan poisö, Osterhaus sanoo. öVaikka todennäköisyys sille, että tämä äityy pahaksi, olisikin vain viisi tai kymmenen prosenttia, siihen pitää varautua.ö í Mahdollinen *epidemia iskisi pahiten kehitysmaihiin*, hän sanoo. Moni länsimaa voisi sen sijaan selvitä taudista melko vähällä, etenkin jos rokote saadaan ajoissa valmiiksi. öMaailmassa on rikkaita ja *köyhiä maita*, eikä influenssaepidemia muuta sitä.ö(HS 16.5.2009)

Ø*Kehitysmaat ovat jääneet syrjään* kansainvälisessä rokotekilvassa. WHO:n johtaja Margaret Chan on arvostellut rikkaita länsimaita ensimmäisten rokote-erien kahmimisesta.ø(HS 31.7.2009)

ØJos rokotetta jää yli, sitä voitaisiin *lahjoittaa kehitysmaille* tai varastoida kausi-influenssa-aikoja varten. Sikainfluenssaviruksen odotetaan palaavan mahdollisesti samaan aikaan tavallisten influenssaepidemioiden kanssa. öKovasti toivomme, että ihmiset ottaisivat rokotteen, jotta siitä saisi suojan toista aaltoa vastaan.ö Saarinen sanoo.ø(HS 8.1.2010)

ØSikainfluenssa kiertää maailmaa ja palanee Suomeen syksyllä. Pian vuoden jyllännyt *pandemia pyörii nyt Aasiassa ja Afrikassa*.ø(HS 3.4.2010)

Aineistossani sikainfluenssasta ja -rokotuksista uutisointi alkoi ja päättyi uhkaavista tulevaisuuden tapahtumista ennustamiseen. Näiden välille mahtui monenlaista uutisointia, minkä lopputuloksena oli yleisen pelon ilmapiirin muodostuminen. Ihmisten keskuuteen levinnyt sikainfluenssapaniikki ilmeni muun muassa käsidesien, hengityssuojainten ja viruslääkkeiden hamstrauksena, rokotusryntäyksenä ja toisaalta myös rokotusten sivuvaikutusten pelosta johtuvana rokotusvastaisuutena. Median osuus pelon luomisessa kansan keskuuteen oli ilmeisen suuri, vaikkakin vaikeasti mitattavissa. Median osuuden

mittauksen sijaan tutkielmani keskittyikin tarkastelemaan sitä, millä tavalla media, ja tässä tapauksessa Helsingin Sanomat, osallistui pelon ilmapiirin luomiseen.

Tutkimusongelmani selvittämisen apuvälineeksi valitsin siis Ahmedin neljän pelon strategian mallin, jonka avulla olen pyrkinyt selvittämään, mitä keinoja media käytti sikainfluenssapandemian aikana hyväkseen saaden ihmiset pelon valtaan. Ahmedin pelon strategiat eivät kuitenkaan yksistään riittäneet aineistoni pelon luomisen keinojen kattavaan kuvaamiseen, joten muodostin aineiston perusteella viisi uutta pelon strategiaa. Nämä viisi uutta, aineistosta löytämäni pelon strategiaa ovat mielestäni tutkielmani tärkeimpiä löydöksiä, joista näkisin olevan hyötyä myös muussa pelon politiikkaan liittyvässä ja pelon luomisen keinoja hahmottavassa tutkimuksessa.

6. LOPPUPÄÄTELMÄT

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on ollut selvittää, *miten pelon politiikka näkyy suomalaisessa valtamediassa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa*. Tutkielmani tarkastelee pelon tuottamista Suomen suurimman sanomalehden Helsingin Sanomien sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa H1N1-pandemian aikana. Tutkielmani aineisto koostuu Helsingin Sanomien pääkirjoitussivuilla, kotimaan ja ulkomaan uutissivuilla sekä kaupunki- ja taloussivuilla aikavälillä 26.4.2009 ó 3.4.2010 julkaistuista H1N1-rokotuksia käsittelevistä uutisista. Aiheesta kiinnostuin syksyllä 2009, kun pandemiasta oli uutisoitu mediassa lähes päivittäin koko kesän ajan. Uutisoinnin määrän lisäksi huomioni herätti uutisoinnin pelottavia uhkakuvia luova tyyli, ja myös mediassa keskusteltiin uutisoinnin mahdollisista ylilyönneistä ja niiden seurauksista. Pelkoa herättävän sikainfluenssauutisoinnin seurauksena heti pandemian ensimmäisten viikkojen aikana apteekkien hyllyt tyhjenivät muun muassa käsideseistä, hengityssuojaimista ja viruslääkkeistä. Sikainfluenssapaniikki kärjistyi syksyllä rokotusryntäykseen sikainfluenssan saatua ensimmäiset suomalaiset kuolonuhrinsa.

Minua uutisoinnissa kiinnosti erityisesti se, miten tällainen pelon ilmapiiri oli saatu aikaan. Oliko pelon luominen tarkoituksellista ja mihin sillä kenties pyrittiin? Olisiko toisenlainen suhtautuminen ollut perusteltua tai edes mahdollista? H1N1-rokotuksiin liittyen minua kiinnosti muun muassa se, miksi Suomessakin nähtiin niin paljon vaivaa suhteellisen harmittoman taudin torjumiseksi joukkorokotusten järjestämisen ja rokotusten ottamiseen kannustamisen muodossa. Miksi rokotteiden ottaminen nähtiin niin tärkeänä, vaikka vain vähän testattujen rokotteiden jakamiseen liittyi suuri terveysriski? Mieleni oli täynnä kysymyksiä, joihin kaikkiin en ole löytänyt yksiselitteistä vastausta aineistostani, mutta olen pyrkinyt pohtimaan mahdollisia sikainfluenssapaniikin syntyyn vaikuttaneita taustatekijöitä aineistoa laajemminkin. Tässä tutkielmassani olen kuitenkin pyrkinyt vastaamaan asettamaani tutkimusongelmaan mahdollisimman tarkasti ja olen tyytyväinen muun muassa aineistonanalyysin tulosten pohjalta hahmottelemaani uuteen teoriaan, joka täydentää jo olemassa olevaa pelon tuottamistapoja selittävää Ahmedin (2004) neljän pelon strategian mallia.

Ahmedin pelon strategiat olisivat jääneet yksistään kovin kapea-alaiseksi tulkintamalliksi näin suuren aineiston käsittelyssä, joten laajensin teoriaa aineistoni avulla. En usko kuitenkaan tämän laajennetun pelon strategioiden teorian selittävän vieläkään tyhjentävästi pelon ilmapiirin muotoutumista tekstin välityksellä. Se antaa kuitenkin suuntaa siitä, millä seikoilla on voinut olla vaikutusta sikainfluenssapaniikin syntyyn. Näiden seikkojen tiedostaminen auttaa suhtautumaan mediaan yhä kriittisemmin vastaavissa tilanteissa. Myös median sekä mediassa esiintyvien poliitikkojen ja asiantuntijoiden olisi hyvä tiedostaa ilmaisujensa vaikutukset sekä harrastaa samalla pientä itsekritiikkiä tulevan varalle. Vaikka osa uutisoinnin pelkoa herättävästä kielenkäytöstä näyttäisi olevan joko tiedostamatonta tai ilman mitään tarkoituseriä, jää jäljelle kuitenkin se tiedostetusti pelkoa herättävä osa uutisointia, jonka avulla media ja siinä esiintyvät päättäjät harjoittavat pelon politiikkaa. Eikä sitäkään vaihtoehtoa tule sulkea pois, ettei pelon politiikkaa voisi harjoittaa myös tiedostamatta. Oli pelon strategioiden käyttö sitten miten tiedostettua tai tiedostamatonta tahansa, vaikutukset kansan keskuudessa olivat kuitenkin samat ó ne saivat aikaan pelkoa.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys pohjautuu kriittisyyttä korostavaan poststrukturalistiseen tutkimusperinteeseen ja todellisuuden kielellistä rakentumista korostavaan sosiaaliseen konstruktivismiin. Olen tulkinnut sikainfluenssarokotusten edustavan Foucaultin muodostamaa käsitystä biopolitiikasta eli elämän hallinnasta ruumiin kontrollin avulla. Tutkielmani tarkempi teoreettinen viitekehys muodostuu biopolitiikan alakäsitteeksi määrittelemästäni pelon politiikasta, jonka tavoitteena on hallita ihmisiä pelolla. Teoreettisen viitekehysesni tärkeimpiä käsitteitä ovat pelko, pelon politiikka, biopolitiikka, biovalta ja turvallisuus sekä turvattomuus.

Olen tulkinnut sikainfluenssarokotukset keinoksi harjoittaa biopolitiikkaa ja sikainfluenssarokotuksista uutisoinnin puolestaan pelon politiikan toteuttamistavaksi. Sikainfluenssapandemian aikana pelon politiikan tavoitteena voitiin nähdä ihmisten rokotteen ottamiseen kannustaminen. Ruumiiden kontrollointi rokotuskampanjan välityksellä ja ihmisten motivointi ottamaan rokote olivat biopolitiikan harjoittamista käytännössä, jossa pelon politiikalla oli tärkeä rooli erityisesti median välityksellä. Media ja siinä esiintyvät poliittiset johtajat ja asiantuntijat käyttivät sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa pelon politiikkaa hyväkseen. Valtiojohto ja terveysviranomaiset harjoittivat puolestaan

biopolitiikkaa päättämällä rokottaa koko kansan sikainfluenssaa vastaan. Joka tapauksessa sikainfluenssautisoinnin aikaan yleisön keskuudessa syntyi sikainfluenssapaniikki, jonka syntyyn taudista aktiivisesti tiedottava uutisointi oli olennaiselta osaltaan vaikuttamassa.

Tutkielmani teoreettiseen viitekehykseen liittyy biopolitiikan ja pelon politiikan ohella myös mediatutkimuksen alaan liittyviä pohdintoja median roolista. Media on viimeisten vuosikymmenten aikana ottanut yhä enemmän valtaa itselleen ja edistänyt myyntiään muun muassa pelkoa tuottavaa materiaalia julkaisemalla. Medialla on kiistattomasti tärkeä rooli maailman tapahtumista informoinnissa ja siten myös suuri vaikutus siihen, miten ihmiset nämä tapahtumat kokevat. Media on siis tärkeä toimija yleisen ilmapiirin luojana, mutta myös osana kansainvälistä poliittista ja taloudellista toimintakenttää. Kansainvälisten suhteiden tapahtumat ja koko maailmaa käsittävät katastrofit, kuten pandemiat, tulevat esiin ja määritellyiksi nimenomaan mediassa. Suomalaista valtamediaa edustava Helsingin Sanomat määritteli vuoden 2009 sikainfluenssapandemian koko kansaa ja siten myös valtiota uhkaavaksi taudiksi, jonka torjumiseksi niin valtiojohton kuin kansan oli tehtävä parhaansa. Sikainfluenssarokotukset näyttäytyivät uutisoinnissa pelastajan roolissa ja niiden saapumista maahan odotettiin niin hartaasti, että rokotusten alkamisen, ja varsinkin ensimmäisistä kuolonuhreista tiedottamisen, seurauksena sadat ihmiset useilla eri paikkakunnilla jonottivat rokotteiden saamista ulkona pakkasessa.

Helsingin Sanomien vakava suhtautuminen sikainfluenssaan ja rokotusten ottamisen välttämättömyyteen oli osaltaan vaikuttamassa sikainfluenssapaniikin syntyyn. Siihen ei vaikuttanut se, että myöhemmin tauti todettiin odotettua lievemmäksi ja rokotusten huomattiin aiheuttavan sivuoireina muun muassa narkolepsian puhkeamisen. Miksi Helsingin Sanomien uutisointi sitten oli luomassa pelon ilmapiiriä kansan keskuuteen? Medialla on tapana välittää tietoa sitä mukaa kuin sitä on saatavilla ja toisaalta se julkaisee ennustuksia uhkaavista tulevaisuuden tapahtumista, mikä voidaan tulkita pelon politiikan harjoittamiseksi. Median ohella myös monet itsevaltaiset hallitsijat ovat lisänneet valtaansa pelon politiikan avulla ja nykyään valtion ja talouselämän johtajat hyödyntävät taitavasti median tuomia mahdollisuuksia pelon politiikan toteuttamisessa. Pelon ilmapiirin luominen uutisoinnin välityksellä voidaan nähdä yhtenä keinona lisätä kansan riippuvuutta maan johtajista ja mediasta. Uhkaavassa tilanteessa, kuten pandemian levitessä, kansalaiset janoavat tietoa ja

ovat valmiita hyväksymään heidän toimintaansa rajoittaviakin toimia terveytensä ja turvallisuutensa turvaamiseksi. Suureksi osaksi taustalla vaikuttavat kuitenkin markkinatalouden voimat, kuten suurten lääkeyhtiöiden tarve lisätä lääkkeiden ja rokotteiden menekkiä. Pelkoa herättävä kohu-uutisointi tähtää usein myös yksinkertaisesti median myynnin edistämiseen.

Tutkielmani analyysimetodiksi valitsin aineistolähtöisen sisällönanalyysin, johon liittyy myös teoriaohjautuvan sisällönanalyysin sekä sisällön erittelyn piirteitä. Monipuolisen metodologian valitseminen auttoi minua selvittämään aineistostani yksityiskohtaisen vastauksen tutkimusongelmaani. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla pelkistin aineistoni ja luokittelin aineistosta löytämäni, pelkoa herättävät ilmaukset alaluokkiin, joita yhdistämällä sain selville aineistostani hahmottuvat pelon strategiat. Hyödynsin samalla myös sisällön erittelyn kvantitatiivista tutkimusotetta laskemalla kunkin artikkelin kohdalla jokaisen pelon strategian esiintymiskerrat, mikä mahdollisti eri pelon strategioiden esiintymistiheyksien vertailun eri aikoina. Pääasiassa aineistolähtöiseen ja sisällönanalyttiseen, uutta teoriaa muodostavaan tutkimukseeni teoriaohjautuvuuden näkökulmaa toivat pelon politiikan ja Ahmedin pelon strategioiden teoriat.

Aineistossani pelon politiikkaa on toteutettu muun muassa Ahmedin määrittelemien neljän pelon strategian avulla. Ahmedin pelon strategioita ovat öfaktatö, fetissiobjektit eli perustelemattomat faktat, huoli naisista ja lapsista sekä myönteinen ja rauhoitteleva puhetapa. Ahmedin pelon strategioiden -mallia on syytä tarkastella kriittisesti, koska se on vain yhden ihmisen suhteellisen suppea näkökulma pelon tuottamisen tapoihin. Omaan tutkielmaani Ahmedin neljä pelon strategiaa soveltuivat hyvin sellaisenaan, mutta ne kaipasivat auttamattomasti laajennusta rinnalleen. Koska halusin tutkielmani avulla selvittää, millä eri tavoilla sikainfluenssapandemian aikainen pelon ilmapiiri saatiin aikaan, täytyi huomioon ottaa kaikki Ahmedin teoriaan kuulumattomatkin pelon luomisen tavat. Tutkielmani tärkeimpänä löydöksenä hahmotinkin aineistostani Ahmedin pelon strategioiden lisäksi viisi muuta pelon politiikan ilmenemistapaa, joista muodostin uusia pelon strategioita Ahmedin strategioiden rinnalle. Nämä uudet pelon strategiat ovat ajallinen ulottuvuus, asiantuntijoiden käyttö lähteenä, epävarma ja ristiriitainen uutisointi, sanamuodot sekä kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta ja kehitysmaiden taudista selviytymisestä tiedottaminen.

Yhdessä nämä yhdeksän pelon strategiaa muodostavat vastauksen tutkielmani tutkimusongelmaan eli kysymykseen siitä, millä tavoin pelon politiikka ilmenee suomalaisessa valtamediassa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa. Aineistonanalyysini tulokset todistavat, että pelon politiikka ilmenee sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa nimenomaan näiden yhdeksän pelon strategian ja niihin sisältyvien pienempien pelkoa herättävien ilmausten välityksellä. Nämä yhdeksän pelon strategiaa eivät kerro kuitenkaan tyhjentävästi, miten sikainfluensspaniikki syntyi, koska tutkielmani perustuu vain yhden sanomalehden uutisaineiston analysointiin. Muilla erityyppisillä medioilla ja niiden uutisoinnissa käytetyillä pelon tuottamistavoilla sekä median ulkopuolisilla tekijöillä on ollut myös oma osuutensa pelon ilmapiirin muodostumisessa, mutta niihin ei tämän tutkielman puitteissa ole ollut mahdollista paneutua.

Olen esittänyt tutkielmani tulokset sikainfluenssarokotuksista uutisoinnin etenemisen mukaisesti aikajärjestyksessä. Sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa voidaan nähdä olevan neljä vaihetta, jotka kuvaavat ajanjakson ilmapiiriä ja uutisoinnin puheenaiheita. Nämä vaiheet ovat pandemian syntyminen ja sen leviämisen alkaminen, sikainfluenssan saapuminen ja rokotusten viipyminen, joukkorokotusten alkaminen ja paniikin yltyminen sekä pandemian hiipuminen ja rokotusinnon lopahtaminen. Ensimmäinen suhteellisen lyhyt uutisoinnin vaihe alkaa ensimmäisestä sikainfluenssauutisesta, joka kertoo uusien ja vakavien H1N1-tapausten leviämisestä Meksikossa huhtikuun lopulla 2009. Tämän vaiheen aikana tauti levisi nopeasti kaikkiin maanosiin ja pahimmillaan tautia verrattiin jopa vuosien 1918ó1919 tuhoisaan espanjantautiin. Katson tämän vaiheen olevan yksi tärkeimmistä syistä sikainfluensspaniikin syntyyn, koska sen aikana tiedot taudista olivat vähäisimmät ja arviot taudin vakavuudesta sekä tulevista tapahtumista kauhukuvia maalailevia. Pandemian alkuvaiheessa, eniten muihin ajanjaksoihin verrattuna, uuden taudin kuvailussa käytettyjä pelon strategioita olivat Ahmedin strategioista öfaktatö ja fetissit. Uusista pelon strategioista eniten hyödynnettiin puolestaan ajallisia ilmauksia sekä asiantuntijoiden kuulemista.

Ensimmäinen Ahmedin pelon strategioista perustuu tarkkojen numeroiden ja öfaktojenö käyttöön uhkakuvien konkretisoimisessa ja perustelemisessa. Tätä pelon strategiaa esiintyy aineistossani toiseksi eniten heti kielellisin ilmauksin luotavan pelon jälkeen. Faktojen ja numeroiden esiintymiseen näin runsain määrin aineistossani vaikuttaa niin uutisten tarkkaan

tietoon pyrkivä luonne kuin taudin leviämisen numerontarkka seuraaminen. Sikainfluenssapandemian levitessä maailmalla uutisissa julkaistiin lähes päivittäin tautiin sairastuneiden ja kuolleiden lukumääriä sekä arvioita tulevien uhrien määrästä. Näitä yhä kasvavia sikainfluenssan uhrien lukuja seurattaessa moni alkoi varmasti miettiä, milloin oma vuoro osuisi kohdalle. Kuten muidenkin pelon strategioiden ja uutisten kohdalla, voidaan myös tämän pelon strategian kohdalla todeta, että sanonta ötieto lisää tuskaaö pitää paikkansa. Mitä enemmän uutisten luvut todistavat tilanteen vakavuudesta, sitä enemmän ihmisillä on aihetta pelkoon.

Toinen Ahmedin pelon strategioista luo pelkoa käyttämällä uutisoinnissa apunaan fetissiobjekteja eli asiayhteydestään irrotettuja, taustoittamattomia ja perustelemattomia öfaktojaö. Fetissejä käytetään uutisoinnissa esimerkiksi, kun ilmaan heitetään liioittelevia arvioita taudin leviämisen nopeudesta tai tulevien uhrien määrästä. Sikainfluenssarokotuksiin puolestaan saatetaan yhdistää mitä erilaisimpia oireita, epäilyjä sivuvaikutuksista tai arvioita rokotusten avulla säästettyjen ihmishenkien määrästä. Fetissien erottaminen faktoista ei ole aivan yksinkertaista, ja itse päädyin analyysissäni laskemaan vain selvät tapaukset tähän kategoriaan kuuluviksi. Vaikka tämä pelon strategia onkin ó ehkä juuri sen tulkinnanvaraisuuden ja oman varovaisen tulkintatapani vuoksi ó vähiten käytetty aineistossani, on sillä kuitenkin tärkeä rooli hahmotettaessa pelon ilmapiirin muodostumista uutisoinnin välityksellä. Toimittajat eivät nykyisellään tehoyhteiskunnassa aina ehdi tarkistamaan kaikkia julkaistavia faktoja ja toisaalta kohun herättäminen on parhaita keinoja myynnin lisäämiseksi. Usein onkin varminta heittää hieman yläkanttiin meneviä ennusteita pelon aikaansaamiseksi, koska pelkäävät ihmiset etsivät aktiivisesti tietoa ja siten myös lehtien myynti lisääntyy.

Ensimmäinen uusi, aineistosta lähtöisin oleva ja toiseksi eniten käytetty pelon strategia sisältää median käyttämistä pelon luomisen keinoista useiden eri teoreetikkojen esiin tuoman ajallisen ulottuvuuden. Pandemian aikana pelon ilmapiiriä luotiin aineistossani muun muassa taudin torjumiseen käytettävän ajan vähyyttä korostamalla, aiempiin pandemioihin, vertaamalla sekä tulevaisuuden uhkaavista tapahtumista ennustamalla. Huolta kansan keskuudessa aiheuttivat myös sikainfluenssapandemiaan liittyvien tapahtumien ajankohtaisuus sekä pandemioihin varautumisen kuvaukset. Kaikki nämä ajalliseen

ulottuvuuteen liittyvät ja pelkoa herättävät ilmaiset luovat kuvan tilanteen vakavuudesta ja välittömien toimenpiteiden välttämättömyydestä. Tämän pelon strategian myötä tulee tunne siitä, että ihmishenkiä menetetään, jos ei toimiin taudin torjumiseksi ryhdytä mahdollisimman pian. Aineistoni antaa myös paikoitellen ymmärtää, että toimet taudin torjumiseksi olivat jo auttamattomasti liian myöhäisiä.

Toinen löytämistäni pelon strategioista muodostuu asiantuntijoiden runsaasta hyödyntämisestä kriisitilanteesta uutisoinnissa. Asiantuntijoiden kommenttien avulla ihmiset saivat ajankohtaista ja luotettavaa ó tai ainakin luotettavalta vaikuttavaa ó tietoa pandemiasta ja sen vaarallisuudesta, mikä oli omalta osaltaan vaikuttamassa pelon ilmapiirin syntymiseen. Aineistoni uutisten lähteinä käytettyjä asiantuntijatahoja olivat WHO, THL, terveydenhuoltohenkilöstö, tutkijat, poliitikot, valtion ja kaupunkien hallintoelimet, taloudellisen alan asiantuntijat ja yritysten sekä medioiden edustajat. Erityisesti WHO:n ja THL:n edustajat esiintyivät säännöllisesti mediassa niin sanottuina övirallisen tiedon lähteinä, joten näillä tahoilla oli myös eniten valtaa harjoittaa pelon politiikkaa median välityksellä. Niitä on tosin myös syytetty kiistanalaisista yhteyksistä lääketehdäisiin. Median sekä päättäjien ja asiantuntijoiden väliset suhteet ovat monimutkaisia ja monitulkintaisia ja pelon politiikka on vain yksi tapa tulkita uutisointia. Media voidaan nähdä toimivan taloudellisen ja poliittisen kentän päättäjien ja asiantuntijoiden tiedotuskanavana mutta myös aktiivisena tiedon valikoijana ja muokkaajana. Lopulta päädyinkin median ja yhteiskunnan tahojen suhdetta pohtiessani seuraavaan tulkintaan: sekä tiedostettua että tiedostamatonta pelon politiikkaa harjoittavat niin media, päättäjät kuin asiantuntijat median välityksellä.

Toinen uutisoinnin vaihe alkaa sikainfluenssatartuntojen saapumisesta Suomeen ja yksi sen käännekohdista oli sikainfluenssan julistaminen pandemiaksi kesäkuun puolella välissä, mikä sai ihmiset todella pelkäämään tätä uutta ja tuntematonta tautia. Tämän vaiheen aikana, kesällä ja alkusyksystä 2009, yleisimmät puheenaiheet käsittelivät taudin leviämistä ja yltymistä epidemiaksi sekä rokotusten saapumisen viipymistä. Myös kesälomien päättymistä odotettiin pelonsekaisin tuntein, koska koulujen alkamisen pelättiin kiihdyttävän taudin leviämistä. Pelon strategioista jakson aikana käytettiin paljon muun muassa naisista ja lapsista huolehtimista, koska kesän aikana keskusteltiin muun muassa rokotusjärjestyksestä, jossa naisilla ja lapsilla oli tärkeä asema. Myös epävarmoja ilmaisuja sisältävää pelon strategiaa

esiintyi kesällä muita ajanjaksoja useammin, koska tiedot sikainfluenssasta ja H1N1-rokotteista olivat tuolloin vielä hyvin epävarmoja.

Kolmas Ahmedin pelon strategia keskittää huomionsa median, päättäjien ja asiantuntijoiden huoleen naisista ja lapsista, mikä on vastaansanomaton perustelu tilanteen vakavuudelle ja omiaan luomaan pelon ilmapiiriä kansan keskuudessa. Vakavalta vaikuttavan taudin uhatessa koko kansaa vanhemmat pyrkivät suojelemaan lapsiaan ja miehet perheitään tekemällä kaikkensa taudin torjumiseksi. Myös H1N1-joukkorokotusten aikaan päättäjät perustelivat toimiaan huolella kansasta ja erityisesti juuri naisista ja lapsista. Aineistossani huoli raskaana olevista naisista ja pienistä lapsista tulee esiin erityisesti rokotusjärjestystä laadittaessa. Joukkorokotusten järjestyksen tavoitteeksi asetettiin mahdollisimman monien elinvuosien säästäminen, jolloin raskaana olevat naiset olivat listassa kärkipäässä, koska heidän rokottamisensa saattaisi säästää kerralla kahden ihmisen hengen. Aivan ensimmäiseksi rokotettiin kuitenkin suurimmaksi osaksi naisista koostuva terveydenhuoltohenkilöstö, joka oli korvaamattomassa asemassa erityisesti pandemian aikana. Muuten rokotukset etenivät ikäjärjestyksessä nuoremmista vanhempiin poikkeuksena riskiryhmiin kuuluvat, joilla oli muita suurempi riski sairastua tautiin ja kuolla taudin aiheuttamiin infektioihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.)

Kolmas aineistosta hahmottamani uusi pelon strategia koostuu epävarman ja ristiriitaisen tiedon julkaisemisesta. Tämä pelon strategia tuli esiin epävarmuuteen viittaavien sanojen käyttönä sekä eri uutisartikkeleissa esiintyvänä ristiriitaisina ja muuttuvina tietoina ja ennusteina. Uutisissa esiintyvien päättäjien ja asiantuntijoiden ollessa epätietoisia asioista ja tapahtumien kulusta sekä lausuesssa uutisissa jopa toistensa kanssa ristiriitaisia tietoja, tulee yleisöllekin helposti epävarma olo. Jos kansan luotettavina pitämät asiantuntijatkaan eivät osaa arvioida tilannetta yksiselitteisesti, kansan keskuuteen syntyy kuva siitä, ettei tilanne oikeastaan ole enää kenenkään hallinnassa. Epävarma ja ristiriitainen uutisointi murentaa siis kansan luottamusta mediaan, päättäjiin ja asiantuntijoihin ja luo siten pelkoa.

Kolmanteen uutisoinnin vaiheeseen sisältyvät joukkorokotusten alkaminen lokakuun lopulla, ensimmäisten suomalaisten sikainfluenssakuolemat marraskuun alussa sekä niiden myötä paniikin yltyminen. Sikainfluenssarokotusten saavuttua maahan ja joukkorokotusten alettua koettiin sikainfluensspaniikin huippu, kun sadat ihmiset ryntäsivät jonottamaan rokotuksia

ulos pakkaseen. Näin suurten massojen liikkeelle lähtö ei olisi luultavasti ollut mahdollista ilman median pelkoa herättävää uutisointia sikainfluenssasta ja rokotuksista. Syksyn 2009 aikana keskustelu sikainfluenssarokotteiden hyödyistä ja haitoista sekä rokotusjärjestyksestä oli vilkasta. Rokotusjärjestyttä laadittaessa valtioiden päättäjät joutuivat vastaamaan vaikeaan biopoliittiseen kysymykseen siitä, kenen elämä on eniten suojelemisen arvoista. Viranomaisia syytettiin jopa ikärasismista, kun rokotusjärjestyksen perustaksi määriteltiin mahdollisimman monien ikävuosien säästäminen, jolloin vanhuksset olivat rokotusjärjestyksessä viimeisinä.

Rokotusinto ehti kuitenkin romahtaa jo joulukuun lopulla 2009, kun rokotusvuoroon tulivat terveet alle 25-vuotiaat nuoret ja rokotteiden mahdolliset haittavaikutukset tulivat koko kansan tietoon. Huhut H1N1-rokotteiden sivuvaikutuksista purivat siinä määrin, että lopulta vain noin puolet suomalaisista otti rokotteen. Tämän sikainfluenssapaniikin huippujakson aikana pelon strategioista rauhoittavaa puhetapaa tarvittiin eniten ja sitä myös käytettiin muita jaksoja enemmän. Erityinen piirre uutisoinnissa oli se, että Helsingin Sanomat julkaisi rokotuksia eri näkökulmista esiin tuovia kirjoituksia sekä lehti myös kritisoi itse itseään virheellisiä tietoja sisältävistä ja siten turhaa paniikkia aiheuttavista uutisistaan.

Ahmedin neljäs pelon strategia ottaa tilanteeseen vakavan, mutta myönteisen ja rauhallisen lähestymistavan saadakseen ihmiset toimimaan halutulla tavalla. Hyvä esimerkki tästä on muun muassa ihmisten aktivoiminen sikainfluenssarokotteiden ottamiseen informoinnin, rauhoittelun ja lempeän kannustamisen avulla. Pandemian kaltaisessa poikkeustilanteessa viranomaisten rauhoittelut saattoivat saada aikaan kuitenkin jopa täysin vastakkaisen reaktion; kun viranomaiset ovat huolissaan, leviää huoli myös kansan keskuuteen. Median välityksellä tapahtuva rauhoittelu saa ihmisten turvallisuuden tunteen sijaan aikaan turvattomuutta, joka ilmenee muun muassa huolena omasta ja muiden terveydestä. Olen tulkinnut tämän pelon strategian johtavaan kahteen eri vaihtoehtoon: rauhoittelujen seurauksena ihmiset joko rauhoittuvat ja toimivat viranomaisten ohjeiden mukaan tai peloissaan rauhoitteluista noudattavat ohjeita. Pelon politiikan näkökulmasta tämä pelon strategia toimii erityisen hyvin, koska se johtaa muista huolehtivat ihmiset kummassakin tapauksessa toimimaan samalla tavalla eli noudattamaan ohjeita. Individualistisessa yhteiskunnassamme tämä strategia ei kuitenkaan toimi täysin koko kansan kohdalla, sillä moni on tottunut pitämään huolta vain itsestään.

Neljäs uutisoinnin vaihe käsittää käytännössä kevään 2010 sikainfluenssautiset, jotka sisältävät artikkeleja pandemian hiipumisesta ja rokotusinnon lopahtamisesta. Rokotusinnossa nähtiin vähenemisen merkkejä jo joulukuun puolen välin jälkeen, jolloin rokotusvuoroon tulivat nuoret ja opiskelijat. Tautitapausten määrä kääntyi myös selvään laskuun ja siihen mennessä oli jo selvää, että tauti oli odotettua lievempi. Myös syksyn aikana käyty keskustelu rokotuksen haitoista ja hyödyistä sai monet epäröimään rokotteen ottamista, vaikka viranomaiset koettivat vakuutella rokotteiden turvallisuutta. Huhut H1N1-rokotteen sivuvaikutuksista purivat siinä määrin, että lopulta vain noin puolet suomalaisista otti rokotteen. Aineistoni päättyy huhtikuulle 2010, jolloin rokotusten ottamisen tärkeyttä vakuuteltiin vielä uutisoinnilla sikainfluenssan toisen aallon tulemisesta Suomeen viimeistään seuraavana syksynä. Silloin ei ollut kuitenkaan aavistusta siitä, että rokotukset tultaisiin pian keskeyttämään narkolepsiatapausten vuoksi.

Olen tuonut kunkin pelon strategian esiin siinä uutisoinnin vaiheessa, jossa kyseistä strategiaa on esiintynyt erityisen paljon. Tulosten esittäminen aikajärjestyksessä tuo selkeyttä lineaarisesti etenevien uutisten käsittelyyn, mutta pelon strategioiden painotukset eivät ole aina niin selkeästi sijoitettavissa aikajanelle. Pelon strategioiden ajallisiin eroihin onkin syytä suhtautua varauksella, koska suurin osa pelon strategioista esiintyy suhteellisen tasaisesti läpi koko aineiston. Pieniä painotuseroja aineistossani on kuitenkin nähtävissä. Sisällön erittelyn avulla saamani tulokset antavat lähinnä suuntaa, kuinka runsaasti mitäkin pelon strategiaa milloinkin esiintyy. Määrällisiä tuloksia tärkeämpinä pidän laadullisen sisällönanalyysin tuloksia.

Kahta viimeistä pelon strategiaa, joita ovat sanamuodot ja kansainvälisestä sikainfluenssatilanteesta tiedottaminen, käsittelem omissa alaluvuissaan, koska ne eivät mielestäni liittyneet erityisemmin mihinkään uutisoinnin vaiheeseen. Molemmat olivat myös mielestäni niin merkittävässä roolissa pelon ilmapiirin luomisessa, että niitä oli syytä käsitellä erikseen. Kansainvälisestä tautitilanteesta uutisoitiin säännöllisesti ulkomaan uutissivulla ja kiinnitin erityisesti huomiota mainintoihin kehitysmaiden tilanteesta, koska niiden terveydenhuollon taso on huomattavasti alhaisempi eikä niillä ollut samanlaisia edellytyksiä torjua pandemiaa esimerkiksi rokotuksin. Globalisaation lisäksi pandemian nopean leviämisen yhtenä tekijänä pidettiin myös nimenomaan kehitysmaiden tilannetta ja länsimaiden

etulyöntiasemaa rokotehankinnoissa. Sanamuotoihin sisällytin kaiken muun kielen avulla tapahtuvan pelon luomisen ja siitä muodostuikin suurin pelon strategioista.

Neljäntenä ja eniten käytettynä pelon strategiana esiintyvät kielelliset pelon ilmapiiriä luovat ilmaisut, joita ovat käytännössä kaikki tilanteen vakavuudesta ja taudin vaarallisuudesta kertovat sanat ja ilmaisut. Aineistossani näitä edustavat muun muassa tavallisuudesta poikkeavuuden, pelon ja pakon ilmaisut, vahvistussanat sekä pelkoa herättävät substantiivit, verbit, adjektiivit ja kielikuvat. Koska tämä pelon strategia sisältää suurimman osan aineiston pelkoa herättävistä ilmaisuista, se menee osittain päällekkäin muiden pelon strategioiden kanssa. Sen sivuuttaminen olisi kuitenkin jättänyt olennaisen osan pelon ilmapiirin syntymiseen vaikuttaneista tekijöistä huomioimatta. Sanamuodot ovat tärkeässä roolissa siinä, minkälaisen kuvan maailman tapahtumista uutiset välittävät. Esimerkiksi uutisotsikoiden muotoilu oli suurelta osin vaikuttamassa siihen, minkälaisen yleiskuvan ihmiset sikainfluenssatilanteesta saivat. Useimmiten ihmiset ehtivät lukea päivän lehdestä vain otsikot ja ehkä mielenkiintoisimpien otsikoiden alle sijoittuvat uutiset. Siksi media panostaakin uutisotsikoihin, jotta ihmiset kiinnostuisivat ja jaksaisivat lukea itse artikkelit. Yhtenä uutisotsikoihin panostamisen syynä voidaan nähdä se yksinkertainen tosiasia, että shokeeraavat otsikot myyvät paremmin.

Viides ja viimeinen pelon strategia liittyy kansainvälisestä tautitilanteesta raportointiin. Erityisesti pandemian leviämisvaiheessa Suomessakin media seurasi tarkkaan muiden maiden tautitilanteen kehittymistä ja pandemiaan varautumista. Taudin rantautumista Suomeen odotettiin pelolla ja muiden maiden esimerkin pohjalta taudin saapumiseen yritettiin varautua parhaalla mahdollisella tavalla. Kansainvälisestä pandemiatilanteesta raportointi väheni ja loppui käytännössä kokonaan tautitilanteen rauhoituttua Suomessakin. Kehitysmaiden tilanteesta huolehdittiin kuitenkin jokseenkin tasaisesti läpi koko aineiston, vaikka länsimaiden ulkopuolisista maista kirjoitettiin uutisissa yleisesti vähemmän. Suomen tautitilannetta oli luonnollisesti helpompi verrata muiden länsimaiden tilanteeseen, mutta kehitysmaat nostettiin esiin yllättävän usein sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa. Taustalla oli nähtävissä pelko pandemian leviämisestä köyhien maiden alhaisen terveydenhoitojärjestelmän vuoksi myös länsimaihin. Huoli oman väestön terveydestä ja siten

kansantalouden menestyksestä voidaankin nähdä pelon politiikan harjoittamisen motiivina. Kehitysmaiden uhkaavasta tautitilanteesta uutisointi on puolestaan yksi tapa luoda pelkoa.

Aineistoa analysoidessani oli mielenkiintoista huomata, kuinka runsaasti kaikkia yhdeksää pelon strategiaa oli käytetty aineistossani ó oli se sitten tiedostettua tai tiedostamatonta. Näiden yhdeksän pelon strategian lisäksi pelkoa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa tuotti myös uutisissa ilmenevä näihin yhdeksään pelon strategiaan kuuluvien ilmausten runsas toisto. Onhan selvää, että joka päivä toistuvat uutiset koko maailmaa uhkaavasta ja tappavasta taudista saavat ihmiset vähitellen pelon valtaan. Myös jo edellä mainitut uutisoinnin perusteettomat ja uhkaavat ennusteet sekä viranomaisten tietojen epävarmuus ovat omiaan luoman pelon ilmapiiriä. Jos viranomaiset saisivat mahdollisimman pian oikeaa tietoa kansainvälisiltä tahoilta ja muiden maiden terveysviranomaisilta, mediallyllä ei olisi tällöin niin suurta sijaa kohujen synnyttämiselle.

Aineistoni analyysin tulosten perusteella näyttäisi siltä, että myös Suomessa viranomaisten toimia olisi syytä kehittää ja tietoisuutta pelon politiikan olemassa olosta tulisi nostaa sekä viranomaisten että kansan keskuudessa, jotta oikeaa tietoa taudista ja rokotuksista saataisiin mahdollisimman pian kansan tietoon ja turhan pelon luomiselta vältyttäisiin. Onhan kuitenkin selvää, että media tulee hyödyntämään kaikki saatavilla olevat tilaisuudet spekulatioihin ja viranomaisten toimien kritisoimiseen oman myyntinsä edistämiseksi. Valitettava tosiasia on myös se, että uuden pandemian syntyvaiheessa tiedot taudista ovat puutteelliset ja tarkentuvat vasta ajan myötä. Media-alalla puolestaan painotetaan yhä enemmän mahdollisimman nopeaa tiedonvälitystä, joka vaikuttaa myös uutisten laatuun ja luotettavuuteen aiheuttaen pelkoa muun muassa virheellisten tietojen ja arvioiden myötä.

Ahmedin neljä pelon strategiaa ja aineistoni pohjalta nousevat viisi uutta pelon strategiaa tarkempine sisältöineen kuvaavat mahdollisimman tarkasti pelon luomisen tapoja sikainfluenssarokotuksia koskevassa uutisoinnissa Helsingin Sanomissa. Tutkielmani ehdottomia vahvuuksia onkin juuri uuden teorian muodostaminen jo olemassa olevan teorian täydennykseksi, mikä auttane jatkossa pelon politiikan ilmenemisen tarkastelussa. Pidän kuitenkin mahdollisena, että joitain pelon ilmapiirin syntymiseen vaikuttaneita tekijöitä on jäänyt pitkälti tulkintoihin perustuvan analyysini ulkopuolelle. Uskon, että muiden tutkimuskohteiden ja aineistojen perusteella olisi mahdollista löytää vielä uusia pelon

strategioita ja myös jo olemassa olevia pelon strategioita olisi varmasti mahdollista luokitella uudelleen useallakin eri tavalla. Mielestäni kuitenkin tärkeimmät ja näkyvimvät pelon strategiat tulevat tutkimustuloksissani esille ja niiden luokittelu soveltuu parhaiten aineistoni pelontuottamistapojen esiin tuomiseen.

Pelon strategioiden lisäksi olen pyrkinyt pohtimaan myös niiden hyödyntämisen taustalla vaikuttavia motiiveja. Kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei kuitenkaan aineistoni perusteella voi tehdä, mutta uskoisin, että toisenlaisella aineistolla ja menetelmällä olisi mahdollista tarkastella syvällisemmin median, valtiojohdon ja talouselämän monimutkaisia kytköksiä pelon ilmapiirin luomisessa. Mielenkiintoista olisi myös jälkikäteen selvittää, oliko sikainfluenssapaniikin luominen sen aiheuttaman jälkipuinnin ja rokotuksista aiheutuneiden narkolepsiatapausten arvoinen. Tutkielmani jättää jälkeensä paljon mahdollisuuksia näkökulmaa laajentavalle jatkotutkimukselle sekä sikainfluenssarokotuksista että muista H1N1-pandemiaa koskevista aiheista. Tämän pro gradu -tutkielman puitteissa ja aineistossani esiintyvien pelon strategioiden avulla olen pyrkinyt keskittymään tutkimusongelmani ratkaisemiseen eli vastaamaan kysymykseen siitä, *miten pelon politiikka näkyy suomalaisessa valtamediassa sikainfluenssarokotuksista uutisoinnissa.*

LÄHTEET

Ackerman, R.W. (1975) . *The Social Challenge to Business*. Cambridge: HBS Press.

Ahmed, Sara (2003). Pelon politiikka. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.): *Erilaisuus*, 1896211. Tampere: Vastapaino.

Ahmed, Sara (2004). *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Arbour (2005). Vastamyrkkyä pelon politiikalle.

<http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=46073&contentlan=1&culture=fi-FI>
[katsottu 28.11.2011]

Beck, Ulrich (1992 [1986]). *Risk Society ó Towards a New Modernity*. Lontoo: Sage Publications.

Cadman, Louisa (2009). Life and Death Decisions in our Posthuman(ist) Times. *Antipode* (41):1. 1336158. Blackwell Publishing.

Campbell, Timothy (2008). Translatorø Introduction: Bíos, Immunity, Life ó The Thought of Roberto Esposito. Teoksessa Roberto Esposito: *Bíos ó Biopolitics and Philosophy*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Chang, Jimmy (2010). How U.S. Newspapers Frame the 2009 H1N1 Vaccine.
http://nature.berkeley.edu/classes/es196/projects/2010final/ChangJ_2010.pdf [katsottu 29.7.2011]

Doucet, Marc. & Miguel de Larringa (2008). *Sovereign Power and the Biopolitics of Human Security*. San Francisco.
http://www.allacademic.com//meta/p_mla_apa_research_citation/2/5/2/7/7/pages252779/p252779-1.php [katsottu 21.8.2009]

Duncan, Ben (2009). Rapid communications ó How the media reported the first days of the pandemic (H1N1) 2009: results of EU-wide media analysis. *Eurosurveillance* (14):30. 163. <http://www.eurosurveillance.org/images/dynamic/EE/V14N30/art19286.pdf> [katsottu 26.7.2011]

Eastwood Keith, David N. Durrheim, Alison Jones ja Michelle Butler (2010). Acceptance of pandemic (H1N1) 2009 influenza vaccination by the Australian public. 33636. *MJA* (192):1. https://www.mja.com.au/public/issues/192_01_040110/eas11124_fm.pdf [katsottu 26.7.2011]

Elbe, Stefan (2005). AIDS, Security, Biopolitics. *International Relations* (19):4. 4036419. SAGE Publications.

Elbe, Stefan (2006). Should HIV/AIDS Be Securitized? The Ethical Dilemmas of Linking HIV/AIDS and Security. *International Studies Quarterly* (50):1. 1196144.

Eräsaari, Risto (2002). *Kuinka turvaton on riittävän turvallinen?* Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Euroopan komissio (2007). Influenza research ó EU funded projects 200162007. Bryssel: Euroopan komissio.

Evengård, Birgitta (toim.) (1992). *Epidemiernas historia och framtid*. Natur och Kultur.

Falagas, Matthew E. ja Ismene J. Kiriaze (2006). Reaction to the threat of influenza pandemic: the mass media and the public. *Critical Care* (10):408. <http://www.biomedcentral.com/content/pdf/cc4910.pdf> [katsottu 29.7.2011]

Fidler, David P. (2010). Negotiating Equitable Access to Influenza Vaccines: Global Health Diplomacy and the Controversies Surrounding Avian Influenza H5N1 and Pandemic Influenza H1N1. *PLoS Medicine* (7):5. <http://www.plosmedicine.org/article/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pmed.1000247> [katsottu 3.8.2011]

Fisher Liu, Brooke ja Sora Kim (2011). How organizations framed the 2009 H1N1 pandemic via social and traditional media: Implications for U.S. health communicators. *Public Relations*

Review. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0363811111000397> [katsottu 26.7.2011]

Foucault, Michel (2008). The Birth of Biopolitics. Michel Senellart (toim.). *Lectures at the Collège de France 1978-1979*. Palgrave Macmillan.

Foucault, Michel (1979). *The History of Sexuality, Vol. 1: Introduction*. Harmondsworth: Penguin.

Foucault, Michel (2000). The Politics of Health in the Eighteenth Century. *Power & Essential Works of Michel Foucault 3*. The New Press.

Foucault, Michel (2009). Security, Territory, Population. Michel Senellart & Francois Ewald (edit.). *Lectures at the Collège de France 1977-1978*. USA: Picador.

Foucault, Michel, (2003). *Society must be Defended: Lectures at the Collège de France 1975-1976*. New York: Picador.

Furedi, Frank (1997). *Culture of fear & Risk-taking and the morality of low expectation*. Lontoo: Cassel.

Global Health Security Initiative, GHSI (2009). *Overview: Global Health Security Initiative (GHSI)*. <http://www.ghsi.ca/english/background.asp> [katsottu 20.8.2009]

Grayson, Kyle (2008). Human security as power/knowledge: the biopolitics of a definitional debate. *Cambridge Review of International Affairs* (21):3. 383-401. Lontoo: Routledge.

Harding, Phil (2009). Pandemics, plagues and panic. *British Journalism Review* (20):3. 27-33. Sage Publications.

Hellsten, K. (1992). Muuttuva yhteiskunta ja sosiaalipolitiikan arvot ja päämäärät. Teoksessa Olavi Riihinen (toim.): *Sosiaalipolitiikka 2017 & Näkökulma suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*. 131-168. Helsinki: WSOY.

Helsingin Sanomat (2009a). Maailman terveysjärjestö luopuu sikainfluenssa-nimestä.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Maailman+terveysj%C3%A4rjest%C3%B6+luopuu+sikainfluenssa-nimest%C3%A4/1135245604493> [katsottu 7.2.2012]

Helsingin Sanomat (2012). Narkolepsiakorvauksia alettiin maksaa 78 lapselle ja nuorelle.
<http://www.hs.fi/kotimaa/Narkolepsiakorvauksia+alettiin+maksaa+78+lapselle+ja+nuorelle/1305553134886> [katsottu 22.2.2012]

Helsingin Sanomat (2009b). Nuori suomalainen nainen kuoli sikainfluenssaan.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Nuori+suomalainen+nainen+kuoli+sikainfluenssaan/1135250294854> [katsottu 12.10.2011]

Helsingin Sanomat (2009c). Sales Camp 2009.
<http://www.salecamp.fi/popups/helsinginsanomat.html> [katsottu 6.7.2011]

Helsingin Sanomat (2011a). MTV3: Narkolepsia jo yli 50:llä rokotetulla lapsella.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/MTV3+Narkolepsia+jo+yli+50ll%C3%A4+rokotetulla+lapsella/1135263323490> [katsottu 7.2.2012]

Helsingin Sanomat (2011b). Saksan ja Britannian viranomaiset varoittavat sikainfluenssasta.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Saksan+ja+Britannian+viranomaiset+varoittavat+sikainfluenssasta/1135262802582> [katsottu 7.2.2012]

Hilton, Shona ja Kate Hunt (2010). UK newspapers' representations of the 2009/10 outbreak of swine flu: one health scare not over-hyped by the media? *Journal of Epidemiol Community Health*. <http://jech.bmj.com/content/early/2010/12/03/jech.2010.119875.full.pdf> [katsottu 3.8.2011]

Hilton, Shona ja Emily Smith (2010). Public views of the UK media and government reaction to the 2009 swine flu pandemic. *BMC Public Health*, (10):697.
<http://www.biomedcentral.com/1471-2458/10/697> [katsottu 26.7.2011]

Husa, Sari (1995). Foucaultlainen metodi. *Niin & näin ó filosofinen aikakauslehti* (3). 42649. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry. <http://netn.fi/sites/netn.fi/files/19953netn.pdf> [katsottu 29.11.2011]

Huysmans, Jef (2004). Minding exceptions: the politics of insecurity and liberal democracy. *Contemporary Political Theory* (3):3. 3216341.

Ingram, Alan (2008). Domopolitics and disease: HIV/AIDS, immigration, and asylum in the UK. *Environment and Planning D: Society and Space* (26). 8756894.

Itkonen, Hannu (1994). Ruumiin muuttuvat tulkinnat. Teoksessa Hannu Itkonen, Markku

Myllykangas, Ilkka Pirttilä & Raimo Tuomainen (toim.): *Elämän normittajat ó Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja B: Selosteita ja opetusmateriaaleja 1*. 11640. Joensuu.

Kallioinen, Mika (2005). *Rutto & Rukous ó Tartuntataudit esiteollisen ajan Suomessa*. Jyväskylä: Atena.

Kemper, Theodore D. (2002). Predicting emotions in groups. Teoksessa Jack Barbalet (toim.): *Emotions and Sociology*, 53668. Oxford: Blackwell Publishing.

Keskisuomalainen (2009). Kehitysmaat olisivat pandemian puhjetessa heikoimmilla. <http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/kehitysmaat-olisivat-pandemian-puhjetessa-heikoimmilla/822709> [katsottu 8.11.2011]

Koskela, Hille (2009). *Pelkokierre ó Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus.

Kunelius, Risto, Elina Noppari ja Esa Reunanen (2009). *Media vallan verkoissa*. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen journalismin tutkimusyksikkö.

Kunelius, Risto (1999). *Viestinnän vallassa ó Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin*. Juva: WSOY.

Kyrölä, Katariina (2007). Lihavuusvaara! Pelon politiikka ja lihava ruumiillisuus Helsingin Sanomissa. Teoksessa Katariina Kyrölä & Hannele Harjunen (toim.): *Koolla on väliä! ó Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*, 49682. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Laitinen, Kari & Harle, Vilho (2004). Turvallistaminen, sota ja järjestys muuttuvassa kansainvälisessä järjestyksessä. *Kosmopolis 2*. Suomen rauhantutkimusyhdistys ry.

Lintula, Marja (2011). Turvallisessa kaupungissa tarvitaan toleranssia.

http://www.helsinki.fi/fi/index/tiedejatutkimus/pelon_kulttuuri.html [katsottu 28.11.2011]

Locke, John (1959). *An Essay Concerning Human Understanding*.

Lye, John (1997). Some Post-Structural Assumptions. Brock University.

<http://www.brocku.ca/english/courses/4F70/poststruct.php> [katsottu 17.2.2012]

McCombs, M. E. ja D. L. Shaw (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion*

McNair, B. (1995). *An Introduction to Political Communication*. Lontoo: Routledge.

Mc Neill, William H. (2004). *Kansat ja Kulkutaudit*. Tampere: Vastapaino.

Nerlich, Birgitte ja Christopher Halliday (2007). Avian Flu: The creation of expectations in the interplay between science and the media. Institute for the Study of Genetics, Biorisks and Society, University of Nottingham, UK. <http://eprints.nottingham.ac.uk/1295/1/avianshi2.pdf> [katsottu 29.7.2011]

Niemelä, Pauli (2000). Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa Pauli

Niemelä & Anja Riitta Lahikainen (toim.): *Inhimillinen turvallisuus*. 21637. Tampere: Vastapaino.

Nimimerkki öeräs äitiö (10.11.2009). Sikainfluenssa ja mieletön paniikki. Suomi24.

<http://keskustelu.suomi24.fi/node/8609508> [katsottu 7.2.2012]

Olsen, Björn (2010). *Pandemi ó Myterna, fakta, hoten*. Tukholma: Norstedts.

Radley, A. (1994). *Making Sense of Illness ó The Social Psychology of Health and Illness*. Cambridge: Sage Publications.

Reinikainen, Pekka (2003). *SARS ja viimeiset vitsaukset*. Helsinki: Kuva ja sana.

Reinikainen, Pekka (2006). *Lintuinfluenssa*. Helsinki: Kuva ja sana.

Ricci, James (2010). H1N1 Returns, Again: The Globalization, Re-Conceptualization and Vaccination of öSwine Fluö. *Global Health Governance* (3):2.

http://ghgj.org/Ricci_H1N1%20Returns.pdf [katsottu 3.8.2011]

Robin, Corey (2004). *Fear ó the history of a political idea*. New York: Oxford University Press.

Saaranen-Kauppinen, Anita ja Anna Puusniekka (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> [katsottu 17.2.2012]

Sanomalehtien liitto (2010). Suomen 10 suurinta sanomalehteä levikin mukaan 2010.

<http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=119> [katsottu 9.2.2012]

Seppälä, Tiina (2002). Media tutkimuskohteena ó Sota, lehdistö ja sisällön erittely. Teoksessa Monika Tennberg (toim.): *Kansainvälisten suhteiden tutkimusopas*. 1896206. Rovaniemi: P.S.C. Inter.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2006). *Kansallinen varautumissuunnitelma influenssapandemiaa varten ó Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2006:25*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://pre20090115.stm.fi/pr1169207230455/passthru.pdf> [katsottu 29.9.2011]

Sosiaali- ja terveysministeriö (2009). H1N1-rokotusjärjestys määrätään asetuksella.

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1427898> [katsottu 1.12.2011]

Stenvall, Maija (2007). Fear of terror attack persists ó constructing fear in reports on terrorism by international news agencies. Teoksessa Adam Hodges & Chad Nilep (toim.): *Discourse, War and Terrorism*. 2056222. Amsterdam: John Benjamin's Publishing Company.

Sterling-Folker (toim.) (2006). *Making sense of international relations theory*. Lynne Rienner Publishers.

Stroud, Clare, Lori Nadig ja Bruce M. Altevogt (2010). The 2009 H1N1 influenza vaccination campaign: summary of a workshop series. Washington, D.C.: National Academies Press, 2010. <http://site.ebrary.com/lib/oulu/docDetail.action?docID=10443267> [katsottu 27.7.2011]

Syväperä, Jukka (2008). Salakavala perintö ja terveyden tietäjät ó geenien ja terveyden suhde hallittavana ongelmana terveystiedessä 195062006. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03432.pdf> [katsottu 25.8.2009]

TNS Gallup (2012). Suomen web-sivustojen viikkoluvut. <http://tnsmetrix.tns-gallup.fi/public/> [katsottu 9.2.2012]

Torkkola, Sinikka (2001). Media sairastaa. *Tiedepolitiikka* (3), 31640.

Uimonen, Risto (2009). *Median mahti ó Kuinka journalistit käyttävät valtaa ja pakottavat maan mahtavia eroamaan*. Helsinki: WSOY.

Ukkola, Jukka (2009). Sikainfluenssa: Vain työkäisille lääkitystä? <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/terveys-ja-tiede/sikainfluenssa-vain-tyoikaisille-laakitysta> [katsottu 25.8.2009]

Ukkonen, Anne (2011). Rokotteista enemmän haittaa kuin hyötyä. *Magneettimedia* (29), 6.

Vance, Michael A. (2011). Disease Mongering and the Fear of Pandemic Influenza. *International Journal of Health Services* (41):1. 956115. <http://baywood.metapress.com/app/home/contribution.asp?referrer=parent&backto=issue,7,13;journal,3,163;linkingpublicationresults,1:300313,1> [katsottu 26.7.2011]

Vuorela, Kaarina (2011). Mediatutkimus.

<http://www.hum.utu.fi/oppiaineet/mediatutkimus/oppiaine/> [katsottu 28.11.2011]

Välimäki, Teemu (2010). Sikainfluenssa ó yksi Amerikan historian suurimmista salailuista.

<http://www.infosota.fi/2010/02/13/sikainfluenssa-%e2%80%93-yksi-amerikan-historian-suurimmista-salailuista/> [katsottu 2.12.2011]

Whitehall, Geoffrey (2008). The aesthetic emergency of the avian flu affect. Francois Debrix and Mark J. Lacy (toim.). *The Geopolitics of American Insecurity ó Terror, power and foreign policy*. 161ó180. Lontoo: Routledge.

WHO (2010). What is the pandemic (H1N1) 2009 virus?

http://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/about_disease/en/index.html [katsottu 27.11.2010]

Yle (2009c). Lahden kaupunginorkesteri kiilasi ohi rokotusjonon. Yle 9.11.2009.

http://yle.fi/alueet/lahti/2009/11/lahden_kaupunginorkesteri_kiilasi_ohi_rokotusjonon_1146166.html [katsottu 28.11.2011]

Yle (2009a). Sikainfluenssa voi maksaa Suomelle yli miljardin. Yle Uutiset 11.8.2009.

http://yle.fi/uutiset/talous_ ja_politiikka/2009/08/sikainfluenssa_voi_maksaa_suomelle_yli_miljardin_921721.html [katsottu 18.8.2009]

Yle (2009b). WHO julisti sikainfluenssan pandemiaksi. Yle 11.6.2009.

http://yle.fi/uutiset/ulkomaat/2009/06/who_julisti_sikainfluenssan_pandemiaksi_799273.html [katsottu 18.8.2009]

Painamaton lähdekirjallisuus

Ailio, Jaakko (2010). The politics of global governance of HIV/AIDS in Sub-Saharan Africa: the case of gender. Lisensiaatintyö. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, politiikan tutkimuksen laitos. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00117.pdf> [katsottu 25.7.2011]

Nieminen, Tiina (2007). Tartuntatauti turvallisuuskana ó Tutkimus kuinka Suomen valtio ja eräät sanomalehdet ovat reagoineet lintuinfluenssaan. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, valtiotieteiden tiedekunta, valtio-opin laitos.

Tervonen, Elina (2010). öMietitään kuolleiden lukua ja kuunnellaan, kuinka oma hengitys rahisee ó H1N1-influenssan uutisointi Suomessa ja Meksikossa keväällä 2009. Pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto, filosofinen tiedekunta, viestintätieteiden laitos. <http://www.tritonia.fi/?d=244&g=abstract&abs=4055> [katsottu 4.1.2011]